

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه علم و هنر
وابسته به جهاد دانشگاهی

پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده هنر و معماری اردکان

گروه: طراحی پارچه و لباس

عنوان:

شناسایی سبک پوششی زنان و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان اردبیل)

استاد راهنمای اول:

دکتر مجید اسدی

استاد راهنمای دوم:

دکتر محسن برزگری

دانشجو:

سهیلا عبدالرحیمی نیاری

مهر ۱۳۹۶

باسمه تعالی

مدیریت تحصیلات تکمیلی

صور تجلسه دفاعیه پایان نامه دانشجوی

دوره کارشناسی ارشد

(دوره اول ۱۳۹۲)

شماره فرم: ۹

شماره: ۹۶/ت/۳۷۰

تاریخ: ۹۶/۷/۲۹

پیوست: دارد

جلسه دفاعیه پایان نامه تحصیلی خانم / آقای سهیلا عبدالرحیمی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته : طراحی پارچه و لباس به شماره دانشجویی ۹۴۱۳۰۴۰۶۰ تحت عنوان: «شناسایی سبک پوششی زنان و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان اردبیل)» و تعداد واحد ۶ در تاریخ ۹۶/۷/۲۹ با حضور اعضای هیات داوران تشکیل گردید و پس از ارزیابی، اعتبار پایان نامه برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد مورد تایید قرار گرفت.

نمره بدون دستاوردهای پژوهشی: ۱۷

سمت	نام و نام خانوادگی	امضاء
استاد راهنما ۱	دکتر مجید اسدی	
استاد راهنما ۲	دکتر محسن بزرگری	
متخصص و صاحب نظر داخلی	دکتر سید محمود طباطبایی	
متخصص و صاحب نظر خارجی	دکتر محمود اشعاری	

نام و نام خانوادگی نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه (ناظر): دکتر سید محمود طباطبایی

امضاء و تاریخ:

این قسمت توسط تحصیلات تکمیلی دانشگاه تکمیل گردد:

نمره نهایی پایان نامه با احتساب دستاوردهای علمی دانشجو به عدد ۱۹ به حروف نوزده و با درجه مستوفی مورد تایید است.

نام و نام خانوادگی معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه:

امضاء و تاریخ:

تعهدنامه

اینجانب شیلا عبدالرحیمی دانشجوی دوره دکتری کارشناسی ارشد رشته طراحی گرافیک دانشکده هنر و معماری دانشگاه علم و هنر تحت راهنمایی دکتر محمد اسیری متعهد می‌شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب بوده و مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می‌گیرم.
- در خصوص استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.
- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه علم و هنر تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه علم و هنر (Science and Art University) به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله، رعایت خواهد شد.

نام و امضا دانشجو شیلا عبدالرحیمی
تاریخ ۹۶/۷/۲۹

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم‌افزارها و تجهیزات ساخته شده) به دانشگاه علم و هنر تعلق دارد و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.
- استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

سپاسگزاری

با سپاس از اساتید دلسوز و گرانقدرم جناب دکتر برزگری و دکتر اسدی که در نگارش پایان نامه بنده را یاری رسانیدند

چکیده:

با ورود انسان به زندگی اجتماعی و توسعه فعالیت های اجتماعی و فرهنگی و شکل گیری عقاید دینی که مؤلفه های سازنده تمدن بشری می باشد. پوشاک، نوع، رنگ، جنس، شکل و سبک دوخت زمینه فرهنگی یافت و کارکرد اجتماعی و فرهنگی نمادین آن برجسته شد. بر این مبنا، پوشش در هر دوره ای از تاریخ بشر اشکالی متنوع به خود گرفته است. پوشش، زمانی تنها وسیله برای رهایی انسان از گرما و سرما ب شمار می آمد، اما به مرور زمان و با گسترش فناوری، پوشش نیز دستخوش تغییرات بسیاری شد و دوره ای آغاز شد که پوشش و لباس تبدیل به وسیله ای برای زیبا تر شدن، جلوه نمودن و مشخص نمودن جایگاه و پایگاه طبقاتی افراد و در بسیاری از مواقع مذهب افراد شده بود.

هدف از پژوهش حاضر بررسی فرهنگ پوششی و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی زنان اردبیل می باشد. جامعه آماری این پژوهش را زنان و دختران در بازه سنی ۱۵ تا ۴۰ تشکیل خواهند داد. روش پژوهش بصورت پیمایشی و روش نمونه گیری بصورت خوشه ای استفاده خواهد شد. حجم نمونه به تعداد ۳۵۶ نفر که با استفاده از فرمول کوران بدست آمده است. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته که بررسی تاثیر پوششی را بر امنیت اجتماعی زنان مورد بررسی قرار میدهد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و آزمون آماری رگرسیون استفاده شده است. نتایج نشان داد، فرهنگ پوششی زنان نیز بر میزان امنیت اجتماعی و احساس امنیت و جلوگیری از تهدیدات اجتماعی آنها به میزان قابل توجهی اثر دارد. در نهایت میتوان نتیجه گرفت استفاده از فرهنگ پوششی اسلامی میتواند بر افزایش امنیت زنان و دختران موثر باشد.

کلمات کلیدی: حجاب - فرهنگ پوششی - امنیت اجتماعی - احساس امنیت - امنیت فردی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- بیان مسئله.....	۲
۳-۱- ضرورت پژوهش.....	۴
۴-۱- فرضیات.....	۵
۵-۱- اهداف پژوهش.....	۵
۶-۱- تعاریف مفهومی و عملیاتی.....	۶
۱-۶-۱- پوشش.....	۶
۲-۶-۱- امنیت.....	۶
۳-۶-۱- امنیت اجتماعی.....	۶
فصل دوم: ادبیات تحقیق	
مقدمه.....	۸
۱-۲- امنیت اجتماعی.....	۸
۱-۱-۲- انحرافات اخلاقی.....	۹
۱-۱-۱-۲- تعریف انحراف از نظر روان شناسان.....	۹
۱-۱-۱-۲- تعریف انحراف از نظر جامعه شناسان.....	۹
۱-۱-۱-۲- انحراف از نظر حقوق دانان.....	۹
۱-۱-۱-۲- انحراف از نظر علمای اخلاق.....	۹
۱-۱-۱-۲- انحراف از نظر مذهب.....	۱۰
۲-۱-۲- انحرافات اجتماعی.....	۱۰
۲-۲- تأثیر محیط اجتماعی بر انحرافات.....	۱۱
۱-۲-۲- نقش خانواده در تأمین امنیت اجتماعی.....	۱۲
۲-۲-۲- جامعه شناسی انحرافات.....	۱۴
۳-۲-۲- نقش والدین در هدایت نوجوانان.....	۱۴

- ۱۵.....۴-۲-۲-بررسی عوامل تأثیر گذار در برقراری امنیت اجتماعی.....
- ۱۵.....۴-۲-۲-۱-تقوا.....
- ۱۶.....۴-۲-۲-۲-تقوا نگهبان درون.....
- ۱۷.....۴-۲-۳-تقوا نیروی بازدارنده.....
- ۱۸.....۳-۲-فرهنگ پوششی و زندگی اجتماعی.....
- ۱۸.....۳-۱-پوشش.....
- ۱۸.....۳-۲-آرایش و پیرایش.....
- ۱۹.....۳-۳-نقش روانی خودآرایی در خود فرد.....
- ۱۹.....۳-۴-واژه حجاب.....
- ۲۰.....۳-۵-حجاب در ادیان و اقوام گوناگون.....
- ۲۱.....۳-۶-علت پیدایش حجاب.....
- ۲۱.....۳-۷-ریاضت و رهبانیت.....
- ۲۲.....۳-۸-عدم امنیت.....
- ۲۳.....۳-۹-استثمار زن.....
- ۲۳.....۳-۱۰-حسادت.....
- ۲۳.....۳-۱۱-عادت زنانگی.....
- ۲۴.....۳-۱۲-نقد و بررسی تئوری های مختلف در مورد پوشش.....
- ۲۴.....۳-۱۲-۱-انگیزه های روانی و اجتماعی.....
- ۲۵.....۳-۱۲-۲-انگیزه های اقتصادی.....
- ۲۶.....۳-۱۲-۳-انگیزه های جنسی.....
- ۲۷.....۳-۱۳-انگیزه های فطری گرایش به پوشش.....
- ۲۷.....۳-۱۴-موانع حجاب.....
- ۲۸.....۳-۱۵-دلایل حجاب زنان.....
- ۲۹.....۳-۱۶-اهداف حاصله از پوشش.....
- ۲۹.....۳-۱۶-۱-حفظ همه ی ارزش های انسان.....
- ۲۹.....۳-۱۶-۲-عفت و حیا.....

۲۹	.....متانت (تأمین اخلاق).....۳-۱۶-۳-۲
۳۰	.....زیبایی سالم و حفظ عفت عمومی.....۴-۱۶-۳-۲
۳۰	.....آرایش صحیح و دلپسند.....۵-۱۶-۳-۲
۳۰	.....هدایت و کنترل.....۶-۱۶-۳-۲
۳۱	.....مطالعات انجام گرفته در داخل و خارج از کشور.....۵-۲

فصل سوم: روش تحقیق

۳۵	.....مقدمه.....
۳۵	.....۱-۳-روش پژوهش.....
۳۵	.....۲-۳-جامعه آماری، حجم نمونه.....
۳۶	.....۳-۳-ابزارگرد آوری اطلاعات.....
۳۸	.....۴-۳-روش تجزیه و تحلیل داده ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۴۲	.....مقدمه.....
۴۳	.....۱-۴-جمعیت شناختی.....
۴۹	.....۲-۴-آمار استنباطی.....
۴۹	.....۱-۶-۴-بخش اول.....
۵۰	.....۱-۶-۴-بخش دوم.....
۵۱	.....۱-۶-۴-بخش سوم.....

فصل پنجم: نتیجه گیری

۵۳	.....۱-۵-بحث و نتیجه گیری.....
۵۵	.....۲-۵-محدودیت های پژوهش.....
۵۵	.....۳-۵-پیشنهاد های پژوهش.....
۵۵	.....۴-۵-پیشنهادات کاربردی.....

۵۶	.....مراجع.....
----	-----------------

۶۰	.....چکیده لاتین.....
----	-----------------------

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳- ساختار پرسشنامه پوشش زنان.....	۳۷
جدول ۲-۳- نتایج معیار آلفای کرونباخ پرسشنامه.....	۳۸
جدول ۱-۴- آمار وضعیت سن در نمونه مورد مطالعه.....	۴۳
جدول ۲-۴- آمار وضعیت تحصیلات در نمونه مورد مطالعه.....	۴۴
جدول ۳-۴- آمار وضعیت نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه.....	۴۵
جدول ۴-۴- آمار وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه.....	۴۶
جدول ۵-۴- آمار وضعیت شغلی در نمونه مورد مطالعه.....	۴۷
جدول ۶-۴- نتایج بررسی نرمال بودن داده ها با آزمون کلموگروف اسمیرنوف.....	۴۹
جدول ۷-۴- همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی زنان اردبیل.....	۴۹
جدول ۸-۴- همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و احساس امنیت اجتماعی زنان اردبیل.....	۵۰
جدول ۹-۴- همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و نوع تهدیدات وارد شده به زنان اردبیل.....	۵۱

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل ۴-۱- وضعیت سنی در نمونه مورد مطالعه.....	۴۳
شکل ۴-۲- نمودار وضعیت سکونت در نمونه مورد مطالعه.....	۴۴
شکل ۴-۳- فراوانی نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه.....	۴۵
شکل ۴-۴- فراوانی وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه.....	۴۶
شکل ۴-۵- فراوانی وضعیت شغلی را نشان میدهد.....	۴۷
شکل ۴-۶- شاخص های توصیفی مربوط به متغیر های مورد مطالعه.....	۴۸

فصل اول

کلیات تحقیق

از مهمترین کَشش ها و تمایلات انسانی جستجوی امنیت است. این کَشش با جوهره هستی انسان پیوندی ناگسستنی دارد. حفظ ذات و صیانت نفس از اساسی ترین میلیهای انسان است (طبیعی، ۱۳۷۹، ۷۷).

امنیت مفهومی توسعه نیافته است و در هر کجا برداشت و تلقی خاصی از امنیت وجود دارد. امنیت یکی از اساسی ترین نیاز های جامعه است. و هیچ پیشرفت و توسعه ای در جامعه اتفاق نمی افتد مگر در سایه امنیت با توجه به آنچه گفته شد مهمترین نیاز هر جامعه تأمین امنیت جامعه و افراد آن است. البته هر جامعه با توجه به حد و مرزهای همان جامعه تعریف می شود. لازم به توضیح است در برخی موارد ممکن است جای امنیت فردی در مقابل امنیت جامعه مورد سؤال قرار گیرد. امنیت فردی، آرامش و آسایش است که فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه و دولت برای خود فراهم می کند. اما امنیت اجتماعی عبارت است از آرامش و آسودگی خاطری که جامعه و نظام سیاسی برای اعضای خود ایجاد می کند. امنیت از جمله مفاهیم پیچیده ای است که ارائه تعریف واحدی از آن به سادگی میسر نیست. امنیت پیش از آنکه مقوله ای قابل تعریف باشد. پدیده ای ادراکی و احساسی است و تعریف لغوی امنیت عبارت است از محافظت در مقابل خطر احساس ایمنی و رهائی از تردید است. نظر به اینکه امنیت مفهومی توسعه نیافته می باشد و در هر کجا برداشت و تلقی خاصی از امنیت وجود دارد و اینکه امنیت یکی از اساسی ترین نیاز های جامعه است. امنیت را در ابعاد مختلفی به مواردی مانند: امنیت اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و... تقسیم می نمایند.

امنیت اجتماعی برای انسانها مهمتر از آزادی است. امنیت خیر عام است در صورتی که محقق شود، فراگیر می شود و کلیه اهداف دیگر اعم از مادی و معنوی را در بر می گیرد. و همچنان که در مقدمه از نظر گذشت امنیت اجتماعی عبارت است از آرامش و آسودگی خاطری که جامعه و نظام سیاسی برای اعضای خود ایجاد می کند. بنابراین یکی از نعمتهای مهم و با ارزشی که انسانها همواره، در دستیابی به آن تلاش می کند و یکی از مسائل مهم زندگی انسان به شمار می رود، برخورداری از امنیت اجتماعی است (آقامیری، ۱۳۸۸، ۴۵). در این راستا فرهنگ پوششی به نحوی در امنیت اجتماعی زنان تاثیر دارد. این پژوهش در پی بررسی اثر بخشی فرهنگ پوششی بر امنیت اجتماعی زنان در شهرستان اردبیل است.

۱-۲- بیان مسئله

یکی از هنجارهای کهن و سنت های ملی و دینی دیر پای جامعه ایران اسلامی، سنت حجاب و پوشش کامل زنان هنگام حضور در اجتماع است. این هنجار در منطق دین، طیف گسترده ای از رفتارهای مختلف از پوشش کامل اندام به استثنای مواضع خاص گرفته تا شیوه گفتار، نگاه، راه رفتن، استفاده از زیورآلات، آرایش کردن و کاربرد مواد خوش بوکننده را در بر می گیرد. افزون بر آن، به برخی امور حاشیه ای هم چون نوع دوخت، جنس لباس، رنگ و تناسب لباس با سن فرد نیز ارتباط می یابد. از این رو، حجاب کامل به معنای رعایت دقیق این مجموعه، متناسب با عرف اجتماعی و نقض کامل آن نشانه بی حجابی است. رفتار فرد با حجاب به دلیل رعایت معیارها و ضوابط و هم سویی با ارزش های اجتماعی با واکنش های مثبت و رفتار بدحجابان و بی حجابان با واکنش های منفی اجتماعی رو به رو می شود.

با ورود انسان به زندگی اجتماعی و توسعه فعالیت های اجتماعی و فرهنگی و شکل گیری عقاید دینی که مؤلفه های سازنده تمدن بشری می باشند. پوشاک، نوع، رنگ، جنس، شکل و سبک دوخت زمینه فرهنگی یافت و کارکرد اجتماعی و فرهنگی نمادین آن برجسته شد (جمالی زاده، ۲۰۱۰، ۳۷). بر این مبنا، پوشش در هر دوره ای از تاریخ

بشر اشکالی متنوع به خود گرفته است. پوشش، زمانی تنها وسیله برای رهایی انسان از گرما و سرما ب شمار می آمد، اما به مرور زمان و با گسترش فناوری، پوشش نیز دستخوش تغییرات بسیاری شد و دوره ای آغاز شد که پوشش و لباس تبدیل به وسیله ای برای زیبا تر شدن، جلوه نمودن و مشخص نمودن جایگاه و پایگاه طبقاتی افراد و در بسیاری از مواقع مذهب افراد شده بود (قنبری، ۲۰۰۷، ۲). در دین اسلام موضوع حجاب یکی از موضوعات با اهمیت که نه تنها حافظ اخلاق و تجسم تقوا و عفت در جامعه است، بلکه وجود چنین حکمی به نوعی در کرامت زن مسلمان و نگاه داشتن آن از نگاه های نامحرمان است. حجاب و حفظ حریم زنان در اسلام به عنوان یکی از حقوق اساسی زنان مسلمان مطرح بوده که نه تنها خود زن باید آن را رعایت نماید، بلکه مردان نیز ضمن احترام گذاشتن به آن باید این فریضه مهم را به عنوان یکی از احکام الهی مورد پذیرش قرار دهند. اسلام با طرح حجاب و پوشش زن، در حقیقت جواز حضور او را در اجتماع رقم زده است و دستورات حکیمانه و اهنگشایی را که در چگونگی منش و روش زن ارائه داده است، از یک سو به ارزش و حرمت زن توجه نموده و این نیروی عظیم را از تباه شدن در گوشه ای و بی هدف ماندن نجات داده و از سوی دیگر جلوی فسادانگیزی و ناهنجاری ناشی از اختلاط نامطلوب زن و مرد را گرفته است و در این میان همه افراد جامعه در مقابل سلامت نفسانی خویش مسئول اند و مسئولیت مهم تر در این باره بر دوش زنان جامعه قرار دارد تا خود را با اجرای احکام الهی نظیر حجاب و داشتن پوشش اسلامی مناسب، در سیستم اجتماعی جای داده و نقش مهم و محوری خود را به نحو احسن ایفا نمایند. مقوله حجاب و پوشش یکی از ارزش ها و هنجارهایی است که در حفظ، سلامتی و پاکی محیط خانواده و امنیت و آرامش زن در داخل جامعه نقش حیاتی ایفا می کند. حجاب اسلامی از منبع وحی سرچشمه می گیرد و از این رو حجاب امری دینی، الهی و معنوی محسوب می گردد (سلطانی، ۱۳۹۰، ۴۴). کریک (۲۰۰۵) و مکوی عنوان می کنند که پوشاک می تواند ابزاری برای اجتماعی شدن و کنترل اجتماعی و از سوی دیگر، برای رهایی از محدودیت های فرهنگی بشمار آید. در این مورد می توان به ایجاد سبک های خرده فرهنگی پوشاک در نیم قرن گذشته اشاره کرد (بوون، ۲۰۰۶، ۷۸).

از نظر گانتز (۱۹۹۵) زنان و دختران جوان با نیت جست و جوی هویت به ویژه هویت جنسی دست به آفرینش سبک می زنند و گاهی از زنانگی به مثابه تغییر قیافه بهره میگیرند. سبک گاهی انطباقی و مواقعی برای مقاومت است و می تواند تجربه ای زیبا شناسانه و خلاق نیز باشد. به نظر گانتز بدن و سطوح آن، فرصت هایی برای نوآوری عرضه می کند و لباس، امکانات تغییر شکل خود را به زنان می بخشد؛ به طوری که آنان می توانند خودشان و نقش زنانه ای که فرهنگ مرد سالار به آنان نسبت داده است را تجربه کنند (زوکایی، ۲۰۰۸، ۴۴). با مراجعه به کتب موجود در زمینه پوشش می توان مدعی شد که یکی از اصلی ترین حوزه های تغییر پذیر و تغییر ساز در جهان پوشاک بوده است (شهشهانی، ۱۹۹۵، ۶۶). در این پوشش زنان دستخوش تغییرات بسیار بی ش تری نسبت به مردان شده است. هر روز مدل ها و طرح هایی برای زنان به بازار عرضه می شود که منجر به جلب و جذب هر چه بی ش تر زنان به مصرف گرایی شده است (قنبری، ۲۰۰۷، ۳۲). در مجموع می توان ادعا کرد که با فرارسیدن دنیای جدید، برخی از انواع نمادهای ظاهری و کردارهای بدنی اهمیت خاص یافته اند. در بسیاری از عرصه های فرهنگی پسامدرن، نمای ظاهری بدن تابع استانداردهای ثابتی بر معیارهای سنتی می باشد و سبک و انتخاب لباس تا اندازه ای ابزاری برای انتخاب فردیت بوده است (نیک زاده، ۲۰۰۵، ۳۲). به نظر لایس، دوره اخیر مدرنیته، فرهنگ بصری و نمایشی است (آزاد و همکاران، ۲۰۰۳، ۱۲).

همچنین سبک پوشش برای اثبات فردیت و قوه تمیز و تشخیص سرمایه فرهنگی مصرف کننده و راهی برای بنا ساختن تمایز او با دیگران است. هم چنین، لباس افراد از اولین ابزاری است که موجب شناخته شدن و تشخیص هویت آنان می شود (حمیدی، ۲۰۰۹، ۹). فرهنگ پوششی و سبک های پوششی زنان به نوعی تاثیر گذار بر برخورد اجتماعی افراد با آنان شود. بدین سان تاثیرات مستقیمی بر امنیت اجتماعی و روانی آنان دارد. امنیت اجتماعی هر جامعه یکی از نیازهای اساسی است. امنیت در مفهوم عینی آن اندازه گیری فقدان تهدید علیه ارزش هاست؛ در مفهوم ذهنی آن فقدان احساس ترس از اینکه به چنین ارزش هایی حمله خواهد شد (مولر، ۲۰۰۰، ۱). امنیت اجتماعی توانایی جامعه در دفاع از خصوصیات و ویژگی های اساسی خود در برابر تغییرات و تهدیدات واقعی و احتمالی است. امنیت اجتماعی زمانی مطرح می شود که جوامع احساس می کنند هویتشان در خطر است. امروزه نگاه به مسائل و آسیب های امنیتی می تواند از زوایای گوناگونی صورت پذیرد که بخش عمده آن گریبانگیر زنان جامعه است که نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می دهند. در واقع، با گسترش جوامع پدیده هایی اعم از افزایش تورم و هزینه های بالای زندگی، فقر، گرانی مسکن و عواملی نظیر آن، مسائل اجتماعی زنان و زمینه های ناهنجاری های اجتماعی آنان را فراهم می کند و این امر موجب احساس ناامنی و فقدان مشارکت زنان در عرصه های مختلف اجتماعی می گردد (نیازی، ۱۳۹۰، ۱۳۲).

حجاب و عفاف که یک دستور دینی و از مسائل مهم و کلیدی جامعه ماست و با بسیاری از مسائل پیوند خورده و دارای ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شده است. این مسئله از آن جهت که خطابش با زنان است، به نیمی از جمعیت جامعه مربوط است و از آن جهت که در تنظیم روابط زن و مرد نقش دارد، به همه افراد جامعه مربوط می شود؛ این حکم از آثار، برکات و نقش آفرینی های خاصی برخوردار است و اگر حقیقت این حکم برای انسان ها روشن و آشکار گردد، بعید است که فطرت های سالم و خداخواه تسلیم آن نشوند و آن را اطاعت نمایند. بر همین اساس، حجاب و پوشش اسلامی که یکی از اوامر انسان ساز الهی و یکی از احکام حیات بخش اسام در زندگی طیبه است و منطبق بر فطرت بشر و مبتنی بر نیازها و شرایط روانی او و زمینه ساز پویائی و کمال انسانی فرد و جامعه است. رعایت حجاب نه تنها برای خود زن ارزش می آفریند، بلکه می تواند خانواده، اجتماع و... را نیز تحت تأثیر قرار دهد. همان طور که رعایت آن به عنوان یک امر ضروری می تواند مفید باشد، عدم رعایت آن نیز پیامدهایی منفی را به همراه دارد، چرا که بدحجابی علاوه بر آثار ضد دینی و فردی، پیامدهای اجتماعی فراوانی را نیز به دنبال دارد. در این مقاله سعی می شود سبک و فرهنگ پوشش و عوامل موثر بر آن و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی زنان اردبیل مطالعه شود.

۱-۳- ضرورت پژوهش

باتوجه به آنچه که در مقدمه از نظر گذشت، امنیت یکی از مهمترین و اساسی ترین مسایل زندگی انسان است. و بحث امنیت اجتماعی و نقش و جایگاه آن در پیشگیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی لازم به نظر می رسد. انسان همواره جهت دستیابی به آن تلاش می کند و آن را برای زندگی شخصی و اجتماعی خود ضروری و اساسی می داند. بدین منظور بر آنیم تا لزوم امنیت اجتماعی را درک کرده و راههای دستیابی به آن را جهت پیشگیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی انسان ها بشناسیم. تا بدین طریق از هرج و مرج و نا امنی جلوگیری کرده و موجب بقای نسل بشر و برآوردن نیازها و احتیاجات ضروری انسان گردد. یکی از مسائل دخیل در امنیت زنان مسئله پوشش است. پدیده پوشش، ارتباطی مستقیم با ویژگی های مختلف فردی و اجتماعی انسان دارد و از دیدگاه های مختلف؛ از قبیل

روان‌شناسی، اخلاق، اقتصاد، جامعه‌شناسی، مذهب، قانون، تاریخ و جغرافیا قابل بررسی است. همان‌طور که گفته شد، منشأ اصلی پیدایش لباس، نیاز به محفوظ ماندن، عقیف بودن و زیبا نمایان شدن است. اگر به گروه‌های گوناگون اجتماعی نگاه کنیم، می‌بینیم که لباس زنان، مردان و کودکان با یکدیگر متفاوت است، پوشش روستاییان و شهرنشینان به یک گونه نیست و اصناف و صاحبان حرفه‌های گوناگون نیز به تناسب کار خویش، لباس خاصّ بر تن می‌کنند. معمولاً مذاهب نیز درباره نوع لباس، دستورهایی دارند. جهانی که مردم می‌سازند و در آن زندگی می‌کنند، تا اندازه زیادی تحت تأثیر جهان‌بینی آنان است. جوامع مختلف، بسته به این‌که نسبت به هستی چه بینشی داشته و چه معنایی برای زندگی قائل باشند و چه ارزش‌هایی را بر جهان حاکم بدانند، سبک و اسلوب خاصی در ساختن شهر، خانه، پوشیدن لباس و نظایر آن‌ها خواهند داشت. پوشش افراد بدون نیاز به کلام، از یکسو هویت اعتقادی، قومی و اجتماعی، نژادی و سرزمینی را مشخص می‌سازد و از سوی دیگر ویژگی‌های شغلی، سیاسی، مذهبی، شأن و منزلت اجتماعی، اقتصادی، طبقاتی را هویدا می‌سازد. اهمیت توجه به پوشش تا به حدی است که دولت‌مردان و صاحبان و مدیران محیط‌های اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی، دست به تدوین قوانین ویژه در این رابطه می‌زنند؛ قوانینی که اجرای آن برای افرادی که وابسته به آن مجموعه می‌باشند، الزامی است و تخطی از آن عواقبی را به دنبال خواهد داشت. افزایش دخالت دولت‌ها در امور خصوصی و شخصی و سلیقه‌ای افراد، گاه ناشی از تمایل آن‌ها به نشان دادن اقتدار خود و گاهی برخاسته از تفکر و ایدئولوژی آن‌ها می‌باشد. نحوه پوشش افراد جامعه، یکی از حوزه‌های ورود دولت‌ها می‌باشد که طی قرون گذشته نیز توجه زیادی به آن شده است. بی‌شک پوشش و لباس مردم در هر جامعه‌ای، برخاسته از عرف، دین و قانون خاص آن جامعه می‌باشد. علت و ضرورت ضوابط‌مند بودن پوشش در محیط آموزشی، نه تنها باورمندی بر اصول ارزشی که اصولاً حاکی از جهان‌بینی دولت‌ها و قانون‌گذاران است؛ بلکه بر مبنای ضرورت‌های محیطی و ایمنی و آرامش روحی و روانی متناسب با پیشرفت کار و پایبندی به قوانین خاص می‌باشد. نوع لباس و پوشش زنان در محیط کار و تحصیل، نشانگر شخصیت و وقار و متانت زنانه آن‌ها و برای مردان نمودی از خوش‌سلیقگی، آراستگی و پایبندی به اصول محیط اجتماعی می‌باشد. زحمت حجاب برای زنان، حق بیمه‌ای است که زنان برای تأمین سلامت روحی - روانی خود می‌پردازند؛ زیرا حجاب مانع جریان یافتن هوای نفس و نگاه‌های آلوده و فسادآمیز به حریم پاک زنانه می‌باشد. نوع پوشش زن، معرف عقیف یا هوس‌انگیز بودن اوست که موضع‌گیری مرد را در برابر او مشخص می‌کند. بنابراین اهمیت و ضرورت پوشش زنان بر کسی پوشیده نیست و امنیت اجتماعی زنان متأثر از نوع پوشش آنها خواهد بود بنابراین بررسی این مسئله مهم می‌تواند ضروری باشد.

۱-۴- فرضیات

بین نوع فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی زنان اردبیل رابطه وجود دارد.
بین نوع فرهنگ پوششی و میزان احساس امنیت فردی از سوی زنان اردبیل رابطه وجود دارد.
بین نوع فرهنگ پوششی و تعداد و نوع تهدیدات وارد شده به زنان اردبیل رابطه وجود دارد.

۱-۵- اهداف پژوهش

شناسایی انواع فرهنگ‌های پوششی و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی زنان اردبیل.
شناسایی رابطه بین نوع حجاب و امنیت اجتماعی زنان اردبیل.

شناسایی رابطه درجه ی برخورداری از امنیت اجتماعی به تناسب فرهنگ پوششی مورد استفاده در بین زنان اردبیل.

۱-۶- تعاریف مفهومی و عملیاتی

۱-۶-۱- پوشش

«پوشش» از نظر لغوی به معنای پوشاندن چیزی است و اصولاً هر چیز که روی چیز دیگر را بپوشاند، «پوشاک» می‌باشد. «لباس» از ریشه «لبس» به معنای پوشاننده است. ۲ به تعبیر بسیاری از افراد، پوشش مناسب؛ شامل آراستگی، وقار و نظم در ظاهر می‌باشد. محیط کار، تحصیل و پژوهش، کوچه و خیابان و... هر یک به اقتضای خود، پوشش خاصی را طالبند که این پوشش، فرهنگ خاص آن محیط را نمایان می‌کند (عمید، ۱۳۶۲، ۷۴۵).

۱-۶-۲- امنیت

امنیت واژه‌ای پیچیده و به لحاظ کاربرد از گستردگی وسیعی برخوردار است. از درونی‌ترین افکار و احساسات بشری گرفته تا مهمترین مسائل بین دولتها دربرگیرنده مفهوم امنیت است. فرهنگ لغت آکسفورد، امنیت را چنین معنا می‌کند: رهایی از نگرانی‌ها و ایمنی در مقابل خطرات و همچنین معیارهایی قراردادی برای تضمین ایمنی یک کشور، شخص یا چیزی که از ارزشی برخوردار است. همچنین فرهنگ معین امنیت را ایمن شدن، بی‌بیمی و در امان بودن معنا کرده است.

۱-۶-۳- امنیت اجتماعی

در یک وجه امنیت اجتماعی در قالب ایمنی خاطر یک شهروند به عنوان نماینده تمامی مردم مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بررسی امنیت اجتماعی یک جامعه (یک کشور، یک شهر و یا یک محله) بر اساس میزان رضایتمندی و آرامش خاطر یک عضو نمونه آن جامعه بررسی و ارزیابی می‌شود. در این نوع مطالعه، جامعه مجموعه‌ای همگن تلقی شده و از تفاوت‌ها، نابرابری‌ها و ناهمگنی‌های درون جامعه صرف‌نظر می‌شود (محمدی فر، ۱۳۸۸، ۴۵).
وجه دوم امنیت اجتماعی به تعامل افراد جامعه با یکدیگر نظر دارد. در این بعد، رابطه مردم یک جامعه با دولت، نهادها و مردم دیگر جوامع مدنظر می‌باشد. اما بصورت اجمال می‌توان امنیت اجتماعی را چنین تعریف کرد: امنیت اجتماعی توانایی جامعه برای حفظ هویت، منافع و ویژگی‌های اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدات و نیز توانایی ارتقای وضعیت اجتماعی به سمت ارزشها و آرمانهای جامعه است (همان).

فصل دوم

ادبیات موضوعی پژوهش

در این فصل به بحث تحلیلی در مورد امنیت اجتماعی و انحرافات آن که در مورد امنیت اجتماعی مورد بحث است پرداخته شده و عوامل ایجاد کننده و از بین برنده امنیت اجتماعی و در ادامه به پوشش و نحوه پوشش زنان و تاثیرات آن در امنیت اجتماعی پرداخته شده است. در نهایت به پژوهش های انجام گرفته در داخل و خارج از کشور در مورد موضوع مورد مطالعه بررسی شده است.

۲-۱- امنیت اجتماعی

از مهم ترین کوشش ها و تمایلات انسانی، جستجوی امنیت است، این کوشش با جوهر هستی انسان پیوندی ناگسستنی دارد، حفظ ذات و صیانت نفس از اساسی ترین میل های انسان است، مهمترین نیاز هر جامعه، خواه یک طایفه، قبیله، یک قوم یا کشور، تأمین امنیت جامعه و افراد آن است.

انسان ها در پی بر آوردن نیازهای زیستی با یکدیگر وارد مناسبات گوناگون می شود، و بدین ترتیب، جامعه تشکیل می شود، بنابراین یکی از نعمتهای مهم و بارز برای انسان ها همواره در دستیابی بدان تلاش می کنند و آنرا برای زندگی شخصی و اجتماعی خود، ضروری و اساسی میدانند. داشتن امنیت و آسودگی خاطر برای خود و خویشان می باشد (طبیعی، ۱۳۷۹، ۴۵).

امنیت مفهومی توسعه نیافته است در هر کجا برداشت خاصی از امنیت وجود دارد. امنیت در ابعاد مختلف عبارت است از:

۱- امنیت اجتماعی ۲- امنیت فرهنگی ۳- امنیت اخلاقی و . . .

امنیت یکی از اساسی ترین نیازهای جامعه است و هیچ پیشرفت و توسعه ای در جامعه اتفاق نمی افتد مگر در سایه امنیت امام صادق (ع) می فرماید: انتظار اساسی مردم از حاکمیت و حکومت سه محور، امنیت عدالت و معشیت است. اگر در نظام حکومتی در این سه مورد خلل و سستی ایجاد شود آن نظام دچار چالشهای اساسی می شود. امروزه با توسعه و گستردگی تحولات در جهان، تعریف تازه ای از امنیت باید ارائه داد که بیشتر رویکرد اجتماعی داشته باشد. دو موهبت آزادی و امنیت از مسائل مهم زندگی انسان است و مسئله امنیت برای انسانها مهم تر از آزادی است. امنیت خیر عام است. وقتی به وجود آید فراگیری شود و از این طریق کلیه اهداف دیگر، (اعم از اهداف مادی و معنوی) امکان تحقق پیدا می کنند.

هر جامعه ای امنیت خاص خود را در او این یک اصل بنیادین است و امنیت هر جامعه با توجه به حدود و مرزهای همان جامعه تعریف می شود.

درون مقوله امنیت بحثی قابل طرح است که به بعد داخلی امنیت برمیگردد. یعنی مسائلی که در حوزه های متفاوت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، حقوقی، قضایی، افراد جامعه با آن مواجه هستند آنها در چهارچوب بحث امنیت اجتماعی قابل بررسی هستند. گاه ممکن است جایگاه امنیت فردی در مقابل امنیت جامعه مورد سؤال قرار گیرد. امنیت فردی آرامش و آسایشی است که فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه و دولت برای خود فراهم می کند.

اما امنیت اجتماعی عبارت است از: آرامش و آسودگی خاطر که جامعه و نظام سیاسی برای اعضاء خود ایجاد می کند. به طور کلی امنیت اجتماعی به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه هستند و به نظام سیاسی و دولت مربوط می شود. این قلمروها می تواند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی و اعتقاد باشند (آقامیری، ۱۳۸۲، ۴۷).

۲-۱-۱-انحرافات اخلاقی

انحرافات اخلاقی از جمله موضوعات بسیار حساس و مهم در مباحث امنیت اجتماعی به حساب می آید و از عوامل بسیار تبیین کننده در زوال و انقراض و انحطاط یک جامعه محسوب می شود. گاهی انحرافات به علت سقوط اخلاقی و انحطاط است. فرد در وضع و موقعیتی است که زیر مبنای اخلاقی فرو ریخته و پای بند به هیچ ارزش و مقرراتی نباشد. این چنین افراد که رها شده هستند خود را در برابر وقایع و جنایات آزاد و بدون مسئولیت احساس می کنند به هیچ عهده متعهد نیستند و هیچ مقرراتی احترام نمی نگرند. در میان جمعی رشد کرده اند که آن ها نیز چون او بی توجه و نا پخته بوده اند. هم چنین ممکن است از تعالیم اخلاقی بی خبر باشند و یا کسی نباشد تا اطلاعات و آگاهی لازم را به آن ها بدهد و به پیشگیری آن بپردازد (کاکیا، ۱۳۸۰، ۱۴۴).

۲-۱-۱-۱-تعریف انحراف از نظر روان شناسان

کجروی یا انحراف عبارتست از : خروج از حال تعادل روانی و رفتاری، فقدان همسازی و وحدت بین اجزاء شخصیت و داشتن رفتاری منحرفانه، بی سازمانی شخصیت که خود ناشی از بر هم خوردن وحدت درون است. رفتاری که صورت تعادلی و نرمال نداشته باشد. بر این اساس فرد کجرو، فردی است نا متعادل، نامیزان، نارسا و ناسازگار و ... (همان، ۱۴۵).

۲-۱-۱-۲-تعریف انحراف از نظر جامعه شناسان

جامعه شناسان تعاریف متعددی از انحراف به عمل آورده اند و می توان از اعم تعاریف به موارد زیر اشاره کرد، انحراف رفتاری است تبهکارانه، خلاف موازین مورد قبول که وجودش برای دوام نظام و ایجاد عدالت زیان بخش است. رفتار کسی است که با رفتار حد متوسط افراد اجتماع مبنایست داشته باشد خواه آن رفتار بهتر باشد خواه بدتر. رفتار کسی است که در جامعه پذیری و فرهنگ پذیری طرد کننده باشد. و هم چنین رفتاری که در آن عدم هم نوائی شخص با جامعه باعث ناسازگاری شده و دور از موازین مورد قبول جامعه باشد (همان، ۱۴۷).

۲-۱-۱-۳-انحراف از نظر حقوق دانان

هر گونه عمل یا رفتاری است که قانون آن را منحرف بدانند (برای آن مجازات قائل باشد) هر عمل که مقامات رسمی و یا قانون آن را انحراف بخوانند. رفتار منحرفانه خلاف رفتار شرافت مندانه است نوعی نقص عدم انطباق و فرد خاطی با محیط اجتماعی (همان ، ۱۴۸).

۲-۱-۱-۴-انحراف از نظر علمای اخلاق

از نظر اخلاقیون در جامعه انسانی قواعد و ضوابطی برای روابط و طرز برخورد ها و معاشرت ها وجود دارد که افراد ملزوم به تبعیت آن هستند عدم تبعیت و یا تخطی از نظام اخلاقی نوعی انحراف به حساب می آید که رفتاری ناپسند است. با توجه به توضیحات بالا :

منحرف کسی است که نتوانسته است خود را با ضوابط و ارزش های اخلاقی تطابق دهد و انحراف عبارت است از شکستن و نادیده گرفتن ضوابط اخلاقی جامعه. نادیده گرفتن شمار گروهی و انکار ارزش های عمومی. نوعی درون از راه اصلی و سر پیچی و تخلف از ارزش های موجود جامعه است (همان، ۱۴۹).

۲-۱-۱-۵- انحراف از نظر مذهب

مذاهب انحراف را عبارت می دانند از : تخطی از جنبه های اعتقادی و تعالیم مذهبی، سر پیچی و طغیان در برابر اوامر و نواهی پروردگار و معمولا این قاعده درباره افرادی صادق است که عاقل، بالغ، مختار و دارای اداره باشند هم در آن منیه ی فاعلی و اختیاری مطرح است و هم جنبه سنی و عقلی، بر این اساس در آن مسأله اکثریت و هنجار جمعی مطرح نیست. ممکن است واکنشی مورد قبول اکثریت باشد و در مذهب انحراف به حساب آید. مثل روابط معاشرتی آزاد زن و مرد ... (همان، ۱۵۰).

۲-۱-۲- انحرافات اجتماعی

صفت مشخصه انسان ها، اجتماعی بودن آن ها و زندگی کردن آنان به صورت گروهی است. اگر چه واژه جامعه یا گروه اجتماعی منحصر برای انسان به کار می رود. مفهوم آن شامل سایر حیوانات نمی گردد. این خصوصیت به دلیل پیوند های عمیقی است که گروه های انسانی با یکدیگر دارند و دلیل این پیوستگی ها نیاز های زیستی بشر نبوده. بلکه علت اساسی آن همانا وجود روابط اجتماعی بین آن هاست. واکنش های گروهی که پس از تخطی فرد نسبت به هنجار های اجتماعی به وجود می آید دارای مراحل است. یعنی گروه های اجتماعی یا کجروی را تحمل می کنند و یا در صدد مجازات فرد کجرو بر می آیند. مسئله شناخت و تعیین کجروها امری است منطقه ای و در جوامع مختلف به صور گوناگون است و حتی در یک جامعه در موقعیت های مکانی مختلف نیز متفاوت است برای شناخت کجروی باید کیفیت اجتماعی جامعه ای را که در آن رفتارهای خاصی به عنوان کجروی شناخته شده است، بشناسد (فرجاد، ۱۳۷۴، ۶۵).

بکر^۱ معتقد است که گروه های اجتماعی با ایجاد قوانینی می خواهند از انحراف جلوگیری نمایند که خود باعث پیدایش و افزایش کجروی گشته اند. جامعه شناس دیگری می گوید : هیچ یک از رفتار های بشری به خودی خود جنبه انحراف و کجروی به خود نگرفته است. بلکه افرادی که مستقیم یا غیر مستقیم ناظر بر این رفتار ها بوده اند، به آن ها جنبه کجروی داده اند. پس این ناظران و تماشاچیان و گردانندگان اجتماع هستند که در صورت اشتباه در شناخت خود باید مورد انتقاد و حتی مجازات قرار گیرند، زیرا همان طوری که قبلا ذکر شد اینها هستند که به پاره ای از رفتارها جنبه کجروی می دهند. انحراف حداقل می تواند عامل تخریب در سازمان های اجتماعی باشد، با وجود این نباید هر نوع انحراف و کجروی را مخرب سازمان های اجتماعی دانست ولی تذکر این مطلب ضروری است که انحراف و کجروی در یک سازمان باعث می گردد تمایل و روحیه هماهنگی و ایفاء نقش، وظیفه به طور صحیح در میان افراد مسئول از بین برود و اعضاء دست از فعالیت های خود بکشند. انحراف چراغ خطری است که نشان دهنده نقایص و کمبود های جامعه است غیبت از محل کار، فرار مدرسه، شانه خالی کردن از زیر بار مسئولیت و خدمات اجتماعی، انجام اعمال زشت، اطاعت کورکورانه از قوانین و مقررات نشانه بی سازمانی است. بعضی اوقات

^۱ BECKER

انحراف تا حدی طبق شرایطی خاص در میان بخشیدن و آرامش دادن به زندگی اجتماعی نقش مؤثری داشته است و حتی اعضاء مطیع قانون نیز به هیچ وجه آرزوی ریشه کن نمودن آن و یا نبود کردن افراد منحرف را نخواهند کرد چون بعضی اوقات رفتار انحرافی عبارت است از: رفتاری که قوانین دستوری و آمرانه را نقض می نماید ولی نمی توان مطالعات رفتار انحرافی را ناچیز و بی اهمیت پنداشت مفهوم رفتار انحرافی اختراع جامعه شناسان نیست بلکه حقیقت حیات اجتماعی را نشان می دهد، مردم در یک جامعه بعضی از افعال و اعمال را قانون شکنی می شمارند و در این صورت برخی افراد را قانون شکن می خوانند. بدیهی است که در ادبیات، رفتار انحرافی همیشه کارها و اعمال کسانی است که در جامعه زندگی می کنند و این خود بدان معنی است که انسان برتر و یا جماعات مافوق انسانی در جهان صنعتی، افسانه است چون آن ها نمی توانند مرتکب اعمال نادرست گردند و تنها افراد عادی هستند که مرتکب چنین اعمالی می گردند(همان، ۶۶).

اگر چه جماعات بشری از نظر فلسفی در خور بحث و گفتگو است ولی منظور ما در این جا بحث از جماعات تنها در چارچوب فلسفی یا در قلمرو جامعه شناسی نیست. وقتی که مردم رفتار خود را با موازین و معیار های فرهنگی خاص یکدیگر منظم می سازند بنابراین معیارهاست که روابط را به وجود می آورند در مطالعه جماعت، باید مطابقت روابط را با معیارها بررسی نمود و در تحقیق در این زمینه باید معیارها را جزئی از فرهنگ به شمار آورد. چون فرهنگ هر جامعه اعضاء خود را با معیارها و پدیده های خود تجهیز نموده و در هر معیار نوع خاصی از روابط را تعیین می نماید. ستیزه و برخورد بین اخلاق و رسوم اخلاقی دو نسل نیز عاملی برای پیدایش مسائل اجتماعی می گردد چون اخلاق عبارت است از افکار پسندیده برای سلوک و سازش اجتماعی که موجب رفاه اجتماعی گردد و مردم را به همدیگر نزدیک تر و صمیمی تر سازد. رسوم اخلاقی عبارتست از کردارهای طبقات اجتماعی و روش های رفتاری که در یک فرهنگ خاص رشد یافته و نیاز جامعه را برآورده می سازد و به رفاه گروه منجر می گردد. مشکلات اقتصادی علت عمده آسیب های اجتماعی قلمداد شده است. اقتصاد دانان و بعضی از جامعه شناسان با مطالعاتی که انجام داده اند منشاء عمده انحرافات اجتماعی را در عوامل اقتصادی اعلام کرده اند. از میان عوامل مختلف اقتصادی که منجر به انواع کجروی ها می گردند می توان از مشکلات اجتماعی که خود زائیده عواملی چون پس افتادگی فرهنگ غیر مادی نسبت به پیشرفت تکنولوژی است و یا بحران اقتصادی و ضعف قدرت مالی و اقتصادی در یک دوره به خصوص فقر و بی چیزی و زندگی در جایی که واقعا قابل سکونت نیست را نام برد(همان، ۶۷).

۲-۲- تأثیر محیط اجتماعی بر انحرافات

محیط اجتماعی از تأثیر گذار ترین عوامل بر انحرافات اخلاقی و اجتماعی است. وقتی محیط اجتماع آلوده و ناپاک شد سجایای انسانی و فضایل اخلاقی بی رونق و زیان آور می شود و بر عکس رزائل و ناپاکی در جامعه رایج و سود بخش می گردد. مسئله ی مهم در این بحث نفوذ محیط اجتماعی است که ممکن است دارای نتایج مفید و مثبت باشد و یا دارای آثار و عوارض نامطلوب. ما به گونه ای آفریده شده ایم که جاذبه های محیط ما را تحت تأثیر خود قرار می دهند و این امر به آن سبب که سرشت ما عاشق زیبایی ها جاذبه ها و عوامل تهییج کننده است و این عوامل، اگر ارزیابی شده و جهت دار نباشد ممکن است زمینه را برای ویرانی و آلودگی ها فراهم آورند(قائمی، ۱۳۷۵، ۳۶).

به گفته شهید مطهری، کشش های اجتماعی به اندازه ای نیرومند است که عموم افراد را به سوی خود می کشد و آدمی بدون اندیشه خویش را با آداب و رسوم آن منطبق می سازد (مطهری، مرتضی).

نفوذ محیط در دو مرحله از حیات شدیدتر است. یکی در مرحله ی کودکی و دیگری در مرحله نوجوانی و بلوغ اما در مرحله کودکی، کودک همواره تحت تأثیر جامعه ای است که در آن زندگی می کند. عادات و صفات خوب یا بد اجتماع در روان وی اثر می گذارد و تا اعماق جاننش نفوذ می کند (فلسفی، ۱۳۸۴، ۳۶).

در مرحله نوجوانی هم جذبه های اجتماعی به حدی قوی است که افراد خود را می بازند و شخصیت خود را از دست می دهند و حتی گاهی برای اینکه مورد تحقیر محیط قرار نگیرند، از جامعه می گریزند. از این رو اگر جامعه، جامعه ای ارزشی باشد. فرد را به سعادت می رساند ولی هر گاه جامعه گناه آلود باشد، عوارض آن دامن گیر خود افراد می شود. زیرا هر گاه جامعه گناه آلود باشد. وجود هر گناهی در جامعه در حقیقت نشانه وجود یک خطر است و مصیبت بزرگ این است که خطر متحرک و دامنه ساز می باشد و بدبختی بیشتر این است که بسیاری از افراد نسبت به آن ناآگاهند و داوری آن ها درباره عوارض آن کودکانه است. در چنین محیطی زمینه برای بروز و رشد هوس های آلوده و هرزگی ها فراهم است و فرزند باید از آن دور بماند. تأثیر محیط اجتماعی به اندازه ای که قرآن شریف می فرماید: ما بنی اسرائیل را از دریا عبور دادیم. بر سر راه خود با مردمی مشرک و بت پرست برخورد کردند محیط اجتماعی مشرک چنان در آن ها اثر گذارد که به موسی گفتند همان طور که این مردم خدایانی دارند و آن ها را پرستش می کنند تو نیز برای ما بت هایی مهیا کن تا ما هم آن ها را بپرستیم (همان، ۷۸).

آری جامعه بی دین و گناه کار می تواند فرد متدین را از صراط مستقیم خارج سازد و پرده حیاء ایمانی و اخلاقی او را بدرد و به راه فساد و تباهی اش سوق دهد. محیط نیرومند اجتماع قادر است به آسانی جوانان را هم رنگ خود نماید و صفات و خلقیات خانوادگی آن ها را که هم آهنگ روش های اجتماعی نیست به دست فراموشی بسپارد (همان، ۶۶۳).

حضرت علی (ع) می فرماید: شباهت اخلاقی مردم به محیط اجتماعی و مقتضیات زمان خودشان، بیشتر از شباهت به صفات خانوادگی و خلقیات پدران آنهاست.

۲-۱- نقش خانواده در تأمین امنیت اجتماعی

خانواده مقدس ترین و مهم ترین نهاد و بخش عظیمی از دنیای اجتماعی کودک است. خانه و خانواده مکانی است که کودک با تمامی تجربه های دیگر لحظه های اجتماعی در زندگی خود بدان باز می گردد. در آن جا او به دنبال مداوا و مرحمی برای تالمات، شکست ها و جراحات و زخم های وارد بر خورد می گردد، تا آرام خود را تسکین بخشد. تأثیر خانواده بر کودک بدون مقدمه آغاز و با قدرت و فراگیری خاصی آشکار می شود و امکان دارد در سراسر زندگی فرد باقی بماند. همه پدران و مادران خواهان نیک بختی و رفاه و امنیت بنیادی در فرزندانشان هستند. خانواده مهم ترین تأثیر را در تشکیل شخصیت اولیه ی کودک خواهد داشت. والدینی که سعی می کنند کودکان خود را بر مبنای معیارهای ارزشی ذهنی خود و یا بر مبنای روش های تربیتی جوامع بیگانه تربیت کنند به ناسازگاری اجتماعی آینده کودک خود ناخودآگاه کمک کرده اند. شرایط اقتصادی و اجتماعی خانواده ها نیز عامل عمده دیگری در ایجاد مسائل برای کودکان است که جوانان آینده خواهند بود. کودکانی که در خانواده های مرفه یا آگاه پرورش می یابند در بزرگی کمتر مرتکب رفتارهای انحرافی خواهند بود. زیرا غالب مشکلات کودکان از مشکلات خانواده ها ناشی می شود.

احتمالا برای انحراف اخلاقی یک عامل یا مخرج مشترک روانی وجود دارد و آن هم احساس نا امنی است که مانع از پرورش متعادل و سازگار فرد می شود. به نظر می رسد مبنای خانواده در سلامت روان نه تنها یک ضرورت بیولوژیک است بلکه روانی هم است. اثرات و نفوذ خانواده در رشد کودک و نوجوانی بی شمار است. در خانواده ای که پدر وجود ندارد و مادر نیز سخت کار می کند یا بر اثر اعتیاد و طلاق و یا عوامل دیگر نا به سامانی هایی در خانواده به چشم می خورد احتمالا فرزند خانواده به فرار از مدرسه، دروغگویی، دزدی و دیگر رفتارهای غیر اخلاقی دست می زند. برای این که نوجوان بتواند به شیوه ای سالم و به هنجار رشد و تکامل باید نیازهای شخصیتی، فیزیکی و اجتماعی او باید در حد معقول ارضا شود (قائمی، ۱۳۶۴، ۹۹).

مشکلات رفتاری، بزهکاری و انحراف و نا شادی نوجوانان اساسا مربوط به ناکامی در رفع این نیاز هاست. شرایط نامساعد خانوادگی که شامل خانواده های از هم پاشیده، طرد شدگی، سخت گیری، محدودیت شدید و فقر و کمبود های شخصی و نبودن معیار صحیح اعتقادی و اخلاقی در خانواده و غیره را می توان نام برد. خانواده از آن جا که نخستین جایگاه زندگی کودک است در شکل گیری عادت ها و اندیشه ها اجتماعی کودک نقش بسیار مهمی دارد. در شکل گیری رفتار و نظرات اجتماعی کودک تنها یک وجه خاص از تأثیرات خانوادگی دخیل نیست. در این رابطه مجموعه عوامل مؤثر در محیط رشد و پرورش کودک دست اندرکارند. ریشه بسیاری از ناسازگاری ها و انحرافات و نیز کجروی های افراد در دوران نوجوانی را باید ناشی از دوران کودکی و متأثر از روش غلط تربیتی والدین است جنبه هایی چون مهرورزی یا بی مهری، خشونت یا لطف، بد زبانی و یا سخت گیری والدین از روی منطق و صواب در ساختن سرنوشت کودکان بی اثر نیست. چه بسیار افرادی که قربانی خطاهای والدین خویشند و از آن ها راه انحراف و کجروی را آموختند و این امر بدان علت است که کودکان در دوران حیات خود رفتار آنان را الگو قرار می دهند و در رفتاری که از آنها بروز می دهد به الگوها بیشتر تأدی دارند تا به قانون و مقررات، مقاومت ها و جوان مردها. سخت گیری ها در برابر دشواری های زندگی را از روش والدین خود می آموزند نه از دستورات اخلاقی و قانونی آن ها. خانه نخستین محیط سازندگی و نقش دهی برای کودک است معیار خوبی و بدی از طفل همان چیزی است که کودک در خانه می بیند و می آموزد. اگر در خانه راستی باشد یا دروغ، سازگاری باشد یا ناسازگاری، صلاح باشد یا فساد، باید همین جنبه ها را از نوجوان انتظار داشت. به هنگامی که موازین اخلاقی در خانواده نیز باشد زمانی که والدین روابط درستی را با هم نداشته و ضوابط اصلی را تعقیب نکنند (همان، ۱۴).

موقعی که پدر و مادر با هم درگیری داشته و دائما در صدد درگیری، زخم زبان زدن بر هم باشند، نمی توانند و نباید از کودکان خود بخواهند که در طریق صواب باشند. گرفتاری های جامعه در موارد بسیاری از خانواده نشأت می گیرد. کودک در خانواده نابه هنجار و عقده ای رشد کرده و اینک وارد جامعه شده است طفل در محیط پر از دعوا و نزاع تربیت یافته و اینک در اجتماع زندگی می کند و یا او درگیری را به جای اعمال منطق در خانه خویش یافته است. نگاهی هر چند سطحی اگر، وضع کودکان و نوجوانان و جوانان نه تنها در جامعه ما بلکه در بسیاری از نقاط جهان افکنده شود ما را با مسائل و دشواری ها عظیمی که از روابط و اخلاق انسانی و ناشی از روش های غلط تربیت است، آشنا می کند. انحرافات، کجروی ها، ناسازگاری ها، انحراف های اخلاقی در سطح وسیع صورت مسلم و قطعی پیدا کرده و روزگار حال و آینده نسل کنونی را به خطر افکنده است (همان، ۹۸).

۲-۲-۲-جامعه‌شناسی انحرافات

جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌شناسی اجتماعی بحث دارد از بررسی و تأثیر عوامل اجتماعی در جرم و انحراف، اهمیت تأثیر آسیب‌ها و عوارض در پدیده‌های مختلف زندگی اجتماعی و رفتاری انسان‌ها، عوامل پدیدآورنده و دامن‌زننده آن از سیاست و فرهنگ و اقتصادی دانش است. بسیار جدید و جوان به ویژه اگر آن را منشعب از روان‌شناسی اجتماعی و از شاخه‌های آن به حساب می‌آوریم (همان، ۱۰۴).

۲-۲-۳-نقش والدین در هدایت نوجوانان

خانواده که یک گروه نخستین است اولین گروه اجتماعی هم در رشد آتی کودک است. و از آن جا که ارضای میل‌گرسنگی و حیات او وابسته به این واحد اجتماعی است ناگزیر است که طرز تلقی و عقاید موجود در محیط خانواده خود را بپذیرد و از والدین خود تقلید کند، پدر و مادر در برابر کودک قدرت کامل دارند و رفتار دارد بنابر این کودک می‌آموزد که جامعه را از دیدگاه خانواده اش بنگرد و خانواده به او می‌آموزد که در رابطه با نقش جنسی و سنی خود وهم چنین پایگاه اجتماعی خانواده خویش از آن صورت می‌گیرد که کودک نقش خود را در جامعه بزرگ‌تر بشناسد و فرا گیرد. نتیجه‌ی بررسی‌های متعدد نشان داده است که محیط خانوادگی نامناسب موجب عدم سازگاری در کودکان و نوجوانان می‌شود و در مقابل محیط‌های خانوادگی مناسب و سالم و عاری از هر گونه اختلاف در اطفال آن خانواده باعث اعتماد به نفس و سلامت روحی می‌شود. نوع رفتار با فرزندانشان در شکل‌گیری شخصیت کودک نقش مهمی را ایفا می‌کند. برخی از اولیاء چنین استدلال می‌کنند که برای پرورش صحیح فرزندان باید گاهی از برآوردن نیازها و خواهش‌های آن‌ها خودداری کرد. در حالی که خصوصاً در سال‌های اول زندگی شخصیت سالم بر اساس ارضای خواسته‌های جسمانی و عاطفی پایه‌گذاری می‌شود. و نه بر مبنای محرومیت کودک یا نوجوان به هیچ وجه نباید احساس کند که چون قادر نیست مطابق میل پدر و مادر رفتار کند او را دوست نخواهد داشت. بلکه باید اطمینان داشته باشد که والدین با صمیمیت و دل‌سوزی قصد کمک به او دارند. زیرا این طرز رفتار و برخورد در تقویت سلامت روحی و روانی او بسیار مهم است. پدر و مادر در حالی که به فرزندان خود شخصیت و استقلال می‌دهند باید در رفتار خود نسبت به آنان جدی و قاطع باشند و از هر گونه سهل‌انگاری و بی‌مبالاتی پرهیز کنند. در غیر این صورت اگر والدین در برخورد و رفتار با فرزندان دچار تزلزل و عدم قاطعیت و سهل‌انگاری شوند فرزندان آن‌ها مستعد به اختلالات شخصیتی و بی‌ثباتی و عدم تعادل روحی و روانی می‌شوند. از طرف دیگر مسائل موجود در داخل خانواده و نحوه پرورش والدین از نظر ایجاد رفتارهایی مثل کمرویی، خجالت، ترس، تسلیم و اطاعت و یا حالات مشابه آن نقش غیر قابل‌انکاری در بروز رفتارهای نابه‌هنجار دارند هم چنین پدیده‌هایی مثل مشاجره، نزاع، جدایی، بیماری، طلاق، یا مرگ یکی از اعضای خانواده هر کدام به تنهایی می‌تواند هولناک و تنش‌زا باشند. هم چنین خشم ناگهانی یا تهدید والدین مبتنی بر تنبیه کودک ناسزاگویی و پرخاشگری نسبت به او و یا تنبیه بدنی، گاهی چنان اوج می‌گیرد که باعث وحشت و اضطراب می‌شود که پیامدهای آن بیش از دردهای جسمانی بوده و چنان مخاطره‌انگیز است که کودک و نوجوان را به انجام رفتارهای غیر مطلوب و می‌دارد. اغلب کودکان بزهکار در مدارس دچار اعمالی هم چون زدن کلاس درس، جر و بحث با معلم، نزاع با همکلاسان، فرار از مدرسه و افت تحصیلی می‌شوند. در برخی موارد مربیان و معلمان ناآزموده با اجرای قوانین خشک و غیر منعطف، تکالیف سخت و مشقت‌بار و در نظر نداشتن نیازهای اساسی کودک، محیط مدرسه را برای کودک به محیطی ناخوشایند و غیر قابل‌تحمل تبدیل می‌کنند. در این صورت که کودک سعی می‌کند راه‌های

انحرافی را انتخاب کرده و از طریق رفتارهای نامطلوب، جلب توجه کند و رفتارهای نامطلوب نابهنجار را از خود نشان دهد. برخی از مربیان نیز بر این باورند که نبود سیستم آموزشی مناسب، تبعیض و نابرابری های آموزشی، نداشتن راهنمایی های لازم، فقدان سلامت جسمی و عاطفی معلم، رشد نایافتگی و نا پختگی برخی از مربیان وجود هم کلاسی های منحرف و فاسد در بین بچه ها و بیکاری از عوامل دیگر، ناشی از بحران های اجتماعی نامناسب موجب رفتارهای نامطلوب و بزهکاری کودکان می شود. هم چنین زمانی که مادر و معلم دو ارزش متمایز را ارائه می کنند. معمولاً برد با مدرسه و صاحبان آن است، لذا ناخواسته رقابت سهمگینی بین دو نهاد تعلیمی خانه و سازمان های آموزشی (مدرسه) پدید می آید. از عوامل دیگر در تعیین رفتارهای کودکان وسایل ارتباط جمعی است که تصاویر خشن آن ها اغلب کودکان را به سمت رفتارهای پر خاشگرانه و بزهکار سوق می دهد چرا که کودکان به موازات آموزش های مدرسه ای همواره تحت تأثیر رسانه ها هستند و البته تصاویر و برنامه های مثبت نیز تأثیر مطلوب بر رفتارهای کودک می تواند داشته باشد. گروه همسالان نیز از جمله عوامل مؤثر بر کجروی نوجوانان می باشد. این گروه به نوجوان فرصت می دهد تا جهت موقعیت خاص خود را در گروه نقش هایی ابداع کند گاهی این فرصت برای رفتار ابداعی، منجر به ایجاد و نظم هنجاری برای گروه می شود که مغایر با نظام هنجاری جامعه بزرگ تر است که می تواند واجد جنبه های مثبت هر دو باشد. در خاتمه متذکر می شویم که برای پی ریزی یک جامعه سالم باید از نهاد خانواده به عنوان اولین واحد اجتماعی شروع کنیم. اگر جامعه بتواند بنیان این نهاد را در جامعه استحکام بخشیده و عناصر اولیه تشکیل دهنده آن شامل زن و مرد را به طور مطلوب تربیت کند. محیط مدرسه را آرمانی سازد و نظام اجتماعی را فارغ از مسائل و معضلات حاد بسازد. آن گاه می توان گفت که کودکان به نحوه مطلوبی الگوهای رفتاری سالم را آموخته و فارغ از رفتارهایی محیطی به آن ها عمل خواهند کرد (منظمی تبار، ۱۳۸۱، ۹۸).

۲-۲-۴- بررسی عوامل تأثیر گذار در برقراری امنیت اجتماعی

۲-۲-۴-۱- تقوا

یکی از مهم ترین عوامل درونی تأثیر گذار در برقراری امنیت اجتماعی تقوا، دین داری و پرهیزکاری است. کلمه ی تقوا از ماده و قی است که به معنای حفظ و صیانت و نگهداری است در ترجمه های فارسی اگر این کلمه به صورت الهی استعمال شود به پرهیزکاری ترجمه می شود. مثلاً در ترجمه "هدی المتقین" گفته می شود. هدایت است برای پرهیزکاران و اگر به صورت فعلی استعمال شود خصوصاً اگر فعل امر باشد به معنای خوف و ترس ترجمه می شود. بنابراین ترجمه ای صحیح کلمه تقوا خود نگهداری است که همان ضبط نفس است و متقین یعنی خود نگهداران راغب در کتاب مفردات القرآن می گوید :

وقایه عبارت است از : محافظت یک چیزی چه که به او زیان می رساند و تقوا یعنی نفس را در وقایه نگه داشتن. تقوا آن حالت مقدس نفسانی است که اعمال انسان را تحت کنترل خود در می آورد و در بین نیروهای درونی و اعمال خارجی انسان هماهنگی ایجاد کرده و انسان را با خدا مربوط می سازد و حجاب های بین جهان مادی و ماورای طبیعت را بر می دارد. وقایه محافظت کردن شما است از هر چیزی که می خواهد بر او زیان برساند و تقوا یعنی نفس را در امان قرار دادن از آن چه بیم خطر می رود.

تحقیق مطلب این است که گاهی به قاعده استعمال لفظ مسبب در مورد سبب و استعمال لفظ سبب در مورد مسبب، خوف به جای تقوا و تقوا به جای خوف استعمال می گردد. تقوا در عرف شرع نیمی نگهداری نفس از آن چه انسان را به گناه می کشاند. باید بدانیم که تقوای دینی و الهی یعنی این که انسان خود را از آن چه از نظر دین و

اصولی که دین در زندگی معین کرده از قبیل خطا و گناه و پلیدی و زشتی حفظ و صیانت کند و مرتکب آن ها نشود و این صیانت به دو گونه امکان پذیر است :

۱) انسان برای این که خود را از آلودگی ها و معاصی حفظ کند و از آن ها فرار نماید و خود را همیشه از محیط گناه دور نگهدارد شبیه کسی باشد که برای رعایت بهداشت خود کوشش می کند و خود را از محیط مرض و میکروب دور نگه می دارد.

۲) انسان در روح خود حالت و قوتی به وجود آورد که به او مصونیت روحی و اخلاقی بدهد. که اگر فرضاً در محیطی قرار بگیرد که وسایل گناه و معصیت فراهم باشد آن حالت نیرومند روح او را حفظ کند مانند انسانی که خود را واکسیناسیون کرده باشد (سلطانی، ۱۳۷۲، ۹۸).

۲-۲-۴-۲- تقوا نگهبان درون

نفس انسان گوهر گران بهایی است که از عالم حیات و علم و کمال و جمال و رحمت و احسان و افاضه به وجود آمده و طبعاً با همین امور سنخیت دارد. بنابر این اگر مقام شامخ و ارزش وجودی خودش توجه داشته باشد. اخلاق رذیله و ارتکاب گناه را دور از شأن خویش می داند و طبعاً از آن ها بیزار خواهد شد. وقتی فهمید انسان است و انسان نفعه ای است الهی که از عالم بالا آمده شهوت ها و خواسته های حیوانی در نظرش بی ارزش و تمایل به مکارم الاخلاق در وجودش احیاء خواهد شد. امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: هر کس که نفس خودش را گرامی بدارد، شهوت ها برایش کوچک و بی ارزش خواهد بود به امام سجاد علیه السلام عرض شد ارزشمندترین مردم کیست؟ فرمود: کسی که دنیا را ارزش وجود خویش نداند. بنابراین توجه به کرامت روح انسانی و پی بردن به ارزش وجودی و مقام شامخ او می تواند در تهذیب نفس از کمال و افاضه و احسان و رحمت هستی. تو خلیفه اله هستی. تو او برای حیات جاویدان آخرت و تقرب الی الله آفریده شده ای. تو از حیوان بالاتری و ارزش وجودی تو پیروی از هوس های حیوانی نیست در این صورت تهذیب نفس و ترک گناهان بر ایمان آسان خواهد شد. هم چنین برای تهذیب از هر رذیله ای باید صفت ضد آن را تقویت نمود و پرورش داد تا صفت رذیله تدریجاً زائل گردد و صفت نیک جایگزین شود و تدریجاً به صورت عادت و طبع ثانوی در آید. به طور کلی برای تهذیب نفس و مبارزه با اخلاق زشت باید دو کار انجام دهیم: اول این که به خواسته ها و تقاضاهای آن خوی زشت پاسخ مثبت ندهیم تا تدریجاً ریشه اش خشک شود.

دوم این که صفت نیک مخالف آن را تقویت کنیم و عمل بر طبق آن را بر نفسمان تحمیل نمائیم تا تدریجاً به آن عادت کنیم و به صورت ملکه و خلق و خوی ثابت درآید و رذیله را ریشه کن سازد امیر المؤمنین علیه السلام فرمود:

نفس خود را بر فضائل و کارهای خوب مجبور کن زیرا رذائل در باطن تو نهاده شده اند.

حضرت علی علیه السلام فرمود: نفس خود را به انجام کارهای خوب و تحمیل سنگینی بار غرامت عادت بده تا نفست شریف شود و آخرت آباد گردد و ستایش کنندگان زیاد باشند.

و همچنین نیز فرمودند: شهوت های نفسانی بیماری های کشنده هستند و بهترین دوی آن ها انتخاب صبر و خود داری از آن هاست (منفرد، ۱۳۷۲، ۸۹).

تقوا، محدودیت، گوشه گیری و نفی نیست، بلکه بیشتر جنبه اثبات است تقوا شجاعت در بیان حکم خدا و نگهداری نفس است، تقوا همان احساس مسئولیت و تعهدی است که به دنبال رسوخ ایمان در قلب بر وجود انسان حکم می

شود و او را از فجور گناه باز می‌دارد و به نیکی و پاکی دعوت می‌کند. اعمال آدمی را خالص می‌نماید و فکر و نیت او را از آلودگی‌ها شست و شو می‌دهد (تقوی، ۱۳۸۴، ۶۵).

بنابراین تقوا به معنای عالم کلمه لازمه زندگی هر فردی است که می‌خواهد انسان باشد و تحت فرمان عقل زندگی کند و از اصول معینی پیروی نماید. تقوای دینی و الهی یعنی این که انسان خود را آن چه از نظر دین و اصولی که دین در زندگی معین کرده خطا و گناه و پلیدی و زشتی شناخته شده، حفظ و صیانت کند و مرتکب آن‌ها نشود. حفظ و صیانت خود از گناه که نامش تقوا است و دو صورت ممکن است صورت بگیرد به تعبیر دیگر دو نوع تقوا می‌توانیم داشته باشیم: تقوایی که ضعف است و تقوایی که قدرت است. نوع اول این که انسان برای این که خود را از آلودگی‌های معاصی حفظ کند از موجبات آن‌ها فرار کند و خود را همیشه از محیط گناه دور نگه دارد. نوع دوم این که در روح خود حالت و قوتی به وجود می‌آورد که به او مصونیت روحی و اخلاقی می‌دهد که اگر فرضاً در محیطی قرار بگیرد که وسایل و موجبات گناه و معصیت فراهم باشد آن حالت و ملکه‌ی روحی او را حفظ می‌کند و مانع می‌شود که آلودگی پیدا کند. لازمه‌ی این که انسانی حیات عقلی و انسانی داشته باشد. این است که تابع اصول معنی باشد و لازمه‌ی این که انسان از اصول معینی پیروی کند این است که از اموری که با هوا و هوس او موافق است ولی با هدف و اصول زندگانی او فافات دارد پرهیز کند. ولی لازمه همه اینها این نیست که انسان اجتناب کاری از محیط و اجتماع را پیشه سازد، راه بهتر و عالی‌تر این است که انسان در روح خود ملکه و حالت مصونیتی ایجاد کند که آن حالت حافظ و نگهدار او باشد (تقوی، ۱۳۸۴، ۶۹).

۲-۲-۳- تقوا نیروی بازدارنده

انسان مؤمن و متقی از روی آوردن به گناه و معاصی اجتناب می‌کند. غرض ما از ایمان باوری است آمیخته با جانمان که به سادگی از ما قابل تفکیک و جدایی نیست. ایمان به ما به قوت قلب است. سبب جرات دارای است عاملی برای حرکت و پیشروی به سوی مقصود است. چراغی روشن فرا راه زندگی است و کودک باید به پدر و مادرش مؤمن باشد. باور داشته باشد که او را پذیرفته‌اند و محبوب و گرمی‌اش می‌دارند، از جسم و جان او، از آبرویش دفاع می‌کنند، غذای او را به او می‌رسانند خانه پدر و مادر در خانه او نیز هست. پدر و مادر محرم رازند، او می‌تواند با جرأت در روحیه راز خود را با آنان در میان گذارد. در سنین بعد، ضمن چنین ایمانی روح ایمان به خدا در او رسوخ می‌نماید. او خدای را رازق و حیات بخش خود می‌شناسد. عزت و ارجمندی را از سوی او می‌داند، در تنگناها او را پناه خود می‌شناسد و در درماندگی او را مدافع خود به حساب می‌آورد. چنین ایمانی با ضمانتش از جمله ایمان، به حسابرسی‌ها، کیفر و پاداش‌ها و ثبت و ضبط نتایج اعمال، امری است ضرور برای زندگی کودک و مسئله‌ای است سرنوشت‌ساز. بسیاری از اعترافات و لغزش‌ها ناشی از بی‌ایمانی و عدم باور است و این در مورد همه انسان‌ها مصداق دارد و گر نه آن کس که پدر و مادر را چون سایه‌ای دایما به همراه ببیند. آن کس که خدای را شاهد و ناظر افعال و کردار خود ببیند و آن کس که خدای را همه جا حاضر و حسابرس بداند، تن به گناه و انحراف نخواهد داد. در پیشگیری از انحراف، القآت دینی و ارائه الگوها در این عرصه بسیار مهم است. اندیشه خدا و شهادت و حضور او را همان مرحله خرد سالی کودک زمزمه کنید و در مرحله تمیز و تشخیص او را به ممارست و تمرین عبادی وا دارید. در سنین نوجوانی علاوه بر عبارت بر معرفت او بیفزایید و خدای را در ذهن او بزرگ جلوه دهید. بزرگی در عین عفو و بخشش، حسابرسی دارد، پاداش و کیفر دارد و این مسئله را مرتباً و مداوماً به وی القا کنید (انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۶، ۶۹).

۲-۳- فرهنگ پوششی و زندگی اجتماعی

بدون شک در عصر ما، که بعضی نام آن را عصر برهنگی و آزادی جنسی گذارده‌اند، و افراد غرب زده، بی بند و باری زنان را جزئی از آزادی او می دانند، سخن از حجاب گفتن برای این دسته ناخوشایند و گاه، افسانه ای است متعلق به زمان های گذشته. ولی فساد بی حساب و مشکلات و گرفتاری های روزافزونی که از این آزادی های بی قید و شرط به جود آمده است سبب شده که تدریجاً گوش شنوایی برای این سخن پیدا شود. فلسفه حجاب چیزمکتوم و پنهانی نیست، زیرا، برهنگی زنان که طبعاً پیامدهایی همچون آرایش و عشوهِ گری و امثال آن همراه دارد، مروان، مخصوصاً جوانان را در یک حالت تحریک دائم قرار می دهد که ایجاد هیجان های بیمارگونه عصبی کرده، گاه سرچشمه ی امراض روانی می گردد. امروزه پزشکان اعصاب و روان معتقدند که هیجان مستمر، عامل بیماری های فروان روحی است. با توجه به این نکته که غریزه جنسی نیرومندترین و ریشه دار ترین غرایز آدمی است، اسلام هرگز نیروی تقوا و ایمان را اینکه قوی ترین نیروهای انسانی است یک ضامن کافی در برابر تحریکات و دسایس این غریزه ندانسته است. در این جا این سؤال پیش می آید که حقیقت مسئله حجاب چیست؟ آیا در مسئله پوشش، سخن در این نیست که زن خوب است پوشیده در اجتماع ظاهر شود یا عریان؟ روح سخن در این است که آیا زن و تمتعات مرد از زن باید رایگان باشد؟ آیا مرد حق دارد از هر زنی در هر محفل و مکانی حداکثر تمتعات را به استثناء رابطه ی جنسی ببرد یا نه؟ امید است در پایان به پاسخ هایی در خور و مناسب این سئوالات برسیم و پاسخ های مناسب برای این مسائل اساسی را مورد بحث قرار دهیم (بهزادی، ۱۳۸۴، ۴).

۲-۳-۱- پوشش

اولین و ابتدایی ترین آرایش بشر اولیه عبارت بود از پوشش که طبیعی ترین و ساده ترین آرایشی است مطابق با مقتضیات طبیعی، پوشش قسمتی از بدن یا تمام بدن (که در بشر اولیه به وسیله برگ های درختان بوده است) طبعاً اولین قدمی است که انسان در آرایش خود (به مفهوم اصلی کلمه) برداشته است، اگر چه به نظر نمی رسد که امروزه پوشش امری مجهول و موضوعی ناشناخته بوده و با پیشرفت علم و آگاهی بشر، انسان متمدّن نیازی به راهنمایی و آموزش در آداب پوشش و انتخاب پوشاک داشته باشد، اما چون تمدن ساخته عقل و فکر بشر تنها شامل جنبه های ظاهری مسائل حیاتی بوده و فاقد اصول و آیین صحیح بهزیستی است، از این رو متأسفانه در اثر دخالت علل و عوامل بسیاری از قبیل میل وهوس، جهل و غفلت، غلبه فرهنگ ها و تمدن ها، رقابت های اقتصادی، صنعتی، سیاسی و غیره و بالاخره کوتاه فکری خود انسان ها در هر عصر و دوره ای (به خصوص در عصر حاضر) سبب شده است که به علت ناتوانی از انتخاب صحیح پوشاک و ناآشنایی با آداب و اصول بهزیستی، سلامتی و رفاه بشر به نوعی نادیده گرفته شود و در اثر پیروی کورکورانه از مدسیت ها و مدپرست های پول ساز و خرج تراش، مشکلات مادی و معنوی و اقتصادی و بهداشتی بسیاری در امر پوشاک برای انسان های متمدن معاصر به وجود آید (خسروی، ۱۳۸۸، ۷۸).

۲-۳-۲- آرایش و پیرایش

آرایش در مفهوم کلی رایج آن، تنها به آرایش و زینت دادن از راه افزودن چیزی بر متن موجود اطلاق می شود، که مسلماً در عمل جوابگوی همه نیازها نیست. زیرا در امر زیبا سازی، غالباً باید به کاستن نیز پرداخت در زبان فارسی، آرایش و پیرایش قرینه و مکمل یکدیگر در امر زیبا سازی است که دراولی عمل تزئین با اضافه کردن عوامل و عناصر

دیگری در متن و زمینه موجود، به نوعی می تواند نقش خوشنما کردن و دلپذیر ساختن را برعهده گیرد حال آن که دومی. زیبا سازی از راه کاستن عوامل عنصری است که وجود و حضورشان در متن در زمینه موجود مانع ایجاد هماهنگی لازم مابین اجزاء اعضا موجود است (همان، ۱۳۸۹، ۶۳).

۲-۳-۳- نقش روانی خودآرایی در خود فرد

خودآرایی و زینت کردن نه تنها آثار مثبت روحی و روانی در دیگران داشته و موجبات ارضاء روحی آن ها را فراهم می آورد، بلکه اثرات روانی مثبتی نیز در خود فرد دارد. آراستن خود و پرهیز از هر نوع آشفتگی و پریشانی، در درجه اول ناشی از وجود نظام فکری و ذوق سلیم در انسان است، به طوری که می توان گفت آشفتگی برونی خود به تنهایی حکایت از آشفتگی درون می کند. کسانی که علی رغم اقتصادی عقل و فطرت و ذوق سلیم به پریشانی و آشفتگی در وضع ظاهری خود رضایت می دهند، در واقع ابتدا این آشفتگی را در درون خود پذیرفته اند و اینک، این پریشانی مظهري از مظاهر آن آشفتگی درونی است، وگرنه انسانی که طبع لطیف و ذوق سلیم خود را از دست نداده و از محور عقل و فطرت دور نشده است، به طور طبیعی از هر نوع آشفتگی و به هم ریختگی گریزان بوده و نظم و ترتیب و تمیزی و آراستگی را بر هر نوع ژولیدگی و پریشانی ترجیح می دهد. وضع ژولیده و آشفتته و عدم مراعات تمیزی و نظافت ظاهری، خود به خود نفس هر مؤمنی را در انظار دیگران خوار و حقیر نموده و زبان طعن و توهین دشمن را دراز می نماید، در تعالیم اسلامی توصیه موکده شده براین که خود را در برابر دشمنان بیاراید و خود را بدحال و پریشان یا فقیر و تهیدست نشان ندهید، تا در برابر دشمن خوار و بی مقدار نشوید. خود را پریشان و بی نوا نشان دادن در برابر دشمن سبب تشجیع و از موجبات جسارت و گستاخی اوست از این رو، هم چنان که خواهیم گفت، در اسلام آرایش ظاهری (البته در حد مشروع نه به طور افراطی و در حد ممتاز تر از دیگران جلوه دادن خود و فخر و مباهات و خود نمایی) یکی از وظایف اجتماعی مؤمنین است (همان، ۸۷).

۲-۳-۴- واژه حجاب

معنای لغوی حجاب که در عصر ما این کلمه برای پوشش زن معروف شده است چیست؟ کلمه حجاب هم به معنی پوشیدن است و هم به معنی پرده و حاجب. بیشتر استعمالش به معنی پرده است. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می دهد که پرده وسیله پوشش است شاید بتوان گفت که به حسب اصل لغت هر پوشش حجاب نیست. آن پوشش حجاب نامیده می شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد (مطهری، ۱۳۸۹، ۸۹).

استعمال کلمه حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است. در قدیم و مخصوصاً در اصطلاح فقها، کلمه «ستر» که به معنی پوشش است به کار رفته است. بهتر بود این کلمه عوض نمی شد و ما همیشه همان لغت «پوشش» را به کار می بردیم. زیرا چنان که گفتیم معنی شایع لغت حجاب پرده است، و اگر در مورد پوشش به کار برده شود به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن است و همین امر موجب شده که عده ای تصور کنند که اسلام خواسته است زن همیشه پشت پرده و در خانه محبوس باشد و بیرون نرود (همان، ۹۰).

وظیفه پوشش که اسلام برای زنان مقرر کرده است بدین معنی نیست که از خانه بیرون نروند زندانی کردن و حبس زن در اسلام مطرح نیست. پوشش زن در اسلام این است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه گری و خود نمایی نپردازد.

آیات مربوطه همین معنی را ذکر می کند و فتوای فقها هم مؤید همین مطلب است و ما حدود پوشش را با استفاده از قرآن و منابع سنت ذکر می کنیم. در آیات لغت حجاب به کار نرفته است. آیاتی که در این باره هست چه در سوره نور و چه در سوره مبارکه احزاب، حدود پوشش و تماس های زن و مرد را ذکر کرده است بدون آن که کلمه ی حجاب را به کار برده باشد. آیه ای که در آن کلمه حجاب به کار رفته است مربوط است به زنان پیغمبر اسلام(همان).

۲-۳-۵- حجاب در ادیان و قوام گوناگون

در ایران باستان حجاب سختی وجود داشته است چنان که هیچ صورت و نقشی از زن در نقش هایی که بر جای مانده وجود ندارد و یا در زمان پادشاهی هخامنشیان زنان فقیر به علت کارکردن در رفت و آمد آزاد بودند ولی زنان طبقات دیگر برای حضور در اجتماعات از تخت روان روپوش دار استفاده می نمودند و حق سخن گفتن و ارتباط با سایر مردان را نداشتند. در میان قوم یهود، حجاب شدیدتر از حجاب اسلامی بوده است، چنان که اگر زنی بی آن که چیزی برسر داشته باشد در ملاء عام حاضر می شد و با مردان در اجتماع صحبت می نمود و صدایش را بلند می کرد، مرد حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد(بهبودی، ۱۳۹۵، ۵).

در روم و یونان باستان، زن های قانونی مردان در اندرون خانه نگهداری می شدند و حجاب داشتند و به تعبیر ویل دورانت نویسنده تاریخ تمدن «رسم همسررداری نیز از روم و ایران خلفای اسلامی راه یافته است.» «دهند، حجاب سخت و شدیدی رایج بوده است. زیرا هند مراکز قدیم ریاضت و پلید شمردن لذات مادی و جسمانی بوده است. بدین جهت باید پذیرفت که یکی از علل پدید آمدن حجاب در هند باستان ترک لذت و تمایل به ریاضت بوده است. رعایت حجاب در مسیحیت به دنبال تعالیم متعالی حضرت عیسی(ع) رواج داشته است ولی متأسفانه مسیحیت التقاطی در سال های متمادی به رهبانیت رسید، در قرون اولیه این طرز تفکر از طرف کلیسا اشاعه ی تمام یافت از علل رهبانیت گریز از لذت و خوش گذرانی و تمایل به وصول حقیقت!! می باشد و به رغم آن ها چون تمایل به لذت خستگی و عدم توفیق و فرسودگی ها را به دنبال دارد، لذا اندیشه ی وصول به حقیقت را از انسان دور می نماید. متأسفانه این افراط و تفریط ها وضعی را در جوامع مسیحی و به تبع آن ها جوامع تأثیرپذیر دیگر به وجود آورده است که اکنون شاهد آن هستیم و گرفتار آن چنان معضلاتی گردیده است که گره آن فقط به دست منجی بشریت باز خواهد شد. در میان اعراب جاهلیت و بدوی، پوشش نبود و درعین حال امنیت فردی به واسطه ی زندگی خاص قبیله ای و بدوی وجود داشت یعنی در همان موقع که در ایران ناامنی فردی و تجاوز به ناموس به حد اعلی وجود داشت و هر کس زن و یا دختر زیبایی داشت سعی در پنهان داشتن و پوشش او می کرد، در عربستان این گونه تجاوز بین افراد قبایل وجود نداشت، امنیت گروهی و اجتماعی بود که این گونه عدم امنیت ها را پوشش نمی تواند چاره کند، به این معنی که قبیله ای به قبیله دیگر شبیخون می زد و همه چیز غارت می گردید، هم مرد اسیر می شد و هم زن و پوشش برای زن امنیت نمی آورد. با ظهور اسلام و به خصوص نزول آیات کریمه ی نور، قلب های اعراب جاهلیت منور گردید و درهای سعادت و هدایت به روی آن ها و بشریت گشوده شد. رسول گرامی باسعه صدر و صبر و شکیبایی فراوان از مردان و زنان بدوی صحرای عربستان، انسان هایی والا ساخت که اسوه و نمونه و باعث فخر بشریت گردیدند(همان، ۱۰).

با مطالعه فرهنگ و آداب و رسوم ملل در کتب و آثار تاریخی قدیمه و برخی جوامع شرقی امروز، اگر نگوئیم در میان همه اقوام بشری، قدر مسلم در میان اکثر آن ها حجاب و پوشش زنان به اشکال مختلف وجود داشته است. صدف

نظر از آن که حجاب و پوشش پدید آمده از احساس حجب و حیا، فطری و غیر تمدنی مرد مقابل افراد نامحرم و بیگانه بوده، اغلب آداب و رسوم ملی و مذهبی و قبیله ای نیز در کم و کیف حجاب زن تأثیری زیادی داشته است (محلوجی، ۱۳۹۰، ۵۰). یک نویسنده غرب زده ایرانی که خود از مخالفین حجاب زن می باشد در کتابش می نویسد «با مطالعه آثار تمدن های مختلف ظاهراً چنین به نظر می رسد که حجاب زن از عادات قدیمه تمدن های بشری بوده و در قبالیل وحشی و غیر متمدن حجاب و حتی پوشش بدن زنان وجود نداشته است لکن در اقوام متمدن از روی حس خودخواهی و تجمل دوستی، زنان محترم خود را می پوشاندند، مسلماً پیدایش حجاب در ابتدای امر از لحاظ حفظ حرمت زنان محترم بوده و معمولاً به تدریج صورت عفاف به خود گرفته و با آداب مذهبی اختلاط یافته است.»

۲-۳-۶- علت پیدایش حجاب

علت و فلسفه پیدا شدن حجاب چیست؟ چطور شد که در میان همه یا بعضی ملل باستانی پدید آمد. اسلام که دینی است که دره مه دستوره های خویش فلسفه و منظوری دارد. چرا و روی چه مصلحتی حجاب را تأیید و یا تأسیس کرد. مخالفان حجاب سعی کرده اند. جریانات ظالمانه ای را به عنوان علت پیدا شدن حجاب ذکر کنند و در این جهت میان حجاب اسلامی و غیراسلامی فقر نمی گذارند. چنین وانمود می کنند که حجاب اسلامی نیز از همین جریانات ظالمانه سرچشمه می گیرد. در باب علت پیداشدن حجاب نظریات گوناگون ابراز کرده اند و غالباً این علت ها برای ظالمانه یا جاهلانه جلوه دادن حجاب ذکر شده است. مجموع آن ها را ذکر می کنیم. نظریاتی که به دست آورده ایم بعضاً فلسفی و بعضی اجتماعی و بعضی اخلاق و بعضی اقتصادی و بعضی روانی است. که زیلاً ذکر می شود.

۱- میل به ریاضت و رهبانیت (ریشه فلسفی)

۲- عدم امنیت و عدالت اجتماعی (ریشه اجتماعی)

۳- پدر شاهی و تسلط مرد بر زن و استثمار نیروی وی در جهت منافع اقتصادی مرد (ریشه اقتصادی)

۴- حسادت و خودخواهی مرد (ریشه اخلاق)

۵- عادت زنانگی زن و احساس او به این که در خلقت از مرد چیزی کم دارد به علاوه مقررات خشنی که در زمنیه ی پلیدی او و ترک معاشرت با او در ایام عادت وضع شده است (ریشه روانی)

علل نامبرده به هیچ وجه تأثیری در پیدا شدن حجاب در هیچ نقطه از جهان نداشته است و بی جهت آن را به نام علت حجاب ذکر کردند و یا فرضاً در پدید آمدن بعضی سیستم های غیراسلامی تأثیری داشته است. در حجاب اسلامی تأثیر نداشته است. یعنی حکمت و فلسفه ای که در اسلام سبب تشریح حجاب شده، نبوده است. همان طور که ملاحظه می شود مخالفان حجاب گاهی آن را زائیده ی یک تفکر فلسفی خاص درباره ی جهان و لذات جهان معرفی می کنند و گاهی آن را معلول علل اقتصادی و گاهی ریشه سیاسی و اجتماعی برای آن ذکر می کنند و گاهی جنبه های خاص اخلاقی یا روانی را در پدید آمدن آن دخالت می دهند (مطهری، ۱۳۶۴، ۳۱).

۲-۳-۷- ریاضت و رهبانیت

ارتباط مسأله پوشش با فلسفه ریاضت و رهبانیت از این جهت است که چون زن بزرگ ترین موضوع خوشی و کاهرانی بشر است اگر زن و مرد معاشر و محشور با یکدیگر باشند خواه ناخواه دنبال لذت جوی و کامیابی می روند.

پیروان فلسفه رهبانیت و ترک لذت برای این که محیط را کاملاً باز دهد و ریاضت سازگار کنند بین زن و مرد حریم قائل شده، پوشش را وضع کرده اند. کما این که با چیزهای دیگری هم نظیر زن محرک و لذت و بهجت بوده است مبارزه کرده اند. ایده ی ریاضت و ترک دنیا همان طور که در موضوع مال، فلسفه فقرطلبی و پشت پازدن به همه ی مسائل مادی را به وجود آورده است در مورد زن فلسفه ی مجرد طلبی و مخالفت با جمال را ایجاد کرده است. اکنون ببینیم که از نظر اسلام و طرز تفکری که اسلام به جهان عرضه داشته است آیا چنین تعلیل و توجیهی برای پوشش صحیح است. اسلام خوشبختانه یک طرز تفکر و جهان بینی روشن دارد. نظرش درباره ی انسان و جهان و لذت روشن است و به خوبی می توان فهمید که آیا چنین اندیشه‌ای در جهان بینی اسلام وجود دارد یا نه. ما مفکر نیستیم که رهبانیت و ترک لذت در نقاطی از جهان وجود داشته است و شاید بتوان پوشش زن را در جاهایی که چنین فکری حکومت می کرده است از ثمرات آن دانست. ولی اسلام که پوشش را تعیین کرد نه در هیچ جا به چنین علتی استناد جسته است و نه چنین فلسفه ای با روح اسلام و با سایر دستوره‌های آن قابل تطبیق است. اصولاً اسلام با فکر ریاضت و رهبانیت سخت مبارزه کرده است و این مطلب را مستشرقین اروپایی هم قبول دارند. قرآن کریم آفرینش وسایل تجمل را از لطف های خدا نسبت به بندگانش قلمداد کرده است و تحریم زینت های دنیا برخورد سخت مورد انتقاد قرآن قرار گرفته است. در اسلام زنی که در آرایش و زینت خود برای شوهر کوتاهی کند نکوهش شده است کما این که مردانی که در ارضای زن خود کوتاهی می کنند نکوهش شده اند (همان ، ۱۳۶۵ ، ۳۶).

۲-۳-۸-عدم امنیت

ریشه ی دیگری که برای به وجود آمدن پوشش ذکر کرده اند ناامنی است. در زمان های قدیم بی عدالتی و ناامنی بسیار بوده است. درست تجاوز زورمندان و قلدران به مال و ناموس مردم بی باکانه دراز بوده است. همان طور که در مورد ثروت امنیت نبود راجع به زن هم امنیت وجود نداشت هر کس زن زیبایی داشت ناچار بود او را از نظر زورمندان مخفی نگه دارد ما وجود ناامنی ها و بی عدالتی های زمان گذشته و تأثیر آن ها را در مخفی کردن زن منکر نیستیم. مسلماً حجاب های افراطی و عقاید افراطی درباره ی پوشیدن زن معلول همین نوع جریان های تاریخی است ولی باید ببینیم فلسفه پوشش زن در اسلام همین امر بوده است. اولاً این سخن درست نیست که در عصر ما امنیت کامل از نظر زن برقرار است. پس این ادعا که در عصر ما امنیت ناموسی کامل برقرار است و صاحبان نوامیس باید از این نظر خاطرشان جمع باشد یاهه ای بیش نیست ثانیاً فرض می کنیم امنیت ناموسی کامل در جهان برقرار شده و تجاوز به عنف دیگر وجود ندارد و هر تجاوزی که به نوامیس مردم می شود. از روی رضای طرفین است ریشه نظر اسلام درباره ی پوشش چیست؟ آیا نظر اسلام به عدم امنیت بوده تا گفته شود اکنون که امنیت برقرار شده دلیلی برای پوشش نیست. مسلماً علت دستور پوشش در اسلام عدم امنیت نبوده است. لااقل علت منحصر و اساسی عدم امنیت نبوده است زیرا این امر نه در آثار اسلامی به عنوان علت پوشش معرفی شده و نه چنین چیزی با تاریخ تطبیق می کند. در میان ارباب جاهلیت پوشش نبود و در عین حال امنیت فردی به واسطه ی زندگی خاص قبیله ای و بدوی وجود داشت. پوشش برای جلوگیری از تجاوز کسانی است که در یک جا زندگی می کنند برحسب خوی و عادت قبیله ای بین افراد یک قبیله این جور تجاوز ها وجود نداشته است. لهذا نمی توانیم بگوییم که اسلام صرفاً به خاطر برقرار ساختن امنیت دستور پوشش را وضع کرد (همان ، ۱۳۶۴ ، ۳۷).

۲-۳-۹- استثمار زن

بعضی ها برای پوشش زن ریشه اقتصادی قائل شده گفته اند حریم و پوشش یادگار عهد مالکیت و تصور مردایست. مردان به خاطراین که از وجود زنان بهره ی اقتصادی ببرند و آن ها را مانند بردگان استثمار کنند آن ها را در خانه ها نگه می داشتند و برای این فکر زن را قانع کنند که خود به خود از خانه بیرون نرود و بیرون رفتن را کار بدی بداند و فکر حجاب و خانه نشینی را خلق کردند. ما این جهت را که در گذشته مرد به زن به چشم یک ابراز می نگریست و از بهره کشی اقتصادی می کرد. به صورت یک اصول کلی حاکم بر همه ی اجتماعات گذشته قبول نداریم. علاقه ی عاطفی زوجیت هرگز اجازه نمی داده که مردان به صورت کی طبقه زبردست بر زنان به صورت یک طبقه زبردست حکومت کنند. آنان را استثمار کنند. سخن ما درباره ی اسلام است. اسلام در دستورات خود درباره ی پوشش و حریم میان زن و مرد چه هدف و منظوری داشته است. آیا خواسته است که زن را از لحاظ اقتصادی در خدمت مرد قرار دهد قدر مسلم این است که حجاب در اسلام بدین منظور نیست. اسلام هرگز نخواسته مرد از زن بهره کشی اقتصادی کند بلکه سخت با آن مبارزه کرده است. اسلام با قطعیتی تام که به هیچ وجه قابل مناقشه نیست اعلام کرده است که مرد هیچ گونه حق استفاده اقتصادی از زن ندارد. این مسأله که زن استقلال اقتصادی دارد از مسلمات قطعی اسلام است. اگر اسلام در حجاب نظریه استثمار اقتصادی زن داشت بیگاری زن را برای مرد تجویز می کرد معقول نیست که از یک طرف برای زن استقلال اقتصادی قائل شود و از طرف دیگر حجاب را به منظور استقلال و استثمار زن وضع کند(همان، ۳۵).

۲-۳-۱۰- حسادت

ریشه ی دیگری که برای پیدایش حجاب ذکر کرده است جنبه ی اخلاقی دارد گفته اند علت این که مرد زن را بدین شکل اسیر نگه می دارد حس خود پرستی و حسادت وی نسبت به مردان دیگر است. به عقیده این دسته قوانین دینی و مذهبی با این که در جاهای دیگر با خودخواهی ها و خودپرستی ها مبارزه کرده است در این جا برعکس عمل کرده و روی این خودخواهی مردان صحنه گذاشته و منظور آن ها را تأمین کرده است. اما این که آیا نظراسلام در مورد حجاب یا پوشش احترام گذاردن به حس غیرت مرد است یا نه؟ جواب این است که بدون شک اسلام همان فلسفه ای که در حس غیرت است یعنی حفاظت پاکي نسل و عدم اختلاط انساب را منظور نظر دارد ولی علت حجاب اسلامی منحصر به این نیست (همان، ۳۵).

۲-۳-۱۱- عادت زنانگی

به عقیده بعضی و خانه نشینی زن ریشه روانی دارد. زن از ابتدا در خود نسبت به مرد احساس حقارت می کرده است. این که عادت ماهانه نوعی پلیدی و نقص است فکری است که از قدیم در میان بشر وجود داشته است و به همین دلیل زنان در ایام عادت ماهانه مانند یک شی پلید در گوشه ای محفوظ بودند و از آن ها دوری و اجتناب می شده است. درباره ی این که زن ابتدا در خود احساس نقص می کرده است و سبب شده که هم خود او و هم مرد او را موجود پست بشمارد سخنان زیادی گفته شده خواه آن سخنان درست باشد خواه نادرست و فلسفه اسلام در مورد زن و پوشیدگی زن رابطه ای ندارد. اسلام نه حیض را موجب پستی و حقارت زن می داند و نه پوشیدگی را به خاطر پستی و حقارت زن عنوان کرده است. و بلکه منظورهای دیگری داشته است(همان ، ۳۸).

۳-۱۲-۲- نقد و بررسی تئوری های مختلف در مورد پوشش

بدین صورت بی‌حجابی بدین شکل امروزی در واقع محصول تحولات اروپا و فرهنگ سرمایه‌داری حاکم بر غرب می‌باشد و تنها فرهنگ غربی مؤسس و مروج فرهنگ برهنگی است. به همین دلیل برخی از جامعه‌شناسان وابسته به مکتب‌های کاپیتالیستی و مارکسیستی برای توجیه منطقی و جاناندازی فرهنگ برهنگی متوسل به فرضیات و تئوری‌هایی شدند و انگیزه‌هایی را در پیدایش و ظهور پدیده حجاب بشری بیان نموده‌اند که تأثیر ناگواری بر افکار جوانان و زنان غرب زده گذاشته است. که ذیلاً سه مورد آن را به اختصار مورد نقد و بررسی قرار می‌دهیم.

۳-۱۲-۱- انگیزه های روانی و اجتماعی

برخی از مورخین و جامعه‌شناسان معتقدند که فلسفه اصلی ظهور پوشش زنانه در نبود امنیت جسمی و جنسی زن در اجتماع گذشته خلاصه می‌شود، لذا هرچه گذشته برمی‌گردیم ظلم و بی‌عدالتی نسبت به زن بیشتر بوده است. و نبودن سازمان‌ها و نهادهایی که از حقوق زن و امنیت وی حمایت کنند و در مقابل متجاوزان به حریم عفت او دفاع نمایند، به ویژه در جنگ‌ها و حملات نظامی که گاهی زنان بیش از اموال و املاک مورد تجاوز جبران‌ناپذیر مهاجمان واقع می‌شوند. نیز بر میزان ناامنی زن می‌افزوده است. لذا برای آن که از تعرض مردان شهوت‌باز در امان باشند حجاب و پوشش برا برای خود انتخاب کردند، تا جمال و جاذبه‌های جنسی خود را مایه اصلی تحریک مردان بوده ببوشانند، ولی در عصر ما که عصر اتم و الکترونیک و کامپیوتر و تسخیر فضا، بلکه زندگی در فضا نام گرفته است، امنیت اجتماعی بشر به طرق مختلف تأمین شده و دیگر دلیلی برای پوشش زن وجود ندارد چرا که اولاً امنیت اجتماعی زن به حد قابل ملاحظه‌ای تأمین شده و مؤسسات حقوقی فراوانی برای دفاع از حقوق زن به وجود آمده است ثانیاً آزادی حریم معاشرت‌ها و معاشره‌ها و کثرت اماکن علنی و رسمی فساد و اطفای شهوت از میزان ترس و خوف زنان و التهاب مردان کاسته است (محلوجی، ۱۳۸۴، ۵۱).

در بررسی و نقد تئوری ذکر شده باید گفت:

اولاً: اگر چه بشر در زمینه‌های علمی و تکنولوژیک پیشرفت‌های چشم‌گیری نموده است، لیکن از نظر منطقی، رشد و ترقیات علمی هیچ رابطه‌ای با حجاب یا بی‌حجابی ندارد. تنها می‌توان گفت از آن جا که این ترقیات به موازات رشد و تعالی اخلاقی نبوده و موجبات بحران‌های شدید اخلاقی و اجتماعی در غرب شده است، پیشرفت‌های علمی اگر چه امنیت‌هایی را به وجود آورده ولی امنیت‌های دیگری را زایل کرده و به قول ویل دورانت: «در عصر حاکمیت ماشین، امنیت اجتماعی افزایش یافته ولی امنیت فردی کمتر از گذشته شده است. در عصر کنونی ما به ویژه در جوامع غربی که در واقع پیشاهنگ بی‌حجابی می‌باشند، ناامنی زنان به طور بی‌سابقه افزایش یافته است با آن که کانون‌های فساد و اطفای شهوت حتی با اجازه مقامات قضایی و به صورت یک نهاد رسمی اجتماعی به حد وفور در آن جوامع وجود دارد! مع‌هذا آمار تجاوزات جنسی در سکونت‌نگ‌بار سازمان‌های جهانی به طور وحشت‌انگیزی گسترش می‌یابد و چنان که قبلاً اشاره کردیم احساس ناامنی زن و تجاوزات جنسی از بزرگترین معضل روانی و اجتماعی امروز غرب تلقی می‌شود. مسلماً تا وقتی بر زندگی بشر روح مادی‌گری و شهوت‌پرستی حاکم نباشد و بشر جز به بطن و مادون بطن خود فکر نکند امنیت ناموسی و عرضی زن همواره مورد تعرض قرار خواهد گرفت. ثانیاً: اگر صوف خوف از تعرض جنسی فلسفه ظهور حجاب زن باشد، پس در برخی از جوامع سنتی که زنان به نوعی دارای پوششی بوده و هستند، نباید تجاوزات به عنف وجود داشته باشد و زنان هم نباید احساس ناامنی نمایند. در حالی که چنین نیست، پس همان‌طور که کشف حجاب و عدیان‌سازی اندام و سهولت اطفای شهوت،

برمیزان عطش نفسانی و شهوانی و میل به تجاوز مرد می افزاید، حجاب و ممنوعیت های غلط جنسی هم ممکن است موجب گسترش جرائم جنسی و تجاوزات باشد و امنیت زن را به خطر اندازد. حقیقت آن است که آنچه می تواند تجاوزات جنسی و جرائم مربوط به آن را کاهش دهد، و حتی ریشه کن سازد، ایمان و اعتقاد مذهبی و تهذیب اخلاق، تعدیل مشروع و طبیعی غریزه جنسی و اجتناب و احتراز شدید از محرک های جنسی در زندگی اجتماعی است و طبعاً حجاب و جلوگیری از اختلاط زن و مرد از بهترین راه های تحدید محرک های جنسی است(همان)، (۵۵).

۲-۳-۱۲-۲- انگیزه های اقتصادی

فرضیه دیگر فلسفه ظهور پوشش و حجاب زن را در انگیزه های اقتصادی جست و جو می کند، با این بیان که در دوران مرد سالاری یا شوهرسالاری و فئودالیسم برای استثمار هرچه بیشتر و بهتر زن، و استفاده از توان جسمی او در خانه و مزرعه، حجاب را بر این موجود ضعیف تحمیل کرده، تا مالکیت مطلق را به خود اختصاص دهد. به عبارت دیگر حجاب و پوشش نه تنها از طرف مرد بر زن تحمیل شده بلکه اصل حجاب در واقع برای اعلان تملک مرد بر زن است. همان گونه که اطراف باغ و بوستان حصار می کشند تا مرز مالکیت خویش را مشخص نمایند. به عقیده این گروه چادر بر سرانداختن بر سرزن علامت و نشانه مالکیت مطلق مرد بر زن و همسر خود می باشد. تا بتواند او را در خانه محبوس سازد، از وجودش چون بردگان استفاده نماید، در نتیجه حجاب در ادوار بعدی تاریخ به تدریج به صورت یک سنت اجتماعی درآمده و در میان برخی از جوامع باقی مانده است(همان). در رد و نقد این تئوری باید گفت:

اولاً: اگر می بینیم که زن در طول تاریخ مورد استثمار مردان قرار داشته، تنها به جهت زن بودن زن نبوده است. بلکه زن از آن جهت که چون کودکان و سالخوردگان از لحاظ جسمی ضعیف تر از مردان بوده مورد تعدی و تجاوز مردان وحشی و بی فرهنگ واقع شده است، همان طور که نزدیک ترین و محبوب ترین افراد خانواده یعنی فرزندان هم گهگاه مورد ظلم و ستم و استثمار مردان قرار می گرفته، پس منحصر کردن و تحت سلطه بودن زن و ارتباط پیدایش حجاب با آن به دور از واقعیت است. ثانیاً در اکثر جوامع بشری به استثنای قبایل وحشی و ابتدایی آنچه در بین زن و مرد وجود داشته است احساس تعلق بوده، نه احساس تملک، یعنی مرد همان گونه زن را متعلق به خود می دانست که زن مرد را و این تعلق و وابستگی بین دو چیز، غیر از رابطه و سلطه مالکانه است، در قلمرو مالکیت، مالک حق هر نوع دخل و تصرفی را دارد و حتی می تواند مملوک خود را چون بردگان و اشیای دیگر خرید و فروش نماید. در حالیکه کمتر موردی وجود دارد که در جوامع متمدن بشری مردان با قبول بی شرافتی زن و همسر خویش را مورد داد و ستد قرار دهند. زیرا زن را به عنوان همسر و شریک زندگی خود نپذیرفته اند به علاوه در مالکیت همواره مملوک در خدمت مالک است اما در تعلق، خدمت گزاری و وابستگی اغلب از دو طرف است. گاهی هم یک طرف به طیب خاطر، خود را در خدمت دیگری قرار می دهد و فداکارانه در ایفای حقوق او کوشیده است. « در خانواده های مسلمان بیش از آن که زن در خدمت مرد باشد مرد به حکم وظیفه اسلامی در خدمت زن بوده و وسایل آسایش او را فراهم کرده است زن در خانواده هایی مورد اهانت و تحقیر قرار گرفته که روح اسلامی بر آن خانواده حاکم نبوده یا ضعیف بوده است(مطهری، ۱۳۶۴، ۲۶).

این فرضیه می گوید که مردان در طول تاریخ برای استثمار اقتصادی و منحصر به فرد از جنسیت وسکسوالیته زن و جلوگیری و ممانعت از تمتع دیگران از زن و همسر خود، حجاب را به وجود آورده اند. به عبارت دیگر از آن جا که مردان ذاتاً موجوداتی خودخواه و خودپرست بوده و می خواستند همه چیز را در قید اختصاص خود داشته باشند و برای این که دیگران را از انتفاع آن محروم سازند، حجاب را به وجود آوردند، که حتی جلونگاه های طماع چشم چران هخا را سد کنند و در این حد هم نگذارند افراد بیگانه متلذذ شوند. همین خصلت خودخواهی و انحصار طلبی جنون آمیز مرد باعث شد که در او حس غیرت و همت ناموسی به وجود آید. پس غیرت ناموسی مولود غریز تملک و بخل و حسادت و حجاب هم مولود غیرت جنسی اوستع در نتیجه همان طور که بخل و خودخواهی و حسادت در مال و ثروت اندوزی مذموم قبیح است، غیرت هم امری زشت و خلاف اخلاق می باشد، صرف نظر از این که همین منع و امتناع و غیرت ناموسی و حجاب و پوشش موجب شدت کنجکاو و حرص و ولع بیشتر مردان بیگانه و گسترش مقاصد و جرائم جنسی می شود (محلوجی، ۱۳۸۹، ۵۵).

این تئوری هم از جهاتی مردود است: زیرا:

اولاً: چه طور است که امروزه در اکثر جوامعی که بی حجابی را نشانه رشد روشنفکری می دانند، از آن خودخواهی و بخل و حسادت که در گذشته موجب پیدایش غیرت ناموسی در مورد و ظهور حجاب بوده خبری نیست و مردان امروزی در کنار زن و همسر بزک کرده خود در مقابل هزاران چشم شهوتران بیگانه آن هم با کمال افتخار حرکت می کنند و خم به ابرو نمی آورند. ثانیاً: اگر به انحصارگری و خودخواهی باشد، زیرا زن می خواهد همواره مطلوب و معشوق منحصر به فرد نزد شوهر خویش باشد. در حالی که عملاً در سرشت یا عادت بسیاری از مردان به خصوص در جوامع غربی آن گونه انحصارگری وجود ندارد و حتی اهمیتی نمی دهند که زنان آن ها با بیگانگان رفت و آمد داشته و یا در آغوش هم برقصند و به قول ویل دورانت: «مردان بیشتر می خواهند که حجاب شرم و حیاء برداشته شود.» (همان، ۶۵).

اما زنان هرگز به چنین مطالعه ای تن در نمی دهند، مگر آن که مضطر باشند، چنان که برتراند راسل هم به عنوان یک مرد غربی و هم به عنوان یک فیلسوف جهانی در کتاب زناشویی و اخلاق به صراحت و در کمال وقاحت می گوید: «در رابطه با فحشاء باید به زن امکان داده شده که حقوقی برابر با حقوق مرد داشته باشد بدین معنا که با تشکیل فاحشه خانه هایی که فواحش آن مرد باشند به زنانی که مایلند شوهرانشان در عین بی عفتی عفیف بنمایند امکان داده می شود تمایلات جنسی خود را ارضا کنند. ثالثاً این که گفته شود غیرت ناموسی معلول خودخواهی و حسادت مرد است، مطلبی است خلاف وجدان و انصاف. زیرا در میان خیلی از مردان جوامع امروزی، خودخواهی و حسادت با تمام شدت وجود دارد ولی غیرت ناموسی، به چشم نمی خورد. غیرت یک الهام غریزی در مرد است، برای حفظ نسل و پاکی سلاله و جلوگیری از اختلاط در تولید مثل. لذا تماماً جنبه نوعی و اجتماعی دارد. در حالی که حسادت جنبه نفسانی و شخصی داشته و برای فرد جامعه ضرر و خطر فراوانی به وجود می آورد غیرت نمی گذارد فحشا که عامل سلب امنیت اجتماعی و شرف انسانی است در جامعه رواج پیدا کند. غیرت حتی در برخی انسان های آزاده و با شرافت نسبت به نوامیس بیگانه هم وجود دارد که آن ها را تا حد جانبازی به دفاع از حیثیت و ناموس دیگری وا می دارد. « غیرت پاسبانی است که دست آفرینش برای مشخص بودن و عدم اختلاط نسل ها در وجود بشر نهاده است. »

بنابراین اگر در مرد تمایل به عفاف زن و همسر وجود دارد، معلول غیرت است و غیرت هم معلول غریزه حفظ نسل و پاکی سلاله هر انسان می باشد. همان طور که در انسان قوه دفاع از حریم خود و علاقه به فرزند قرار داده شده است. البته در زن هم تمایل به عفاف مرد وجود دارد. با این تفاوت که منشأ عفاف در مرد نسبت به زن از نظر غریزی غیرت و از نظر عقلی حکمت و دور اندیشی اوست ولی منشأ عفاف در زن نسبت به مرد تا حد زیادی حسادت است. به همین جهت بود و نبود حسادت در مرد، چندان ارتباطی با غیرت مندی یابی غیرتی او ندارد، اما بود و نبود حسادت در زن به جهت تمایل و عدم تمایل او به ازدواج مجدد شوهرش کاملاً مؤثر است. اگر چه آلودگی تدریجی نفس و فرورفتن در منجلات فساد و شهوات ممکن است غیرت مندی مرد را به تدریج تضعیف نماید و احساس شرم و حیاء را در زن نابود سازد (همان، ۵۶).

۲-۳-۱۳- انگیزه های فطری گرایش به پوشش

انگیزه حقیقی گرایش زن به پوشش، احساس فطری یا غریزی شرم و حیاء می باشد شرم و حیاء می باشد. شرم و حیاء در زن نسبت به بیگانه مانند غیرت در مرد است. به عبارت دیگر درک و شعور فطری و الهام غریزی زن به حفظ خود از دستبرد ناهلان، برای بالا بردن ارزش وجود خویش است به همین جهت وقتی عفاف و پاکی زن لکه دار می شود زن خود را موجودی بی ارزش و بی هویت می یابد تا جایی که به مردن خویش هم راضی می شود. کم نیستند کسانی که بعد از اغفال و مورد تجاوز واقع شدن، دست به انتحار زده و به زندگی خویش خاتمه داده اند. شرم و حیاء و عشق و اشتیاق به عفاف و پاکدامنی، تدبیر و مکانیسمی است نهفته در خلقت و فطرت زن، که او را وادار می سازند حتی گاهی به صورت ناخودآگاه خود را از چشم نامحرم بپوشانند. به همین لحاظ وقتی احساس حجب و حیاء را از دست می دهد، در محیط ناامن اجتماع هم کشف حجاب می کند و به عکس وقتی احساس شرم و حیاء او زنده است، در محیطی که امنیت کامل هم وجود دارد باز هم متمایل به پوشاندن خویش است. بنابراین حجاب ابتدا از جانب زن سلیم الفطره و پاک دامن انتخاب می شود، و این محیط تربیتی غلط و بی غیرتی مردان است که او را وادار به عریان سازی اندام خود می کند. در واقع برای گرایش زن به حجاب دو عامل وجود دارد. «عامل درونی» گرایش زن به حجاب احساس فطری حجب و حیاء و انگیزه «عامل بیرونی» گرایش به حجاب غیرت مندی مرد است (همان، ۵۹).

۲-۳-۱۴- موانع حجاب

در پاسخ برخی از افراد و ناآگاه یا مغرض که حجاب را مانع کار و تلاش زن در عرصه تولید می دانند باید به دو نکته اشاره کرد: اولاً؛ در نظام فقهی و حقوقی اسلام، که همه زنان را دعوت به پوشش کامل شرعی می نماید، اصولاً هیچ اکراه و اجباری حتی برای کار کردن در خانه وجود ندارد. تا چه رسد که زنان به انجام کارهای خارج از محیط خانه مجبور باشند، به علاوه وقتی بنا باشد زن با کار کردن در خارج از خانه عفت و امنیت روانی و سلامت عصبی خود و جامعه را به خطر اندازد، طبیعی است که اسلام چنین اشتغالی را برای زن حرام می دارند. در نظام تربیتی اسلام، اساساً ارزش و منزلت زن بر مبنای کارایی و کفایت عاطفی و تربیتی او سنجیده می شوند، نه بر اساس کفایت و ارزش قوای عضلانی و عقلانی، که در مرتبه دوم ارزش گذاری قرار دارد. به عبارت دیگر اسلام مهمترین کار تولیدی و خدماتی زن را تولید نسل انسانی و خدمت به رشد و تربیت نوزاد و تأمین نیازهای عاطفی و جنسی مردان می داند. که این کار با ارزش ترین نوع کارهاست (همان، ۳۶).

اسلام با هر نوع اجبار و اکراه زن برانجام کاردیگری غیر از کارهای مقدس فوق، مخالف بوده و هرگز اجازه نمی دهد که زن علی رغم میل باطنی خود وادار به کار شود. زیرا این نوع کارکردن زن در واقع نوعی استثمار تلقی می شود که روح و دیانت حقه الهی از آن بیزار است. از طرفی معمولاً انجام تمام یا عمده امور خانگی برعهده زنان قرار دارد، در نتیجه اگر بنا باشد زن در خارج از محیط خانه نیز به اشتغال بپردازد، نه تنها از انجام موفق وظایف خطیر خانگی می ماند بلکه او را دچار فشار عصبی و خستگی و کوفتگی شدید می سازد و تاب و طاقت او را سلب می کند، که این خود بدترین شکل ستم و احجاف به زن می باشد. آمارها و مصاحباتی که از زنان شاغل در آمریکا و اروپا توسط آمار اروپا به دست آمده نشان می دهد که قریب به ۸۰٪ آنان به شدت از زندگی خود ناراضی بوده و همواره احساس بدبختی و خستگی شدید روانی و عصبی می کنند، حتی وقتی از برخی از آن ها سؤال شد آیا اگر پس از مرگ دوباره متولد شوند دوست دارند زن باشند یا مرد؟ اکثر آن ها جواب دادند دوست دارند مرد باشند. و دلیل آن را فشار شدید مشاغل خارج از محیط خانه می دانستند که برمسئولیت های خانگی آن ها اضافه شده بود(همان، ۳۹).

ثانیاً: برعکس ادعای مخالفین حجاب، اگر زنان بنا به دلایل و ضرورت هایی مجبور شوند در خارج از محیط خانه هم به کار اشتغال ورزند، با حفظ رعایت حجاب بهتر می توانند کار کنند. اگر حجاب به معنای واقعی خود(پوشاندن هم سطح و یکسان اندام بدن) رعایت شود، هرگز چنین پوشش مانع کار و تولید نمی شود اما وقتی زن فاقد حجاب و پوشش متناسب باشد، به طور ناخواسته در جامعه به میدان رقابت و چشم هم چشمی و تجمل و خودآرایی کشانده می شود و سعی می کند هر روز بهتر از گذشته به آرایش سرروی خود پرداخته و لباس های جدید تری بپوشد. طبیعی است زنی که برای آراستن ظواهر خویش مجبور می شود ساعت ها دقت و مبالغی از پول خود را به هدر می دهد، هرگز راضی نمی شود دست به کارهای فیزیکی و تولیدی در محیط خارج از خانه بزند(همان، ۷۰).

۲-۳-۱۵- دلایل حجاب زنان

زن بنا به خصلت های شدید عاطفی و جلب محبت و احساس نیاز و وابستگی عاطفی و جنسی مرد به خود تمایل شدیدی به خودآرایی و خودنمایی و به تعبیر قرآن تبرج دارد. تبرج از خصال عاطفی زن است و کمتر اتفاق افتاده که مردان با البسه بدن نما ظاهری تحریک آمیز به قصد تهییج جنسی دیگران(مانند زنان) خارج شوند و این زن است که درصدد تبرج و خودآرایی و دلربایی برمی آید و با جاذبه های جنسی و عاطفی خویش(نه به انگیزه جنسی محض) به دنبال تسخیر و تصاحب دل و جان مرد مورد نظر خود می رود. لذا حجاب و پوشش می تواند یکی از ابزارهای مهم کنترل و تعدیل و تحدید خصلت تبرج زن باشد. این از خصوصیات مرد است، که از مشاهده اندام زن دچار التهاب و تحریک جنسی می شود و از نظر روان شناسی جنسی و تجارب نیز ثابت شده است که تحریک پذیری مرد در برابر محرک های بصری بسیار بیش از سایر محرکات است، در صورتی که زن در برابر محرکات لمسی حساسیت بیشتری دارد. خصلت مرد چشم چرانی و دید زدن و خصلت زن خودآرایی و خودنمایی است و شاید این است دلیل این که زن فقط حجاب را باید رعایت کند البته این بدان معنا نیست که حجاب تنها مختص زنان است. بلکه مردان نیز باید پوشش را رعایت کنند اما حجاب در مورد مردان جنبه دیگری دارد و بیشتر مربوط به حفظ چشم از نگاه به نامحرم است. وظیفه مردان است که خود را کنترل کنند و از نگاه به زنان نامحرم خودداری نمایند. با رعایت این مسئولیت از جانب مردان، بخش قابل توجهی از سلامت جامعه تأمین می شود. اما اگر مرد پاکی و تقوا نداشته باشد و با نگاه خود نامحرم را زیر نظر بگیرد، مقدمات گناهان بزرگتر را فراهم می کند. و ممکن است نتواند خود را از لغزش حفظ کند. رسول خدا(ص) می فرماید: نگاه به نامحرم تیری زهرآلود از ناحیه شیطان است. هرکس به پاس حرمت الهی آن

را ترک کند خدا ایمانی به او می دهد که شیرینی آن را در دل احساس می نماید(بهشتی، ۱۳۸۹، ۷۸). مردان همچنین ضمن رعایت اصل پوشش، نباید لباس نامناسبی بپوشد که در نزد مردم انگشت نما شوند و به موازین اخلاقی جامعه آسیب رسانند یا بدین وسیله بخواهند توجه زنان را جلب کنند. چنین کاری از ناحیه مردان حرام است.

۲-۳-۱۶-اهداف حاصله از پوشش

۲-۳-۱۶-۱- حفظ همه ی ارزش های انسان

وقتی زن در حریم محفوظ حجاب، خود را از دسترس مردان دور نگه دارد، ارزش خود را در نظر مرد افزایش داده و از ابتدال در امان می ماند. بنابراین روشن است که حجاب مجموعه ی ارزش های انسانی(چه مرد چه زن) و آداب و رعایت هایی است، که به جامعه پاکی و سلامت می بخشد و آن را از شر آفت ها و وسوسه ها و آلودگی ها مصون نگاه می دارد و نهایتاً ارزش انسانی در گرو اعمال و کردارش می باشد. اگر مثبت باشند چه برای خود و جامعه مثمرترند، و اگر برعکس منفی باشند، هم خود را گرفتار تباهی ساخته و هم می تواند عاملی باشد که دیگران را به این امر بکشاند، که در این صورت ارزش های انسانی را تباه کرده است. و راه هلاکت را در پیش روی خود همواره ساخته(مرادی، ۱۳۸۹، ۷۴).

۲-۳-۱۶-۲- عفت و حیا

اندیشمندان و روان شناسان معتقدند، که زن در طول تاریخ برای حفظ مقام و موقعیت خود در برابر مرد، با یک الهام فطری، تلاش کرده است که خود را از دسترس مرد دور نگاه دارد. حجب و حیا که از ویژگی های فطری زن است، در واقع تدبیر آفرینش است برای صیانت گوهر درونی زن و حفظ مقام و موقعیت او در برابر مرد. ویل دورانت صاحب کتاب مشهور تاریخ تمدن در این خصوص می گوید: « زنان به طور تجربی دریافته اند که دست و دلبازی مایه ی طعن و تحقیر است. . . آن چه بجوییم و نیابیم، غریز و گران بها می شود. استفاده از شلوارهای تنگ و لباس های زننده، عریان نمودن قسمت هایی از بدن و در حالت کلی استفاده از هر نوع لباس که منافات با عفت و حیا عمومی می باشد، برخلاف روح تعالیم اسلامی است. در احکام فقهی توصیه شده است مردان در حال نماز، علاوه بر لباس عادی، بلاپوش بلندی که در حال رکوع و سجود بدن را بیپوشاند برتن کنند، و از لباس تنگ در حال نماز استفاده نکنند. این احکام و دستورات مشابه موجود در سایر زمینه ها، نشان دهنده ی اهمیتی است که اسلام به عفت اخلاقی و حجب و حیا قائل است(مرادی، ۱۳۸۹، ۷۸).

۲-۳-۱۶-۳-متانت(تأمین اخلاق)

از مقررات و قوانین دیگری که اسلام، برای حفظ سلامت جامعه وضع کرده است، برخوردی جدی و متین مرد و زن است با یکدیگر، و این مسأله «مثل پوشش» در مورد زنان از اهمیت بیشتری برخوردار است. خداوند به همسران پیامبر(ص) می فرماید «در سخن گفتن نرمش زنانه و تحریک آمیز به کار نبرید که موجب طمع بیمار دلان گردد، به خوبی و شایستگی سخن بگویید.» خداوند حتی در مورد راه رفتن زنان هم تذکر داده است که به گونه ای راه نروند که توجه مردان را برانگیزند(مضمون آیه ۳۱ سوره نور)از این جا می توان دریافت که: «مجموعه حرکات، طرز راه

رفتن، لباس پوشیدن، انتخاب رنگ لباس، لحن سخن گفتن و غیره باید چنان آمیخته با سنگینی و متانت باشد که موجب جلب توجه مردان بیگانه و برانگیختن توجه آن‌ها نشود» بنابراین یکی از مفاهیم متعالی حجاب همین سنگینی و متانت در برخورد‌های بین زن و مرد است (همان، ۷۹).

۲-۳-۱۶-۴- زیبایی سالم و حفظ عفت عمومی

بنابراین حجاب، محکم‌ترین وسیله‌ای است که زن می‌تواند به کمک آن احساس امنیت و زیبایی سالم کند. و قوی‌ترین سپری است که می‌تواند تیرنگ‌های آلوده‌ی افراد هرزه را به خودشان برگرداند، نگاه‌هایی که یک زن پاک و عقیف هرگز قادر به تحمل آن نیست. زن سالم و پاکدامن از این‌که ارباب شهوت و هوس‌نگریسته شود، سخت در رنج و عذاب است. و از این‌که این چنین مورد اهانت و کم‌حرمتی قرار گرفته است، ناراحت و ناراضی می‌باشد. از این‌رو اگر زن اصل پوشیدگی را مراعات کند و همراه با آن عفت درونی و تقوای باطنی داشته باشد و مرد نیز در سلامت «دل و دیدی» خود بکوشد جامعه از بسیاری از آفات و جرائم و ناامنی‌ها مصون می‌ماند. و کمال حفظ عفت عمومی در جامعه رعایت می‌شود (همان، ۷۸).

۲-۳-۱۶-۵- آرایش صحیح و دلپسند

زن اگر چشمه‌ی عواطف خود را در کانون خانواده بریزد و زیبایی‌ها و آرایش‌های خود را به خانواده محدود کند و در جامعه با متانت و وقار و پوشیدگی ظاهر شود، هم خانواده خود و هم خانواده‌های دیگر گرم و محفوظ و محکم می‌ماند. ولی اگر زن در جامعه پارا از حریم عفت و حجاب بیرون بگذارد نه تنها اولین ضربه را به زندگی خانوادگی خود فرو آورده بلکه خانواده مردان دیگری را هم که با این خودآرایی و خودنمایی رو به رو می‌شوند در معرض تباهی قرار می‌دهد. زیرا با مشاهده این صحنه‌ها به تدریج موقعیت همسران آن‌ها در نظرشان تضعیف می‌شود و از تعلق قلبی آن‌ها به خانواده خود کاسته می‌شود. بر این اساس می‌توان گفت حجاب حصاری معنوی است که پیرامون خانواده کشیده شده و آن را از بی‌فروغی و از هم‌پاشیدگی محفوظ می‌دارد (همان، ۷۹).

۲-۳-۱۶-۶- هدایت و کنترل

میل جنسی در انسان دو جنبه دارد: جنبه جسمی و جنبه روحی. میل جنسی از جنبه جسمی محدود است ولی از نظر روحی شکل دیگری دارد و می‌تواند به صورت یک عطش روحی درآید این عطش روحی همان است که هوس نامیده می‌شود و سرشدنی نیست اگر کسی در این مسیر بیفتد هرگز از هوسرانی سیر نمی‌شود بلکه هر چه بیشتر در این مسیر پیش می‌رود بر شدت آن افزوده می‌شود درست مانند کسی که بخواهد عطش خود را شور فروبشاند (همان، ۸۰).

از آن‌چه گفته شد می‌توان دریافت که طیفان احساسات شهواتی تنها ناشی از محرومیت و عقده‌های ناشی از آن نیست. همان‌طور که محرومیت سبب طغیان نفس می‌شود تسلیم مطلق شدن نیز سبب طغیان شهوت می‌گردد. آتش در حد معمول و معتدل آن برای ایجاد گرما در خانه لازم و مفید است اما اگر شعله‌های آن با افزودن هیزم به نحوی غیرمعقول زبانه بکشد خانه را خواهد سوزاند آزاد گذاشتن تمایل جنسی و تسلیم شدن در برابر آن و در معرض تحریک و تهییج قرار دادن آن، سبب طغیان این غریزه و بلکه جنون روانی می‌شود و چون این امکان ندارد

که همه خواسته های بی پایان هر فرد برآورده شود لذا غریزه به صورت بدتری سرکوب می شود و باعث ایجاد عقده روانی می گردد. تجربه ای که غرب در این زمینه به دست آورده اید باید جداً مورد توجه مردم دنیا قرار بگیرد. آن ها ابتدا تصور کردند که اگر راه ارضا تمایلات جنسی را باز بگذارند به نحوی که هر کس هر چه قدر که خواست هوسرانی کند مشکلی به نام مشکل جنسی پدید نخواهد آمد اما پس از گذشت چند صباحی نه تنها مشکل حل نشد بلکه کار به جنون های روانی و پست ترین انحرافات کشید(همان، ۸۱).

۲-۵- مطالعات انجام گرفته در داخل و خارج از کشور

مجمع (۲۰۰۹) در پژوهش خود با عنوان (الگوی پوششی جوانان) به روش کیفی و کمی در بین دانشجویان دانشگاه تهران به بررسی الگوهای پوشش و کارکردهای آن در دو بعد سبک زندگی و مقاومت پرداخته است. هدف از این طرح، شناخت ابعاد و مولفه های شکل دهنده الگوهای پوشش همونا و ناهمونا با هنجارهای رسمی و تاثیر هر یک از کارکردهای مذهبی و مدرن در شکل گیری آن است. نتایج مطالعه مذکور نشان داد که سبک های زندگی و سرمایه اقتصادی و فرهنگی در شکل گیری انواع الگوهای پوشش موثرند.

کامران و عبادتی نظری (۱۳۸۹) عوامل اجتماعی مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه های تهران را بررسی کرده اند. هدف مقاله حاضر شناخت عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان دانشجوی کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی در شهر تهران در سال ۱۳۸۸ است. در این تحقیق با رویکردی توصیفی تحلیلی به بررسی ۸۰ نفر از دانشجویان زن کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی دانشگاه های آزاد و دولتی شهر تهران پرداخته شد که از طریق نمونه گیری تصادفی انتخاب شده بودند. روایی ابزار پژوهش به صورت صوری و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به تایید رسیده است و مقدار مقیاس های به کار رفته در آن بین ۰.۶۹۸ تا ۰.۸۹۹ است. نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره نشان داد که متغیرهای طبقه اجتماعی، حمایت خانواده، پایبندی به آداب و رسوم قومی، سن و اعتماد به عملکرد قانون، پنج متغیر عمده ای هستند که بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی دانشجویان زن کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی مؤثرند. این پنج متغیر مجموعاً ۸۹/۵ درصد از تاثیرات متغیر وابسته را تبیین می کنند.

نبوی و همکاران (۱۳۸۸ و ۱۳۸۹) در مقاله ای تأثیر عوامل اقتصادی - اجتماعی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی را بررسی کرده اند. این تحقیق در سال ۱۳۸۷ با هدف بررسی جامعه شناختی احساس امنیت اجتماعی و شناسایی پاره ای از عوامل اجتماعی و سیاسی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی انجام گرفته است. احساس امنیت اجتماعی افراد در این پژوهش به سه بعد احساس امنیت جانی، احساس امنیت مالی و احساس امنیت سیاسی بر آن، مورد بررسی قرار گرفته است. چارچوب نظری تحقیق برگرفته از آرای سه تن از صاحب نظران مکتب کپنهاگ (باری بوزان، ال ویور و بایرن مولار) است. این تحقیق به روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه انجام گرفته است. جمعیت آماری تحقیق، ساکنان ۱۶ سال و بالاتر شهرستان اهواز و حجم نمونه در آن، ۶۰۰ نفر است. مهمترین یافته های تحقیق نشان داد که از مجموع عوامل مطرح شده، پایگاه اقتصادی - اجتماعی و هویت ملی تأثیر افزاینده و دو متغیر احساس محرومیت نسبی و احساس بی ق درتی، اثر کاهنده ای بر احساس امنیت اجتماعی افراد دارند. متغیر احساس بی قدرتی، به صورت مستقیم بر هویت قومی و به صورت معکوس بر هویت ملی افراد تأثیرگذار است. همچنین، متغیرهای هویت قومی و جنسیت، به ترتیب بر احساس امنیت جانی و احساس امنیت مالی افراد اثرگذارند.

میرزااحسینی (۱۳۸۸) در مقاله ای با عنوان (بررسی امنیت اجتماعی زنان قم) به بررسی این مقوله پرداخته است. وی می گوید پیامدهای عدم امنیت در بانوان، تنها به خود آنها محدود نمیشود، بلکه دامنه آن به فرزندان، خانواده ها، و در نهایت کل جامعه نیز سرایت می نماید. او بر اساس نتایج بیان م یکنند که در مجموع، پاسخگویان سطح متوسطی از احساس امنیت اجتماعی را نشان می دهند. همچنین، در بین مقیاس های اصلی امنیت اجتماعی، پاسخگویان بهترین وضعیت را در زمینه خانوادگی نشان می دهند. آنان در زمینه امنیت سیاسی، امنیت محیطی و امنیت سلامت، وضعیت متوسطی را گزارش کرده اند. بدترین وضعیت نیز به امنیت فرهنگی و امنیت اقتصادی تعلق دارد.

نوروزی و فولادی سپهر (۱۳۸۸) در پژوهشی تبیینی به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین زنان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر تهران پرداخته اند. این تحقیق ز نوع تبیینی است و به بررسی احساس امنیت اجتماعی در بین زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن می پردازد. در این تحقیق، با استفاده از شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای و نمونه گیری تصادفی ساده با ۳۸۴ نفر از زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران مصاحبه شده است و نتایج آماری آزمونها نشان می دهد که متغیرهای احساس امنیت محل سکونت، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و احساس نظم اجتماعی تأثیر مثبت و مستقیم، و متغیر پایبندی مذهبی تأثیر منفی و معکوسی بر احساس امنیت اجتماعی زنان دارند. نتایج آماری آزمون ها نشان می دهد که متغیرهای احساس امنیت محل سکونت، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و احساس نظم اجتماعی تأثیر مثبت و مستقیم، و متغیر پایبندی مذهبی تأثیر منفی و معکوسی بر احساس امنیت اجتماعی زنان دارند. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نیز نشان می دهد که به ترتیب متغیرهای احساس امنیت محل سکونت، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، احساس نظم اجتماعی و پایبندی مذهبی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی زنان سهم عمده ای داشتند.

حمیدی و فرجی (۲۰۰۸) در پژوهشی دیگر با عنوان (سبک زندگی و پوشش زنان در تهران) بررسی کردند مقاله حاضر به دنبال یافتن سبک های زندگی متفاوتی است که در پوشش زنان در تهران به چشم می خورد. برای این منظور، به توصیف نوع پوشش زنان در محیط های اجتماعی گوناگون و برخی مولفه های زندگی آنان، نظیر میزان و انواع سرمایه های اقتصادی و فرهنگی، پرداخته شده است. پرسش اصلی ما در این مقاله این است که در جامعه ما چه سبک پوشش هایی وجود دارد و منطق پوشش زنان چیست؟ آیا منطق تمایز، نقش اصلی را در پوشش آنان در سر بازی می کند؟ و یا زنان با سبک پوشش خود، بیشتر نمایش هویت خود را دارند؟ و یا لباس از نظر آنان دارای کارکردهای اولیه و مشخصی همچون محافظت، پوشش، عفت است؟ برای رسیدن به این هدف با چهل تن از زنان ساکن تهران، مصاحبه و نوع پوشش و وضعیت اجتماعی آنان ترسیم شده است. بر این اساس نه تیپ اجتماعی از یکدیگر متمایز شده اند.

کاپریولی (۲۰۰۴) در بحثی مناقشه انگیز عنوان می کند: غالباً فرض می شود که امنیت اجتماعی، مفهومی خنثی است و از لحاظ آزادی های سیاسی و حقوق انسانی برای مردان و زنان یکسان به کار برده میشود. به هر حال پیش فرض های مربوط به جنسیت خنثی میتواند دارای سوگیری باشد. وی با استفاده از یک مطالعه بین المللی و تحلیل درازمدت به این نتیجه م یرسد که نه حقوق انسانی و نه دموکراسی امنیت اجتماعی زنان را تضمین نمی کنند.

ساسوما (۲۰۰۴) در طرحی با عنوان (تأثیر شیوه زندگی در رفتار مصرف کننده لباس) به تأثیر عوامل سبک زندگی در رفتار مصرفی لباس و تمایلات جنسی دانشجویان پرداخته است؛ که نتایج آن نشان می دهد، جنسیت، مصرف رمانتیک، مصرف جلوه گرانه و مصرف جنسی می توان ند نقش ی مهم در این رابطه داشته باشد. هم چنین، بین سبک زندگی و مصرف رمانتیک و جلوه گرانه رابطه معناداری وجود دارد.

رایبسون(۲۰۰۳)ظاهر"، دریافت که شرکت در برنامه های کاهش وزن با بالا رفتن جذابیت بدن رابطه دارد. زنان، بیش تر آن نوع لباس هایی را می پوشند که قسمت هایی از بدنشان که از آن رضایت دارند را به نمایش بگذارند. از سوی دیگر، یافته های این پژوهش نشان می دهد که شیوه پوشش با وضعیت تأهل و سن در رابطه است. همچنین؛ زنانی که در برنامه کاهش وزن شرکت می کنند از لباس هایی استفاده می کنند که ظاهر آن ها را بهتر سازد و تصور آنان را از بدنشان بهبود بخشد. آنان به مرور که در برنامه کاهش وزن شرکت می کنند اگر تصور و رضایت آنان از بدنشان افزایش پیدا کند با جدیت برنامه ها را دنبال می کنند و در کاهش وزن موفق تر عمل می کنند.

فصل سوم

روش شناسی تحقیق

در این فصل بررسی روش شناسی پژوهش حاضر تشریح شده است که نمونه و روش نمونه گیری و جامعه آماری این پژوهش گردیده و در نهایت پرسشنامه ها و روایی و پایایی آنها و روش تجزیه و تحلیل داده ها و ابزار این تحقیق مشخص گردیده است.

۳-۱- روش پژوهش

روش پژوهش حاضر به روش میدانی و همبستگی بود. چرا که روابط بین متغیرها مورد ارزیابی قرار میگیرد. این پژوهش با روش پیمایشی انجام و اطلاعات مورد نیاز با تکنیک پرسشنامه خود گزارشی جمع آوری شد. پیمایش، روشی است برای بدست آوردن اطلاعاتی در باره دیدگاهها، باورها، نظرات، رفتارها، انگیزهها یا مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه این روش آماری است که از راه انجام تحقیق و پژوهش علمی میسر می شود. همچنین پیمایش را می توان روشی علمی در تحقیقات اجتماعی قلمداد کرد که شامل، روشهای منظم و استاندارد برای جمع آوری اطلاعات درباره افراد، خانوادهها یا مجموعه های بزرگتری از گروههای مختلف جامعه است. در حقیقت پیمایش را می توان هم به ابزار استفاده برای جمع آوری دادهها و هم به فرایندهای بکار گرفته شده هنگام بهره گیری از آن ابزار تلقی کرد. روش تحقیق پیمایشی به معنای فن خاصی برای جمع آوری اطلاعات نیست. با این وجود که پرسشنامه در این روش کاربرد گسترده ای دارد، اما برای جمع آوری اطلاعات می توان از فنون دیگر استفاده کرد. پیمایش، مجموعه ای از روش های منظم و استاندارد است که برای جمع آوری اطلاعات درباره افراد، خانواده ها و یا مجموعه های بزرگتر مورد استفاده قرار می گیرد و همچنین روشی برای بدست آوردن اطلاعاتی درباره ی دیدگاهها، باورها، نظرات، رفتارها یا مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه آماری از راه انجام تحقیق است.

این روش احتمالاً بهترین روش موجود برای آن دسته از پژوهندگان اجتماعی است که علاقه مند به جمع آوری داده های اصلی برای توصیف جمعیت های بزرگ هستند که نمی توان بطور مستقیم آنها را مشاهده کرد. با نمونه گیری احتمالی دقیق میتوان گروهی از پاسخگویان را فراهم کرد که ویژگیهای آنان منعکس کننده ویژگیهای جمعیت بزرگتر باشد هم چنین این روش وسیله خوبی برای سنجش نگرشها و جهت گیریها است. میتوان از پیمایشها برای هدفهای توصیفی و اکتشافی استفاده کرد.

پیمایش از روشهای تحقیق اجتماعی است، که مانند هر روش دیگر طرفداران و منتقدانی دارد. هدف ارائه دستورالعمل مفیدی برای اجرای درست روش پیمایشی است و قصد دفاع از آن را ندارد. منتها باید دانست که بسیاری از انتقادهایی که از این روش می شود، ناشی از برداشتهای نادرست از این روش است. مقایسه روش پیمایش با سایر روشها: روش پیمایش با سایر روشها دارای تفاوتی است. برای مثال در روش مطالعه موردی، تنها یک واحد تحلیل وجود دارد و تمام دادهها برای همان "یک مورد" جمع آوری می شود و چون مورد دیگری وجود ندارد، برای فهم رفتار و گرایشهای آن مورد، از مقایسه نمی توان بهره گرفت.

۳-۲- جامعه آماری، حجم نمونه

جامعه آماری به مجموعه افراد، اشیاء و یا به طور کلی پدیده های اطلاق می شود که محقق می تواند نتیجه مطالعه خود را به کلیه آنها تعمیم دهد. جامعه آماری تحقیق با یک یا چند صفت مشترک شناسایی می شود.

در بیشتر موارد به سبب حجم گسترده جامعه آماری، مراجعه به کلیه آحاد جامعه و مطالعه تک تک آنها امکان پذیر نیست. در این صورت محقق ناگزیر است که بخشی از جامعه آماری را مورد مطالعه قرار داده و نتیجه بررسی را به تمامی جامعه آماری تعمیم دهد. مراجعه به بخشی از جامعه آماری جهت شناسایی همه آن را روش نمونه گیری می نامند.

انجام این کار زمانی امکان پذیر است که بخشی نمونه کلیه صفات و ویژگی های جامعه آماری را دارا باشند و بتوان آن را نمایشگر جامعه محسوب داشت. پس نمونه آماری به بخشی از جامعه آماری اطلاق می شود که ویژگی ها و صفات جامعه آماری را در خود داشته باشد و محقق بتواند با مطالعه آن بخش، درباره جامعه آماری قضاوت کند. درعین حال نمونه آماری باید قابل دسترسی بوده و امکان مطالعه آن توسط محقق فراهم باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه خانوار های شهرستان اردبیل، شهر اردبیل بوده است. دامنه سنی جامعه آماری دختران ۱۵ تا ۴۰ ساله در اردبیل می باشد. در تحقیق حاضر، نمونه ی آماری، با استفاده از فرمول کوکران، از جامعه ی آماری تعیین شده، محاسبه خواهد شد. شیوه نمونه گیری خوشه ای بود. در این مطالعه ابتدا بین مناطق چهارگانه اردبیل، تعدادی حوزه بر اساس نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب و سپس بین این حوزه ها تعداد نمونه لازم به صورت نمونه گیری تصادفی انتخاب گردید. تعداد نمونه حاضر ۳۵۶ نفر محاسبه شده است.

۳-۳- ابزارگرد آوری اطلاعات

در این تحقیق روش گرد آوری اطلاعات به دو بخش زیر تقسیم می شود:

۱) مطالعات کتابخانه ای؛ عمده اطلاعات بدست آمده برای ادبیات موضوع از طریق کتب، نشریات و مجلات علمی حاصل از جستجوی اینترنتی، بانک اطلاعاتی و کتابخانه ها انجام گرفته است.

۲) تحقیقات میدانی؛ برای بررسی و جمع آوری داده از نمونه مورد مطالعه از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. این پرسشنامه محقق ساخته و در طیف لیکرت می باشد که تاثیرات رسانه، خانواده، محیط اجتماعی را بر فرهنگ پوششی و به تبع آن تاثیرات این پوشش را بر امنیت اجتماعی زنان و دختران اردبیل مورد ارزیابی قرار میدهد. همچنین اهداف پژوهش مبنی بر رابطه فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی، فرهنگ پوششی و میزان امنیت فردی و در نهایت تعداد و نوع تهدیدات وارد شده را نشان می دهد. در مطالعه حاضر برای اطمینان از وجوه گوناگون اعتبار پرسشنامه و به دست آوردن اعتبار صوری، از نظرات و راهنمایی های برخی متخصصان و اساتید جامعه شناسی کمک گرفتیم. همچنین، برای سنجش پایایی ابزار تحقیق (پرسشنامه) از روش آلفای کرونباخ استفاده شد.

۳-۳-۱ ساختار پرسشنامه

پرسشنامه حاوی تعدادی سوال درباره متغیرهای مورد سنجش از جامعه مورد مطالعه است. این سوالات با استفاده از تکنیک های خاص و نیز مقیاس ها به گونه ای ساخته می شود که بتوان اطلاعات مورد نظر را از جامعه یا نمونه مورد مطالعه گردآوری کرد. این سوال ها که هر یک درباره یکی از ابعاد و یا متغیرهای موضوع مورد مطالعه است، باید به گونه ای طراحی و ساخته شود که آنچه را به عنوان پاسخ از پاسخگو یا عضو جامعه و نمونه طلب می نماید، مشخص سازد. اگر محقق در طرح سوالات پرسشنامه بر این اصل تاکید داشته باشد، یقیناً پرسشنامه از روایی لازم برخوردار خواهد شد و از درج سوالات بی ارتباط یا سوالات اضافی که جز اتلاف وقت و امکانات و آشفتنگی در کار تحقیق نتیجه ای ندارد، خودداری خواهد گردید (حافظ نیا، ۱۳۹۲).

پرسشنامه حاضر دارای ۲۵ سوال در طیف لیکرت دارای گزینه های کاملا مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملا موافقم بوده است. سوالات برگرفته از پرسشنامه استاندارد امنیت اجتماعی طراحی گردیده است قبل از پاسخ به سوالات آزمودنی به گزینه های جمعیت شناختی از جمله سن، تحصیلات، نوع پوشش، وضعیت تاهل، تعداد فرزندان، شغل و میزان آزادی برای پوشش مورد سنجش قرار گرفته است.

جدول ۳-۱- ساختار پرسشنامه پوشش زنان

متغیر مورد سنجش	گویه
امنیت فردی	از اینکه شب به تنهایی بیرون بروم، می ترسم. در شب اراذل و اوباش مانع رفت و آمد ما می شوند. شرارت اراذل و اوباش و مستی و عریضه کشی و حضور علنی معتادان در سر راه مرا آزار می دهد. نسبت به پوشش خود حساس هستم چرا که باعث امنیت من میشود. هرچه حجاب بهتر و مناسب تر باشد امنیت زنان بیشتر تامین میشود. سطح تحصیلات در نوع پوشش زنان موثر واقع شده است.
امنیت اجتماعی	رفتار برخی از رهگذران آزاردهنده است. توهین و اهانت در شهر بیداد می کند. رفتار مردان در مقابل زنان بد حجاب مناسب نیست. در محیط خارج خانه گاهی مورد مزاحمت خیابانی قرار می گیرم. دسترسی به ماموران نیروی انتظامی در هر موقعیتی امکانپذیر است. معمولا ماموران نیروی انتظامی در تامین امنیت برای شهروندان با پوشش مناسب موفق اند. وجود ماموران نیروی انتظامی خود باعث امنیت برای شهروندان در جامعه می شود. من از تردد با ماشینهای مسافرکشی در شب هراس دارم. پارکها امنیت ندارند که یک زن به تنهایی و در خلوت به آنجا برود. عقاید پوششی زنان مورد استقبال نهاد های دولتی قرار نمیگیرد. پوشش مسئله نسبی است و امنیت اجتماعی ربطی به نوع پوشش زنان ندارد. فرهنگ پوششی مسئله شخصی بوده و پوشش با حجاب و بی حجاب نمیتواند در جامعه مسئولیت ایجاد کند.
نوع تهدیدات وارده	در پوشش های مختلف مزاحمت های متفاوتی را تجربه میکنم. گاهی احساس می کنم بنا به پوشش خود ممکن است مورد هجوم قرار گیرم. از ترس توهین و متلک شنیدن من همیشه مضطرب هستم. نگاه های مردان به زنان با پوشش های متفاوت فرق دارد. زنان بی حجاب بیشتر در معرض آسیب قرار دارند.

۳-۲- سنجش اعتبار

منظور از روایی این است که مقیاس و محتوای ابزار یا سوالات مندرج در ابزار گردآوری اطلاعات دقیقا متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد؛ یعنی این که هم داده های گرد آوری شده از طریق ابزار مزاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم این که بخشی از داده های مورد نیاز در رابطه با سنجش متغیرها در محتوای ابزار حذف نشده نباشد یا به عبارت دیگر، عین واقعیت را به خوبی نشان دهد (حافظ نیا، ۱۳۹۲).

در روایی صوری ارزیابی شامل این موضوع می شود که آیا ظاهر ابزار به صورت مناسب برای ارزیابی هدف مورد نظر طراحی شده است یا خیر؟ در اینجا نیز از نظر متخصصان شامل اساتید راهنما و مشاور و همچنین متخصصان حوزه صادرات فرش برای تعیین روایی صوری استفاده می شود.

۳-۳-۳- سنجش پایایی

پایایی یا قابلیت اعتماد مشخص می سازد که ابزار اندازه گیری در صورت اجرا در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی دارد. بدین معنی که اگر محقق پرسشنامه خود را دوباره و یا به صورت موازی اجرا کند و نتایج هر دو یکسان باشد، ابزار از پایایی کامل برخوردار است. جهت بررسی پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ نشانگر پایایی قابل قبول است.

جدول ۳-۲- نتایج معیار آلفای کرونباخ پرسشنامه

متغیر	تعداد سوالات	ضریب آلفای کرونباخ
امنیت فردی	۶	۰/۷۷
امنیت اجتماعی	۱۲	۰/۷۹
نوع تهدیدات وارده	۵	۰/۸۲

با توجه به جدول فوق می توان گفت که ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ قرار دارد که نشان از پایایی و قابل اعتماد بودن پرسشنامه بکار گرفته شده است.

۳-۴- روش تجزیه و تحلیل داده ها

از روش های آماری، توصیفی استنباطی استفاده خواهد شد. برای تعیین نرمال بودن متغیرها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده می شود. در صورت نرمال بودن متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون و در صورت نرمال نبودن از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده می شود. همچنین از آزمون رگرسیون نیز استفاده شد.

الف- آمار توصیفی:

تحلیل نتایج آمار توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی و سؤالات هر پرسش نامه (شامل میانگین، درصدها، انحراف معیار، ضرایب پراکندگی، ترسیم نمودار و ...).

ب- آمار استنباطی:

آزمون های استنباطی به کار گرفته شده به شرح زیر می باشد.

تحلیل رگرسیون

در مدل های آماری، تحلیل رگرسیون یک فرایند آماری برای تخمین روابط بین متغیرها می باشد. این روش شامل تکنیک های زیادی برای مدل سازی و تحلیل متغیرهای خاص و منحصر بفرد، با تمرکز بر رابطه بین متغیر وابسته و یک یا چند متغیر مستقل، می باشد. تحلیل رگرسیون خصوصاً کمک می کند در فهم اینکه چگونه مقدار متغیر وابسته با تغییر هر کدام از متغیرهای مستقل و با ثابت بودن دیگر متغیرهای مستقل تغییر می کند. بیشترین کاربرد تحلیل رگرسیون تخمین امید ریاضی شرطی متغیر وابسته از متغیرهای مستقل معین است که معادل مقدار متوسط متغیر وابسته است وقتی که متغیرهای مستقل ثابت هستند. کمترین کاربرد آن تمرکز روی چندک یا پارامتر مکانی توزیع شرطی متغیر وابسته از متغیر مستقل معین است. در همه موارد هدف تخمین یک تابع از متغیرهای مستقل

است که تابع رگرسیون نامیده شده است. در تحلیل رگرسیون تعیین پراکندگی متغیر وابسته اطراف تابع رگرسیون مورد توجه است که می‌تواند توسط یک توزیع احتمال توضیح داده شود.

تحلیل رگرسیون به صورت گسترده برای پیش بینی استفاده شده است. تحلیل رگرسیون همچنین برای شناخت ارتباط میان متغیر مستقل و وابسته و شکل این روابط استفاده شده است. در شرایط خاصی این تحلیل برای استنتاج روابط عالی بین متغیرهای مستقل و وابسته می‌تواند استفاده شود. هرچند این می‌تواند موجب روابط اشتباه یا باطل شود بنابراین احتیاط قابل توصیه است.

تکنیک‌های زیادی برای انجام تحلیل رگرسیون توسعه داده شده است. روش‌های آشنا همچون رگرسیون خطی و حداقل مربعات که پارامتری هستند، در واقع در آن تابع رگرسیون تحت یک تعداد محدودی از پارامترهای ناشناخته از داده‌ها تخمین زده شده است. رگرسیون غیر پارامتری به روش‌هایی اشاره می‌کند که به توابع رگرسیون اجازه می‌دهد تا در یک مجموعه مشخص از توابع با احتمال پارامترهای نامحدود قرار گیرند.

مدل‌های رگرسیون

مدل‌های رگرسیون شامل متغیرهای زیر است:

- پارامترهای ناشناخته، با مشخص می‌شود و یک مقیاس یا بردار نمایش می‌دهد.
- متغیرهای مستقل
- متغیر وابسته

در زمینه‌های مختلفی از کاربرد، اصطلاحات مختلفی به جای متغیرهای مستقل و وابسته استفاده شده است.

یک مدل رگرسیون Y را به یک تابع از X و بتا مرتبط می‌کند.

$$Y=f(X,B)$$

نشان تقریب معمولاً به عنوان $E(Y/X)=f(X,B)$ معرفی شده است. برای انجام تحلیل رگرسیون، شکل تابع باید مشخص شده باشد. گاهی اوقات شکل این تابع بر اساس دانشی درباره روابط بین X و Y که بر روی داده تکیه ندارد.

فرض کنونی بردار پارامترهای ناشناخته به طول k است. برای اجرای یک تحلیل رگرسیون کاربر باید اطلاعاتی در مورد متغیر وابسته Y فراهم کند:

- اگر N نقطه داده از (Y,X) مشاهده شده باشد وقتی $N < k$ است دیدگاه‌های بسیار کلاسیک برای این تحلیل نمی‌تواند استفاده شود از آنجایی که سیستم معادلات تعریف شده برای مدل رگرسیون قابل تخمین نیست و داده کافی برای بازیابی وجود ندارد.
- اگر تعداد نقاط $N = k$ مشاهده شده است و تابع f خطی است، معادلات $Y=f(X,B)$ دقیق حل شود. این تعداد محاسبات به یک مجموعه N معادلات با N پارامتر ناشناخته (همان عناصر) کاهش می‌دهد و یک راه حل یکتا دارد آنچنان که X متغیرهای مستقل خطی هستند. چندین راه حل شاید وجود داشته باشد اگر f غیرخطی است.
- وضعیت بسیار مشترک $N > k$ است. در این صورت اطلاعات کافی در داده‌ها برای تخمین مقدار یکتا برای وجود دارد.

در مورد آخر، تحلیل رگرسیون ابزاری فراهم می‌کند:

۱. یافتن یک راه حل برای پارامترهای ناشناخته، برای نمونه فاصله بین مقادیر پیش بینی و اندازه‌گیری شده از متغیر مستقل Y حداقل کند (حداقل مربعات)
۲. تحت فرض‌های آماری خاص، تحلیل رگرسیون اطلاعات زیادی برای تعیین اطلاعات آماری دربارهٔ پارامترهای ناشناخته و مقادیر پیش بینی از متغیر تصادفی Y استفاده می‌کند.

۳-۵- خلاصه فصل سوم

در این فصل، روش شناسی پژوهش به طور کامل شرح داده شد و همچنین روش انجام پژوهش، جامعه آماری پژوهش، روش نمونه‌گیری، نحوه جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز این مطالعه، تشریح ساختار، پایایی و روایی پرسشنامه، نحوه تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده که شامل آزمون‌های پیرسون و رگرسیون استفاده شده است.

فصل چهارم

تجزیه و تحلیل داده ها

مقدمه

همان گونه که قبلاً اشاره شد هدف اصلی از اجرای این پژوهش بررسی فرهنگ پوششی و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی زنان اردبیل است.

در این فصل یافته ها و نتایج پژوهش، در سه بخش تنظیم و ارائه شده است، که عبارتند از:

(۱) یافته های جمعیت شناختی (۲) یافته های توصیفی (۳) یافته های استنباطی

در بخش اول این فصل یافته های جمعیت شناختی (دامنه سنی، سطح تحصیلات، وضعیت تاهل، وضعیت پوشش) نمونه ها بررسی شده است.

در بخش دوم شاخص های آماری توصیفی مانند (میانگین، انحراف معیار و توزیع پراکندگی) هر یک از متغیرهای ارائه می شود.

و در بخش سوم فرضیه های مطرح شده با استفاده از روشهای آماری (رگرسیون و همبستگی) مورد بررسی قرار گرفته و معنی داری آن بیان می شود.

۱-۴- جمعیت شناختی

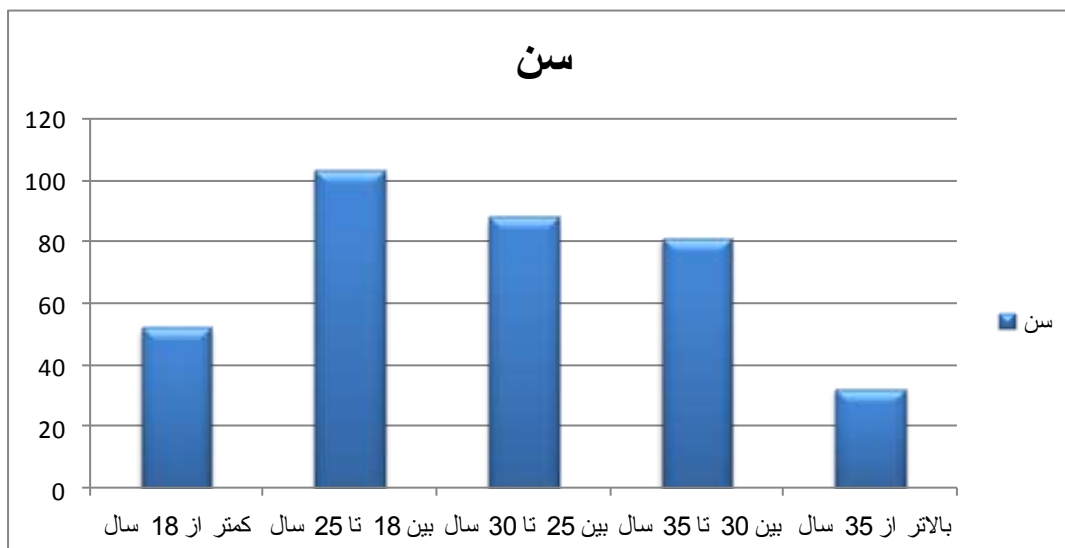
همانطور که در جدول ۱-۴-۱ مشاهده می شود فراوانی وضعیت سن در نمونه مورد مطالعه بررسی شده و در شکل ۱-۴-۳-۳ نیز نمودار این بررسی نمایش داده شده است.

جدول ۱-۴-۱- آمار وضعیت سن در نمونه مورد مطالعه

سن	تعداد	درصد
کمتر از ۱۸ سال	۵۲	۱۴/۶
بین ۱۸ تا ۲۵ سال	۱۰۳	۲۸/۹
بین ۲۵ تا ۳۰ سال	۸۸	۲۴/۷
بین ۳۰ تا ۳۵ سال	۸۱	۲۲/۸
بالاتر از ۳۵ سال	۳۲	۹
جمع	۳۵۶	۱۰۰

با توجه به جدول فوق بالاترین فراوانی در بین افراد بین ۱۸ تا ۲۵ سال و کمترین فراوانی در بین افراد بالاتر از ۳۵ سال قرار دارد.

شکل ۱-۴-۱- وضعیت سنی در نمونه مورد مطالعه

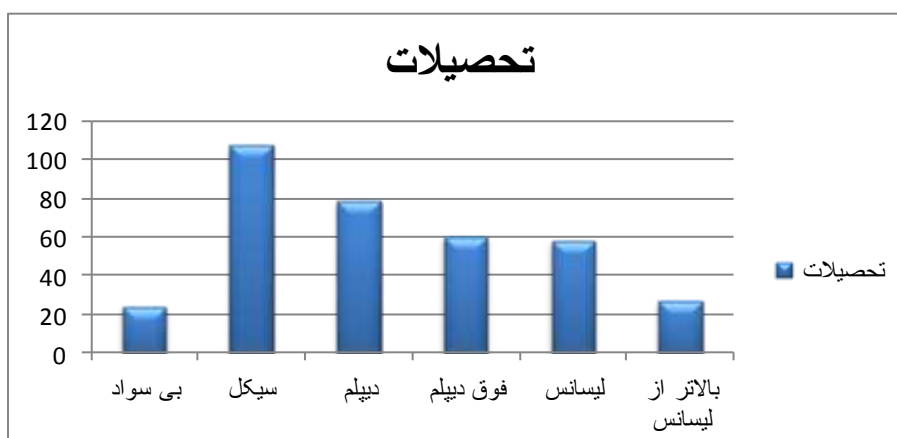

همانطور که در جدول ۴-۲- مشاهده می شود فراوانی وضعیت تحصیلات در نمونه مورد مطالعه بررسی شده است و در شکل ۴-۲- نیز نمودار این بررسی نمایش داده شده است.

جدول ۴-۲- آمار وضعیت تحصیلات در نمونه مورد مطالعه

تحصیلات	تعداد	درصد
بی سواد	۲۴	۶/۷
سیکل	۱۰۸	۳۰/۳
دیپلم	۷۹	۲۲/۲
فوق دیپلم	۶۰	۱۶/۹
لیسانس	۵۸	۱۶/۳
بالتر از لیسانس	۲۷	۷/۶
جمع	۳۵۶	۱۰۰

با توجه به جدول فوق بالاترین فراوانی مربوط به تحصیلات سیکل ۳۰/۳ درصد و کمترین فراوانی مربوط به افراد در تحصیلات بالاتر از لیسانس ۷/۶ درصد گزارش شده است.

شکل ۴-۲- نمودار وضعیت سکونت در نمونه مورد مطالعه

همانطور که در جدول ۳-۴ مشاهده می شود فراوانی وضعیت نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه بررسی شده و در شکل ۳-۴ نیز نمودار این بررسی نمایش داده شده است.

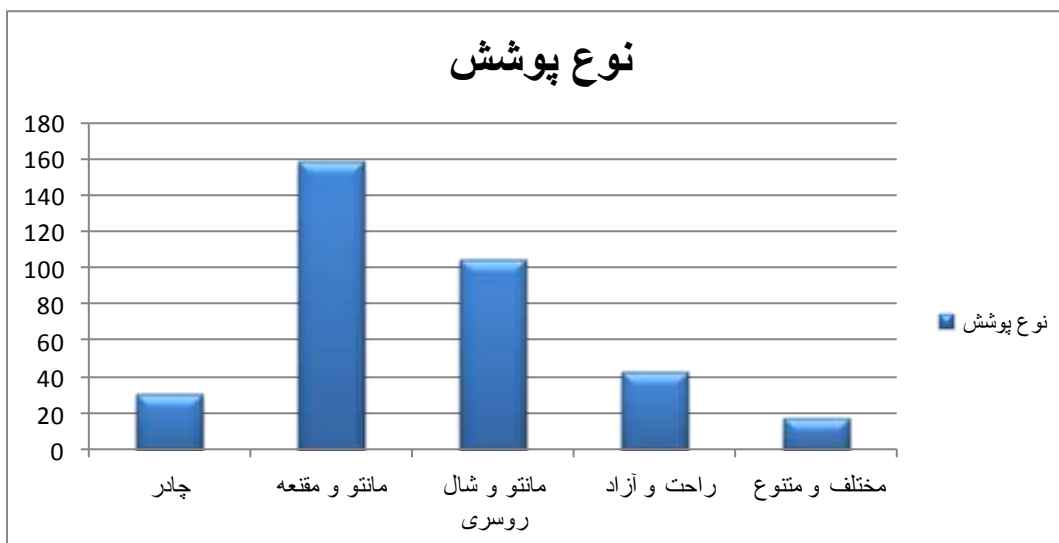
۳-۴- آمار وضعیت نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه

جدول ۳-۴- آمار وضعیت نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه

نوع پوشش	تعداد	درصد
چادر	۳۱	۸/۷
مانتو و مقنعه	۱۵۹	۴۴/۷
مانتو و شال روسری	۱۰۵	۲۹/۵
راحت و آزاد	۴۳	۱۲/۱
مختلف و متنوع	۱۸	۵/۱
جمع	۳۵۶	۱۰۰

با توجه به جدول فوق تعداد افراد چادری ۸/۷ درصد، افراد مانتو و مقنعه ۴۴/۷ درصد، مانتو و شال روسری ۲۹/۵ درصد، راحت و حجاب کم ۱۲/۱ درصد و ترکیبی از پوشش های فوق ۵/۱ درصد کل نمونه را تشکیل میدهد.

شکل ۳-۴- فراوانی نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه

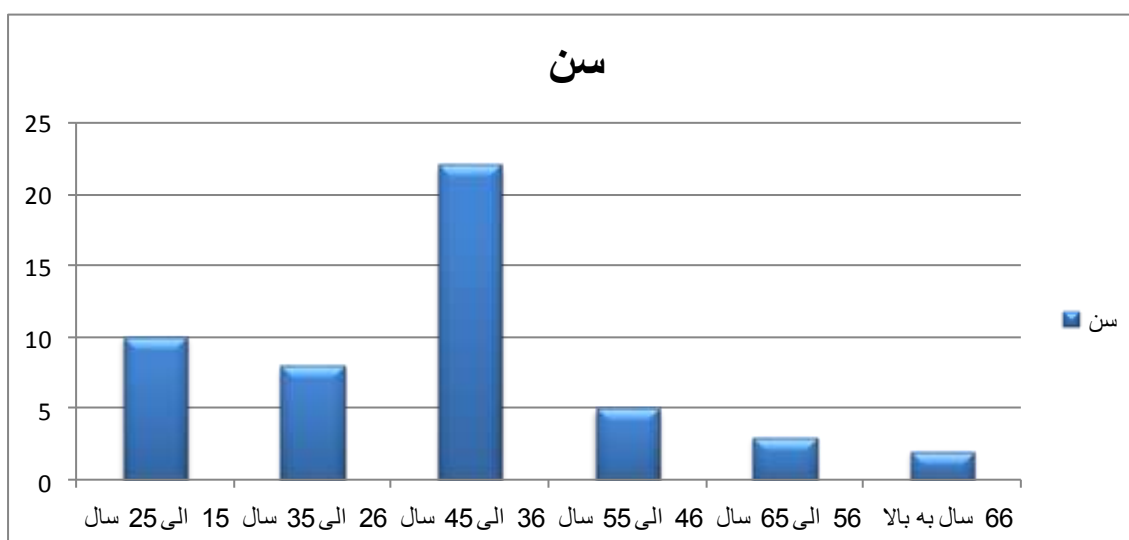
همانطور که در جدول ۴-۴- مشاهده می شود فراوانی وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه بررسی شده و در شکل ۴-۴- نیز نمودار این بررسی نمایش داده شده است.

جدول ۴-۴- آمار وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه

تاهل	تعداد	درصد
مجرد	۱۶۶	۴۶/۶
متاهل	۱۹۰	۵۳/۴
جمع	۳۵۶	۱۰۰

با توجه به جدول فوق افراد متاهل ۵۳/۴ درصد و افراد مجرد ۴۶/۶ درصد کل نمونه را تشکیل می‌دهند

شکل ۴-۴- فراوانی وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه

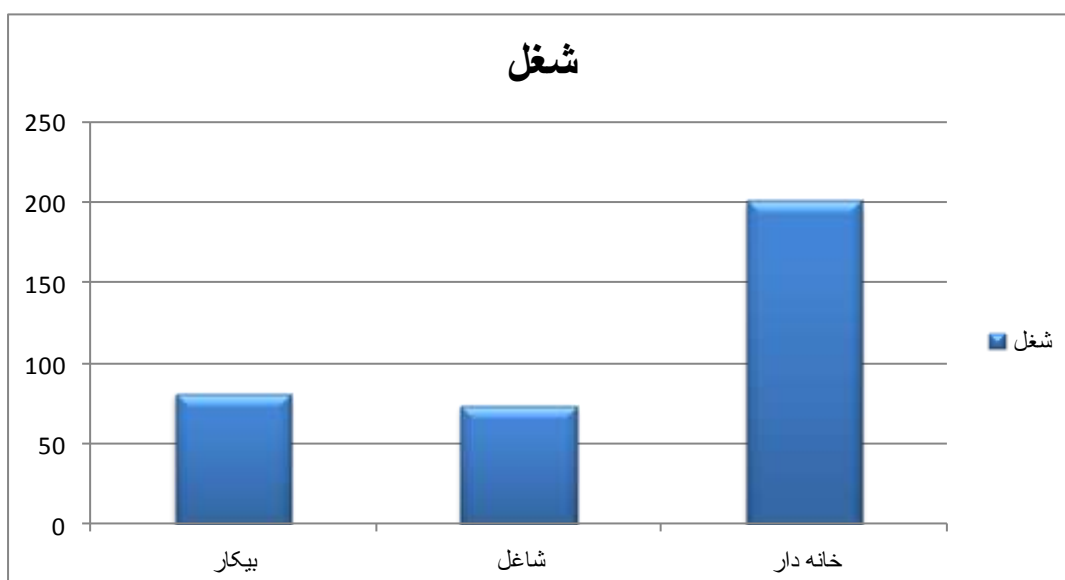
همانطور که در جدول ۴-۵- مشاهده شده است فراوانی وضعیت شغلی در نمونه مورد مطالعه بررسی شده و در شکل ۴-۵- نیز نمودار این بررسی نمایش داده شده است.

جدول ۴-۵- آمار وضعیت شغلی در نمونه مورد مطالعه

وضعیت شغلی	تعداد	درصد
بیکار	۸۱	۲۲/۸
شاغل	۷۴	۲۰/۸
خانه دار	۲۰۱	۵۶/۵
جمع	۳۵۶	۱۰۰

با توجه به جدول فوق فراوانی افراد بیکار ۲۲/۸ درصد، افراد شاغل ۲۰/۸ درصد و افراد خانه دار ۵۶/۵ درصد گزارش شده است.

شکل ۴-۵- فراوانی وضعیت شغلی را نشان میدهد

شکل ۴-۶- شاخص های توصیفی مربوط به متغیر های مورد مطالعه

متغیر های تحقیق	تعداد سوال	ابعاد شاخص های تحقیق بر اساس جمع گرفتن از سوالات				ایجاد شاخص های تحقیق بر اساس میانگین گرفتن سوالات	
		حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
امنیت فردی	۶	۵	۳۲	۱۰/۱۰	۳/۶	۳/۲	۰/۹۸
امنیت اجتماعی	۱۲	۴	۱۹	۱۳/۱۲	۴/۴	۴/۹	۰/۸۸
نوع تهدیدات وارده	۵	۶	۲۲	۱۱/۰۹	۲/۸	۳/۳	۰/۷۶

جدول ۴-۶ شاخصهای میانگین ، حداقل ، حداکثر ، انحراف معیار متغیرهای اصلی پژوهش را نشان میدهد. همانطور که ملاحظه میگردد میانگین نمرات امنیت فردی، ۱۰/۱۰ ، امنیت اجتماعی ۱۳/۱۲، نوع تهدیدات وارده ۱۱/۰۹ بدست آمده است.

۲-۴- آمار استنباطی

جدول ۴-۶- نتایج بررسی نرمال بودن داده ها با آزمون کلموگروف اسمیرنوف

متغیر های تحقیق	کولموگراف اسمیرنوف	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
امنیت فردی	۷/۳۶	۰/۰۶۵	نرمال است
امنیت اجتماعی	۶/۲۵	۰/۳۱	نرمال است
نوع تهدیدات وارده	۵/۴۴	۰/۴۵	نرمال است.

اگر سطح معنی داری آزمون کلموگروف اسمیرنوف از مقدار خطای ۰/۰۵ کمتر باشد یعنی داده ها دارای توزیع نرمال نیستند و اگر مقدار سطح معناداری از ۰/۰۵ بیشتر باشد توزیع داده ها نرمال هستند. همانطور که در جدول ۴-۷ ملاحظه می کنید توزیع داده های تمامی متغیرها در بین هر دو گروه نرمال هستند.

۲-۴-۱ بخش اول

جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS ورژن ۱۶ و برای بررسی و تجزیه و تحلیل فرضیه ها از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

فرضیه اول: بین نوع فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی زنان اردبیل رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۷- همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی زنان اردبیل

مجموع مجذورات	df	مجذور میانگین	F	sig	R	R ^۲	Adj. R ^۲
۱/۱	۱	۱/۱					
۳۴۰/۲	۳۵۴	۰/۹۶	۱/۱	۰/۰۰۲	۰/۵۸	۰/۳۳	۰/۰۰۱
۳۴۱/۳	۳۵۵						

متغیرهای پیش بین	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد	B	خطای معیار	Beta	t	sig
مقدار ثابت	۲/۷	۰/۱۳				۱۹/۸	۰/۰۰۰
امنیت اجتماعی	۰/۵۰	۰/۰۰۴			۰/۵۸	۱/۰۹	۰/۰۰۲

متغیرهای پیش بین: (مقدار ثابت)، فرهنگ پوششی

براساس نتایج جدول که تاثیر نوع فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی را در بین جامعه آماری زنان اردبیل مطالعه شده است، ملاحظه می گردد که سطح معناداری آزمون یا خطای آزمون کمتر از حد استاندارد یعنی ۰/۰۵ است بنابراین آزمون معنادار است. معناداری آزمون بدین معناست که فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی در بین جامعه مورد مطالعه با همدیگر رابطه دارند. نمره بتای آزمون که نشان دهنده شیب خطی آزمون نیز هست وجود رابطه مثبت معنادار را بین این دو متغیر نشان میدهد. بدین معناد که هر چقدر فرهنگ پوششی زنان در جامعه مورد مطالعه مقد به قوانین جامعه بوده و این پوشش اسلامی تر باشد امنیت اجتماعی زنان بالاتر خواهد بود.

۴-۲-۱ بخش دوم

جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار spss ورژن ۱۶ و برای بررسی و تجزیه و تحلیل فرضیه ها از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

فرضیه دوم: بین نوع فرهنگ پوششی و میزان احساس امنیت فردی از سوی زنان اردبیل رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۸ - همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و احساس امنیت اجتماعی زنان اردبیل

مجموع مجذورات	df	مجذور میانگین	F	sig	R	R ^۲	Adj. R ^۲
۱/۱	۱	۱/۱					
۴۲۲/۲	۳۵۴	۰/۸۸	۱/۲	۰/۰۰۰	۰/۴۷	۰/۲۲	۰/۰۰۱
۴۲۳/۳	۳۵۵						

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب غیر استاندارد		t	sig
	B	خطای معیار		
مقدار ثابت	۳/۴	۲/۱	۱۹/۸	۰/۰۰۰
احساس امنیت اجتماعی	۰/۱۲	۰/۳۲	۲/۸	۰/۰۰۰

متغیرهای پیش‌بین: (مقدار ثابت)، فرهنگ پوششی

براساس نتایج جدول که تاثیر نوع فرهنگ پوششی و میزان احساس امنیت فردی را در بین جامعه آماری زنان اردبیل مطالعه شده است، ملاحظه می‌گردد که سطح معناداری آزمون یا خطای آزمون کمتر از حد استاندارد یعنی ۰/۰۵ است بنابراین آزمون معنادار است. معناداری آزمون بدین معناست که فرهنگ پوششی و میزان احساس امنیت فردی در بین جامعه مورد مطالعه با همدیگر رابطه دارند. نمره بتای آزمون که نشان دهنده شیب خطی آزمون نیز هست وجود رابطه مثبت معنادار را بین این دو متغیر نشان میدهد. بدین معنا که هر چقدر فرهنگ پوششی زنان در جامعه مورد مطالعه مقد به قوانین جامعه بوده و این پوشش اسلامی تر باشد میزان احساس امنیت فردی زنان بالاتر خواهد بود.

۴-۶-۱ بخش سوم

جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS ورژن ۱۶ و برای بررسی و تجزیه و تحلیل فرضیه ها از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

فرضیه دوم: بین نوع فرهنگ پوششی و تعداد و نوع تهدیدات وارد شده به زنان اردبیل رابطه وجود دارد.

جدول ۴-۹- همبستگی بین زیرمقیاس فرهنگ پوششی و نوع تهدیدات وارد شده به زنان اردبیل

مجموع مجذورات	df	مجذور میانگین	F	sig	R	R ^۲	Adj. R ^۲
۰/۰۶۳	۱	۰/۰۶۳					
۳۴۱/۲	۳۵۴	۰/۹۶	۰/۶۵	۰/۰۰۷	۰/۳۵	۰/۱۲	۰/۰۰۱
۳۴۱/۳	۳۵۵						

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	
	B	خطای معیار	t	sig
مقدار ثابت	۲/۵	۰/۱۴	۱۸/۰۷	۰/۰۰۰
نوع تهدیدات	-۰/۱۶	۰/۰۰۵	-۰/۳۵	۰/۷۹

متغیرهای پیش‌بین: (مقدار ثابت)، فرهنگ پوششی

براساس نتایج جدول که تاثیر نوع فرهنگ پوششی و نوع تهدیدات وارد شده به زنان را در بین جامعه آماری زنان اردبیل مطالعه شده است، ملاحظه می‌گردد که سطح معناداری آزمون یا خطای آزمون کمتر از حد استاندارد یعنی ۰/۰۵ است بنابراین آزمون معنادار است. معناداری آزمون بدین معناست که فرهنگ پوششی و نوع تهدیدات وارد شده به زنان در بین جامعه مورد مطالعه با همدیگر رابطه دارند. نمره بتای آزمون که نشان دهنده شیب خطی آزمون نیز هست وجود رابطه منفی معنادار را بین این دو متغیر نشان می‌دهد. بدین معنا که هر چقدر فرهنگ پوششی زنان در جامعه مورد مطالعه مقد به قوانین جامعه بوده و این پوشش اسلامی تر باشد نوع تهدیدات وارد شده به زنان کمتر خواهد بود.

فصل پنجم

بحث و نتیجه گیری

۵-۱- بحث و نتیجه گیری

در بررسی وضعیت سن در نمونه مورد مطالعه ملاحظه شد بالاترین فراوانی در بین افراد بین ۱۸ تا ۲۵ سال و کمترین فراوانی در بین افراد بالاتر از ۳۵ سال قرار دارد.

در بررسی وضعیت تحصیلات در نمونه مورد مطالعه ملاحظه شد بالاترین فراوانی مربوط به تحصیلات سیکل ۳۰/۳ درصد و کمترین فراوانی مربوط به افراد در تحصیلات بالاتر از لیسانس ۷/۶ درصد گزارش شده است.

در بررسی وضعیت نوع پوشش در نمونه مورد مطالعه ملاحظه شد افراد چادری ۸/۷ درصد، افراد مانتو و مقنعه ۴۴/۷ درصد، مانتو و شال روسری ۲۹/۵ درصد، راحت و حجاب کم ۱۲/۱ درصد و ترکیبی از پوشش های فوق ۵/۱ درصد کل نمونه را تشکیل می دهد.

در بررسی وضعیت تاهل در نمونه مورد مطالعه ملاحظه شد افراد متاهل ۵۳/۴ درصد و افراد مجرد ۴۶/۶ درصد کل نمونه را تشکیل می دهند.

در بررسی وضعیت شغلی در نمونه مورد مطالعه ملاحظه شد فراوانی افراد بیکار ۲۲/۸ درصد، افراد شاغل ۲۰/۸ درصد و افراد خانه دار ۵۶/۵ درصد گزارش شده است.

در بررسی فرضیه پژوهش بین نوع فرهنگ پوششی و امنیت اجتماعی زنان اردبیل رابطه وجود دارد نتایج بدست آمد فرهنگ پوششی و با اطمینان ۹۵ درصد به گونه معنی داری توان تبیین واریانس امنیت اجتماعی را به میزان ۵۸ درصد دارا هستند. سهم زیرمقیاس امنیت اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. مقادیر ضرایب همبستگی تفکیکی محاسبه شده نیز موید ترتیب مقادیر ضرایب همبستگی استاندارد ذکر شده است. بدین سان میتوان گفت فرهنگ پوششی بر امنیت اجتماعی موثر واقع شده است. بدین سان داده ها نشان داده است که فرهنگ پوششی هر چقدر مقید باشد امنیت اجتماعی زنان بالا رفته است. پژوهش های کامران و عبادتی نظری (۱۳۸۹)، نبوی و همکاران (۱۳۸۸ و ۱۳۸۹)، میرزاحسینی (۱۳۸۸) با این پژوهش همسو است.

در بررسی فرضیه پژوهش بین نوع فرهنگ پوششی و میزان احساس امنیت فردی از سوی زنان اردبیل رابطه وجود دارد. نتایج بدست آمد فرهنگ پوششی و با اطمینان ۹۵ درصد به گونه معنی داری توان تبیین واریانس احساس امنیت اجتماعی را به میزان ۴۷ درصد دارا هستند. سهم زیرمقیاس امنیت اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. مقادیر ضرایب همبستگی تفکیکی محاسبه شده نیز موید ترتیب مقادیر ضرایب همبستگی استاندارد ذکر شده است. بدین سان میتوان گفت فرهنگ پوششی بر احساس امنیت اجتماعی موثر واقع شده است. بدین سان داده ها نشان داده است که فرهنگ پوششی هر چقدر مقید باشد احساس امنیت اجتماعی زنان بالا رفته است. پژوهش های نوروزی و فولادی سپهر (۱۳۸۸)، کاپریولی (۲۰۰۴) با این پژوهش همسو است.

همان طور که ذکر شد، یکی از ابعاد مهم امنیت ملی که کمتر به آن پرداخته شده امنیت اجتماعی است. در تعریف امنیت اجتماعی دیدگاه های مختلفی وجود دارد. محققان تعاریف گوناگونی در این مورد ارائه می دهند؛ از جمله «مولار» خاطرنشان می سازد: «امنیت اجتماعی زمانی مطرح می شود که جامعه تهدیدی در باب مولفه های هویتی خود احساس کند.» «ویور» امنیت اجتماعی را توانایی های جامعه برای حفظ ویژگی های اساسی اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل تعریف می کند، وی خاطرنشان می سازد که اعضای جامعه نمی توانند نسبت به چیزهایی که هویتشان را تهدید می کند، احساس مسئولیت نکنند و آنها را تنها به دولت واگذارند. امنیت اجتماعی از نظر «بوزان» به حفظ مجموع ویژگی هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن افراد خودشان را به عنوان عضو

یک گروه اجتماعی قلمداد می کنند؛ یا به بیان دیگر معطوف به جنبه هایی از زندگی فرد می گردد که هدایت گروهی او را سامان می بخشد. به این ترتیب «بوزان» امنیت اجتماعی را قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی با شرایط قابل قبولی از تحول می داند. «توینس» در این مورد معتقد است که امنیت اجتماعی عدم ترس، خطر و هراس در حفظ و نگهداری ویژگی های مشترک گروه اجتماعی چون مذاهب، زبان و سبک زندگی است. همان گونه که ذکر گردید، حجاب و پوشش اسلامی برای مردان و زنان، تنها از کارکرد فردی برخوردار نیست و فقط برای سامان دهی خلقیات و ملکات نفسانی آدمیان، مؤثر نمی باشد، بلکه از کارکرد اجتماعی نیز برخوردار است؛ غرایز، التهاب های جسمی و معاشرت های بی بند و بار را کنترل نموده، بر تحکیم نظام خانواده می افزاید. همچنین از انحلال کانون مستحکم و پایدار زناشویی جلوگیری نموده و امنیت اجتماعی را فراهم می سازد. حال اگر کسانی با نگرش دینی، اسلامی یا با رویکرد جامعه شناختی و روان شناسی به چنین کارکردها و تأثیرات مطلوب، به ویژه تأمین امنیت اجتماعی پی ببرند، نه تنها هدفمندانه، زندگی می کنند، بلکه برای رفتارها و اندیشه هایشان دست به گزینش می زنند تا به اهداف متعالی الهی و انسانی دست یازند. از این رو به مسأله حجاب نیز به عنوان راهبردی کارساز جهت تأیید و ترویج ارزش های اجتماعی، تأمین کننده سعادت آدمی و منشأ قرب الهی می نگرند.

بنابراین، پوشش اسلامی به منزله یک حفاظ ظاهری و باطنی در برابر افراد نامحرم، قلمداد می شود که مصونیت اخلاقی، خانوادگی و پیوند عمیق میان حجاب ظاهری و بازدارندگی باطنی و از همه مهم تر امنیت اجتماعی را فراهم می سازد و پیشینه آن به اندازه تاریخ آفرینش انسان است؛ چراکه پوشش و لباس هر بشری، پرچم کشور وجود اوست. پرچمی که وی بر خانه وجودش نصب کرده است و با آن اعلام می دارد که از کدام فرهنگ تبعیت می کند.

در سال های اخیر، روند شبهات درباره حجاب و پوشش اسلامی، شدت یافته است و مطرح شدن شبهات فراوان در زمینه حجاب برتر به همراه عوامل دیگری مانند ضعف اعتقاد و عدم شناخت کافی از این مسأله و ضرورت آن موجب تهدید امنیت اجتماعی و افت روند استفاده از مصادیق چنین حجابی در جامعه شده است، که نتیجه اتخاذ روش تخریبی بعضی مطبوعات و رواج پوشش های نامناسب در مقابل نامحرمان است

در بررسی فرضیه پژوهش بین نوع فرهنگ پوششی و تعداد و نوع تهدیدات وارد شده به زنان اردبیل رابطه وجود دارد. نتایج بدست فرهنگ پوششی و با اطمینان ۹۵ درصد به گونه معنی داری توان تبیین واریانس نوع تهدیدات وارد شده به زنان را به میزان ۳۵ درصد دارا هستند. سهم زیرمقیاس نوع تهدیدات وارد شده به زنان در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. مقادیر ضرایب همبستگی تفکیکی محاسبه شده نیز موید ترتیب مقادیر ضرایب همبستگی استاندارد ذکر شده است. بدین سان میتوان گفت فرهنگ پوششی بر نوع تهدیدات وارد شده به زنان موثر واقع شده است. بدین سان داده ها نشان داده است که فرهنگ پوششی هر چقدر مقید نوع تهدیدات وارد شده به زنان کاهش یافته است. پژوهش های حمیدی و فرجی (۲۰۰۸)، ساسوما (۲۰۰۴)، رابینسون (۲۰۰۳) با این پژوهش همسو است. رابطه حجاب و امنیت اجتماعی، آشکار می گردد و نمایان می شود که اسلام، جهت حفظ امنیت اجتماعی، طرفدار پوشش مناسب بیشتر و حداکثر بانوان، به ویژه زنان و دختران جوان در بیرون از منزل و در مواجهه با نامحرم است. از دیرباز، بعضی از مصادیق پوشش مناسب، مانند لباس های بلند، مقنعه و چادر مشکی، ضامن امنیت بوده و دارای اصل و ریشه قرآنی می باشند. از این مقاله به خوبی این نکته فهمیده می شود و به دست می آید که مسأله حجاب، یکی از مهم ترین چارچوب های احکام الهی جهت تضمین سعادت فردی و اجتماعی بشریت است و اینکه عده ای با استفاده از شبهات و روش های القایی تبلیغ منفی، به جای ارائه دادن طرح مشخص

و جالبی برای ترویج الگوهای مطلوب از حجاب اصیل و برتر، به جنگ روحی و روانی بر علیه زنان متدین و عقیف جامعه و اضمحلال امنیت اجتماعی اقدام می نمایند، به سختی در اشتباه و گمراهی آشکارند و باید بدانند که از اقدامات نابهنجار خویش سودی جز تخریب شخصیت درونی خود نخواهند برد .

با توجه به واقعیت‌های موجود از حجاب در جامعه، باید تمام ابزارهای فرهنگ ساز از قبیل کتاب، مطبوعات و صدا و سیما به سوی ارزش های اسلامی که یکی از بارزترین آنها رعایت پوشش و حجاب برتر و مطلوب و امنیت اجتماعی فراگیر است، هدایت شوند و همه افراد را به مهم ترین وجهی رهنمون گردند .

۵-۲- محدودیت های پژوهش

در مورد پژوهش حاضر باید توجه داشت، همه محدودیت هایی که پژوهشات در عرصه علوم انسانی و اجتماعی را در بر می گیرد، این پژوهش را نیز شامل می شود.

محدودیت هایی که در پژوهش حاضر برجسته می باشند، عبارتند از:

۱- نمونه پژوهش حاضر محدود به زنان و دختران اردبیل بود. از این رو در تعمیم نتایج به سایر مناطق باید احتیاط کرد. (محدودیت تعمیم)

۲- با توجه به اینکه این پژوهش در قالب خودسنجی انجام گرفته، بنابراین مانند تمامی پژوهش های واپس نگر، نتایج آن ممکن است باسوگیری همراه باشد.

۳- با توجه به ماهیت موضوع انتخاب نمونه و بررسی مسائل مربوط به پوشش زنان با مشکلاتی همراه بود.

۵-۳- پیشنهاد های پژوهش

۱- پیشنهاد می شود که پژوهش های بیشتری در مورد زنان و عوامل موثر بر امنیت اجتماعی زنان انجام شود.
۲- پیشنهاد می شود بررسی های دیگری در سایر مناطق کشور انجام شود تا با اطمینان بیشتری نسبت به تعمیم نتایج آن پرداخته شود.

۳- پیشنهاد می شود که در مطالعات بعدی، حجم نمونه ها افزایش یابد تا به ما در بالا بردن اعتبار نتایج و بررسی و تحلیل دقیق تر نتایج کمک کند.

۴- پیشنهاد می شود مطالعات بیشتری در زمینه آسیب های پوشش زنان و دختران انجام شود.

۵-۴- پیشنهادات کاربردی

۱- آگاه سازی والدین در خصوص پوشش زنان و دختران و همچنین تاثیر آن بر امنیت و احساس امنیت دختران و زنان از طریق کلاسهای آموزشی و همچنین رسانه.

۲- فرهنگ سازی لباس های ایران و اسلامی در جامعه از طریق کاهش قیمت های این لباس ها.

۳- محدود ساختن واردات لباس های غربی و نا مناسب و ایجاد انگیزه برای تولید ملی لباس های ایرانی.

مراجع

مراجع فارسی

کتابها

- (۱) کامران، ف. و عبادتی نظریو، س. (۱۳۸۹). **بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر احساس آرامش و امنیت اجتماعی زنان** دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته جامعه شناسی دانشگاه های شهر تهران فصلنامه پژوهش اجتماعی سال سوم، شماره ششم
- (۲) میرزاحسینی، حسن. (۱۳۸۸) **بررسی امنیت اجتماعی زنان قم**. پژوهشنامه استان ق، م صص ۲۳۵-۲۷۲
- (۳) نبوی، ع. و همکاران. (۱۳۸۹) **بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی جامعه شناسی کاربردی**، سال ۲۱، شماره پیاپی ۴۰-۹۶، صص ۴، ۷۳
- (۴) نوروزی، ف. و فولادی سپهر، س. (۱۳۸۸) **بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن** فصلنامه راهبر، د سال ۱۸، ش ۵۳، صص ۱۲۹-۱۵۹
- (۵) اعتصامی، دکتر محمد مهدی، جوارشکیان، دکتر عباس، دین و زندگی، چاپ ۱۳۸۳، انتشارات سازمان پژوهش و برنامه ریزی
- (۶) بهشتی، دکتر احمد، **نیرونشاط (مبانی تربیت بدنی در اسلام)** چاپ اول خرداد ماه ۱۳۶۲، چاپخانه ارشاد اسلامی نشریه پژوهشی و تحقیقی اداره کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش.
- (۷) بیابانگرد، اسماعیل، **روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان**، چاپ اول ۱۳۷۲، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- (۸) تقوی، سید حسین، **اصطلاحات درونی**، ناشر: مؤسسه انتشارات امیر، چاپ اول ۱۳۷۹
- (۹) تقوی، سید حسین، **از ملک تا ملوک**، ناشر: میراث ماندگار، چاپ سوم، ۱۳۸۴
- (۱۰) جعفر کرمانی، دکتر ابراهیم، نوجوانی.
- (۱۱) حسین زاده، یعقوب، آقازاده، محرم، فضل خانی، منوچهر، **دوست و دوست یابی**
- (۱۲) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد اول، چاپ اول دوره جدید پاییز ۱۳۷۲، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۳) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد دوم، چاپ اول دوره جدید پاییز ۱۳۷۲، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۴) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد چهارم، چاپ اول دوره جدید بهار ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۵) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد هفتم، چاپ اول دوره جدید بهار ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۶) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد هشتم، چاپ اول دوره جدید بهار ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۷) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد دهم، چاپ اول دوره جدید بهار ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- (۱۸) دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد سیزدهم، چاپ اول دوره جدید پاییز ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

- ۱۹) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد چهاردهم، چاپ اول دوره جدید پاییز ۱۳۷۳، ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ۲۰) راشدی، حسن، نماز شناسی، جلد دوم، ناشر: ستاد اقامه نماز، چاپ چهارم آبان ۸۰
- ۲۱) سلطانی، غلامرضا، تکامل در پرتو اخلاق، ناشر: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ ۱۴، پاییز ۱۳۷۲
- ۲۲) سادات، محمد علی، اخلاق اسلامی، ناشر: سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها، چاپ ششم، اسفند ۱۳۸۶
- ۲۳) شریفی، احمد حسین، آیین زندگی (اخلاق کاربردی)، ناشر: دفتر نشر معارف، چاپ چهارم، پاییز ۱۳۸۴
- ۲۴) طیبی، منصور، سیمای امنیت در نهج البلاغه، ناشر: سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی، دفتر سیاسی، زمستان ۱۳۷۹
- ۲۵) عزیزی، عباس، پرورش روح (نماز و عبادت در تفسیرالمنبران)، ناشر: انتشارات نبوغ، چاپ چهارم، زمستان ۱۳۷۷.
- ۲۶) فلسفی، محمد تقی، جوان از نظر عقل و احساسات، جلد اول، انتشارات هیئت نشر معارف اسلامی، ۱۳۴۴.
- ۲۷) فلسفی، محمد تقی، جوان از نظر عقل و احساسات، جلد دوم، انتشارات هیئت نشر معارف اسلامی، ۱۳۸۴.
- ۲۸) فرجاد، محمد حسین، آسیب شناسی اجتماعی و جامعه شناسی انحرافات، چاپ کامران، چاپ ششم، بهار ۱۳۷۴، دفتر تحقیقات و انتشارات بدر
- ۲۹) قاسمی، علی، دنیای نوجوانی دختران، انتشارات ایران، چاپ اول، ۱۳۷۵
- ۳۰) قاسمی، علی، دنیای نوجوانی دختران، انتشارات ایران، چاپ اول، ۱۳۷۰
- ۳۱) قاسمی، علی، خانواده و مسایل جنسی کودکان، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، چاپ نهم، ۱۳۷۳
- ۳۲) کاکیا، لیدا، نگرش نوبه تربیت نوجوان، انتشارات تک، چاپ اول، سال ۱۳۸۰
- ۳۳) کلینی (ره)، اصول کافی، مترجم: کهره ای، محمد باقر، ناشر: انتشارات اسوه. چاپ دوم ۱۳۷۲، چاپ اعتماد.
- ۳۴) کلینی (ره)، اصول کافی، مترجم: کهره ای، محمد باقر، ناشر: انتشارات اسوه. چاپ دوم ۱۳۷۲
- ۳۵) منظمی تبار، جواد، مجله نگرهبان انقلاب اسلامی، سال دهم، شماره ۶۹ اردیبهشت ۱۳۸۱، ناشر: معاونت روابط عمومی و تبلیغات ساعس ناجا.
- ۳۶) مظلومی، رجب علی، نیرو و نشاط (تربیت ورزشی)، چاپ اول اسفند ماه ۱۳۶۲، چاپ خانه ارشاد اسلامی، نشریه پژوهشی و تحقیقی اداره کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش
- ۳۷) معتمدی، زهرا، رفتار با نوجوان، چاپ اول زمستان ۱۳۷۲
- ۳۸) منفرد، غلامرضا، راهنمایی مربیان تربیتی، ویژه ی سال دوم راهنمایی، ناشر: معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش چاپ اول ۱۳۷۲
- ۳۹) مطهری، مرتضی، انسان و جامعه
- ۴۰) نشریه ماهنامه آموزشی، تربیتی پیوند، شماره ۲۱۸، آذرماه ۱۳۷۶، انجمن اولیاء و مربیان

- ۴۱) نشریه ماهنامه آموزشی، تربیتی پیوند، شماره ۲۱۹، دی ماه ۱۳۷۶، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران
- ۴۲) نشریه ماهنامه آموزشی، تربیتی پیوند، شماره ۲۲۰، بهمن ۱۳۷۶، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران
- ۴۳) نشریه ماهنامه آموزشی، تربیتی پیوند، شماره ۲۲۲، فروردین ۱۳۷۷، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران
- ۴۴) نشریه ماهنامه آموزشی، تربیتی پیوند، شماره ۲۶۳، ۲۶۲، ۲۶۱، تابستان ۱۳۸۰، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران
- ۴۵) نشریه دانشگاه فصلنامه دانش انتظامی، سال سوم، شماره یک، بهار ۱۳۸۰، چاپ و طراح، صبا سپهر.
- ۴۶) خادم علی زاده، حسین، بررسی جاذبه ها و دافعه های اقامه نماز جماعت در دبیرستانهای پسرانه شهرستان دزفول ۷۸،۷۷
- ۴۷) سلیم گندمی، غلام علی، مسائل و مشکلات غریزه جنسی و عوامل کنترل آن از دیدگاه قرآن و روایات ۸۰،۷۹
- ۴۸) حسینی فرد، رویا، مقایسه عزت نفس در دانش آموزان عادی با دانش آموزان در معرض خطر در مقطع دبیرستان ۸۲،۸۱
- ۴۹) زادکویتانی، اعظم، آموزش خودباوری و تأثیر آن بر نه گفتن دختران در مقابل انحرافات اجتماعی و اخلاقی ۸۲،۸۳
- ۵۰) براندن، ناتایل، روان شناسی عزت نفس، مترجم، اعظمی، مینا، چاپ دوم ۱۳۸۰
- ۵۱) براندن، ناتایل، قدرت عزت نفس، مترجم، اعظمی، مینا، چاپ اول ۱۳۷۵
- ۵۲) مزلو، آبراهام، انگیزش و شخصیت، مترجم، رضوانی، احمد، ناشر: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی چاپ دهم ۱۳۶۹
- ۵۳) کلمز، هریس، روشهای تقویت عزت نفس در نوجوانان، مترجم: علی پور، پروین، ناشر: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی ۱۳۸۱

مراجع لاتین

- ۵۴) Azad Armaki, T. & CHavoshian, H. (۲۰۰۳), "The body as a medium of identity", Iranian Journal of Iranian s Sociology, Vol. ۴.No ۴, Pp. ۵۷-۷۵ [Persian].
- ۵۵) Bovone, L. (۲۰۰۶), "Urban style cultures and urban cultural production in Milan": Postmodern identity and the transformation of fashion.
- ۵۶) Caprioli, Mary (۲۰۰۴). "Democracy and Human Rights Versus Women's Security: A Contradiction?", *Security Dialogue*, Vol. ۳۵, No. ۴, p.p. ۴۱۲-۴۲۸.

- ۵۷) Craik, J., (۲۰۰۵), **Uniforms Exposed: From Conformity to Transgression**.Berg, Oxford.
- ۵۸) Ghanbari, S. (۲۰۰۷), "**reviews the evolution of the discourse of the veil in the Iranian press** ۷۰", Thesis in M.A Sciences and Economics College. Alzahra University.[Persian].
- ۵۹) Hamidi, N& Faraji, M. (۲۰۰۸), "**life style and coverage of women in Tehran**", Journal of Cultural Studies, Vol.۱.No ۱,Pp.۶۵-۹۲.[Persian].
- ۶۰) Jamalizade, A. (۲۰۱۰), "**the woman in pre-Islamic Iran**," Journal of Iranian Studies, shahid Bahonar University of kerman , Vol.۹.No ۱۷,Pp.۲۰-۴۰.[Persian].
- ۶۱) Majmai, SH.(۲۰۰۹), "**The pattern of coverage of young people (lifestyle or resistance)**", Thesis in M.A Sciences and Economics College. Alzahra University.[Persian].
- ۶۲) McVeigh, B. (۲۰۰۰), **Wearing Ideology: State, Schooling and Self-Presentation in Japan**. Berg, Oxford.
- ۶۳) Moller, Bjorn (۲۰۰۰) «B»,National, **Societal and Human security: Discussion-Case study of the Israel- Palestine Conflict in** <http://sociology.blogfa.com>.
- ۶۴) Nikzade, M. (۲۰۰۵) "**pattern of buying clothes and identities**", Thesis in M.A, Humanities and Social Sciences College Guilan University.[Persian]
- ۶۵) Robinson, B. (۲۰۰۳)," **Method of clothing and influence of body and appearance management**. Department of Psychology, University of Gothenburg.
- ۶۶) Shahsahhani, S.(۱۹۹۵)" **History of head covering**", Tehran; Pub modabber.[Persian].
- ۶۷) Tiggemann, M. Lacey, M. (۲۰۰۹)," **Catherine Shopping for clothes**": Body satisfaction, appearance investment, and functions of clothing amonge female shoppers.

ABSTRACT

With the arrival of man to social life and the development of social and cultural activities and the formation of religious beliefs that are components of human civilization. Clothing, type, color, sex, shape and style of sewing were recognized as cultural background and its symbolic social and cultural function was highlighted. On this basis, the cover has taken on a varied variety in every period of human history. Coating was the only means of human release from heat and cold, but over time and with the advent of technology, coatings also undergone many changes, and a period began when coating and clothing became a means to become more beautiful, The expression and characterization of the status and class base of individuals and, in many cases, the religion of individuals.

The purpose of this study was to investigate the effect of social networks on its coverage culture on social security in Ardebil women. The statistical population of this study will be all women and girls aged ۱۵-۴۰. The research method will be survey and cluster sampling method. The sample size is ۳۸۵ people who obtained the formula of Curran. To collect data, a researcher-made questionnaire examines the impact of coverage on women's social security. SPSS software and regression statistical test were used to analyze the data. Results showed The women's culture of culture also significantly affects the level of social security and the sense of security and prevention of their social threats. Finally, it can be concluded that the use of Islamic covert culture can be effective in increasing the safety of women and girls.

Keywords: Coverage culture - Social security - Feel secure

The Thesis of M.A in Art and Architecture Faculty of Ardakan

Department: Clothing & Textile Design

Title:

**Womens Clothing Styles and Its Impact
on Social Security
(Case Study of Ardabil city)**

Supervisors:

Dr. Mohsen Barzegari

Dr.Majid Asadi

Research by:

Soheila Abdolrahimi Niari

Oct. ۲۰۱۷